

BERI STEJVIS

ČOVĚK KOJI NIKAD NIJE UMRO
- drama u dva čina -

Prevod: Vida Ognjenović

L I C A

DZO HIL
ED ROUEN
TOM ŠARP
BEN VINTON
ALEKSANDAR MARŠAL
MARTA VEBER
ISIDOR RABINOVIC
STRUGAR
ITALIJAN
GRK
VIOLA HILEJ
MARTIN HENDERSON /13.g./

Sudija HOUV, MIČEL, jav. tuž. STOUN

HARI MEKREJ

ADAM STIL, okr. tužilac VITERBI

DŽON MUDI, HENRI VEBER

Šef. pol. POL BLEJK, guverner VILIJEM VID

DŽONSON, vrh. sud. AKSEL KULEJ

O'LEH, sud. FRED VEJC

SKOT MEKBRAJD, sud. ALFRED BIERD

Pol. narednik, pisar, MAJK DEJL, strežer

Gradjeni, gradjanke i drugi.

MESTA RADNJE

P r v i   č i n

1. Ugaš ulice
2. S u d n i c a
3. Kancelarija šefa policije
4. Sala Radničke unije
5. Dom Merte Veber
6. Ulazni hodnik kuće
7. Dom Merte Veber
8. Kancelarija šefa policije
9. U kući Vintona
10. Kancelarija Mekreja
11. Zatvorska ćelija
- 12, 13, 14. S u d n i c a
15. Sala Radničke unije

D r u g i   č i n

1. Prostorije Vrhovnog suda
2. Sala Radničke unije
3. Prostorije Vrhovnog suda
4. Kancelarija Mekreja
5. Kancelarija Džona Magdijera
6. Prostorije Vrhovnog suda
7. x x x
8. Prostorije Vrhovnog suda
9. Zatvorska ćelija
10. x x x

DŽO HIL, ED ROUEN, TOM ŠARP, BEN VINTON, P. narednik, HILDA, ISIDOR, GRADJANI, GRADJANKE, POLICAJCI.

(Vreme : Komad počinje u januaru 1914.)

Kad se podigne zavesa vidi se da se scena događa na uglu jedne ulice grada na zapadu Severne Amerike. Ulazi desetak ljudi. Neki su obučeni u odela, a neki u kapute. Jedan nosi američku zastavu. On se zove Džo Hil. Jedan nosi poveću kuriju od sapuna, on se zove Ed Rouen. Treći nosi pune ruke letaka. Ime mu je Tom Šarp. Sa njima je u grupi i Ben Vinton. I on nosi letke. On je crnac. Jedan od ljudi koji ulaze nosi gitaru, a drugi harmoniku. Postavljaju zastavu i sandukeza sapun. On će služiti kao mala govornica)

DŽO

(obraća im se) Ej, svi znate plan, je li tako?

BEN

Mi smo spremni na tvoj znak.

DŽO

(pogleda u ostale, svi potvrđuju. Penje se na sanduk)

E, pa da počnemo. Ja se zovem Džo Hil. Ja sam član Međunarodne unije Industrijski Radnika. Industrijski Radnici Sveta.

IRIS, zovu nas "evečke", ali mi nismo "cvečke", mi smo stabilni i čvrsti kao stenje. Zapevajte sa mnom pesmu koju sam napisao o nama... (peva)

Ustajte svi vi radničari,
 Dodajte iz svih zemalja
 Udružite se sa nama,
 Udružite se sa nama!
 U veliki radnički zbor
 Načinićemo od zemlje grube
 Pravi raj za radne ljude
 Zato robovi neka se bude
 I združe u radnički zbor...

Sad ću vam u pesmi reći koga mi sve hoćemo u taj veliki radnički zbor. (Počinje rečitativom, a zatim pevajući)

Hoćemo drvoseče mornare i krojače
 Sve kuvarice i sve pralje,
 Hoćemo ronioce i gnjurače
 Lepu frizerku što lokne stvara,
 Pekara, tesara i odžaćara,

Dečaka što šljaka za malo para,

Da nam unija bude veća

Združimo se u radnički zbor

Ajmo sad svi i pustite glasove... (Rukama poziva publiku da im se pridruži, pa sam započinje pesmu "Ustajte svi vi radničari...")

Ostali prihvataju. Scena se lagano puni. Prolaznici se okupljaju. Dolaze trgovci iz obližnjih dućana, prodavci novina.)

Evo koga još hoćemo u našu veliku uniju. (nastavlja kao i pre prvo rečitativom)

Limare mesare i sovarice,

Čoveke koji nam džonove krpi,

Čoveka koji kopajući stenje,

Onoga koji se na katarku penje,

Hoćemo kočijaša i kubikaša,

I onog što nam popravlja sat,

I onog što mu je otkaz dat,

Hoćemo fabričke radnice mlade!

Da mi hoćemo sve koji rade

Združene u veliki radnički zbor...

Jesam li koga izostavio?

GLAS

Jesi mene!

DŽO

Dobro, napisao stih za tebe .. Hajde zapjevajmo glasno i snažno.

(On počinje da peva, svi mu se pridružuju. Kad završe Džo im se obraća.)

Hteo bi da sad svi čujemo Eda Rouena, da vidimo šta on ima da nam saopšti. Ed. - on vam je sekretar naše lokalne organizacije radnika. Odi, Ed, ajde skoči. (Džo silazi sa kutije, a Ed se penje.)

ED

Ovo je zemlja bakra. Bakar je izgradio i ovaj grad. Svaki od nas na neki način živi od bakra iz ovih rudnika. Mi smo rudari bakarne rude. Radimo za DŽONA MUDIJA, "Kralja Bakra". On je vlasnik rudnika, a mi kopamo. Radimo deset sati dnevno, sedam dana u nedelji. Trista šezdeset pet dana u godini. Za bednu platu radimo.

Tek da sastavimo kraj s krajem, i to da dobro teglimo. Hoćemo pristojne zarade. Hoćemo... barem da budemo plaćeni normalno, da možemo porodice da izdržavamo. Kralj Bakra u svojim novinama prosipa laži o nama. Evo, zato sam se popeo na ovaj sapunski sanduk da vam kažem istinu. Kad neko od nas treba da odgovara pred "Kraljem Bakra", ja onda kažem "Nabio mu je baka nu omču." Vidim ovde dosta ljudi koji nose bakrane omče. Zar ne biste hteli da ih skinete?

Zar ne biste hteli da ih skinete?

Mogli bismo ako bismo bili zajedno. Pomozite nam (pokazuje na čoveka u gomili) Eto vi, vi ste mesar. Mi smo vaše mušterije, zamislite kad bismo dolazili kod vas svaki dan, ali se nekoliko dolara više u džepovima?(okreće se drugome) Isto tako vi. Vaša bi bakalnica procvetala. (drugome) Dok Luis, čuo sam da ste vi odličan zubar, ja imam desetak zuba koje bi trebalo popravljati, šta vredi doktore kad nemam para, zato se nas dvojica ne poznajemo! Sve dok ne prisilimo "Kralja Bekra" da nam da pristojne nadnice. Mi smo sve bliže štrajku... (nekoliko ljudi se osvrće sa strahom, a dvojica brzo odlaze.) Hoćemo da vi, ljudi ovoga grada znate o čemu se radi. I bar jednom, samo jednom budete na našoj strani, Evo, znate i sami što nam budu veće plate, to ćemo više potrošiti u vašim radnjama. (Ulaze dva - tri policajca. Stojšemedjuzadnjim redovima i slušaju) Ima još nešto što vam moram reći. Policija nam nije dala dozvolu za ovaj zbor. Odbili nas. Ali ništa zato, ne dajte da nas zaplaše. Ako ih vidite da dolaze, stojte mirno, ovo je miran zbor, radni sastanak. (Neki se osvrću zabrinuto. Videći policiju, neki beže. Ed pokušava i dalje da ih zadrži) Ej, šta je, ovo je potpuno miroljubiv sastanak... (Policijski narednik se probija kroz gomilu i dolazi do sanduka. Dva tri čoveka iz sindikata na oko bezazleno, ali veoma vešto blokiraju ostalu policiju i prepreče im prilaz do kutije. Čitava mala igra se vodi oko sprečavanja prolaza policajcima.)

POLICIJSKI NAREDNIK

Imam naredjenje da uhapsim svakoga koji javno istupa sa revolucionarnim govorima. Silazite sa te kutije!

ED

O.K.! Kolona napred marš! (Ed silazi sa sanduka i Narednik ga predaje policajcu koji ga prihvata odvođi, drugi policajac odmah pridje. U istom momentu Ben se penje na "govornicu" i nastavlja sastanak.)

HILDA

Ajde Ben reci im i ti šta mislimo...

BEN

Mi smo oni koji tegle, vuku i rintaju. Mi dirinčimo do kolena u bletu. Mi nismo obf azovani, ali zar nemamo prave na pristojnu platu. Zašto se mi industrijski radnici sveta udru...

POLICIJSKI NAREDNIK

U redu, vi tamo, silazite...

BEN

Vi napred, ja ću za vama...

POLICIJSKI NAREDNIK

Vodi ga tamo nazad, Džim! (Policajac vodi Bena nazad, tamo kuda su maločas odveli Eda.)

ISIDOR RABINVIĆ

(koji se istog trenutka popeo na kutiju, kad je Ben sišao)
Postoji samo jedan način da se utvrdi da li je jedna ideja prava i pravedna ili nije! Samo je iznesite javno. Ako je većina odobri, ako ideja prodje, prava je, ako ne prodje nego padne..

POLICIJSKI NAREDNIK

Brzo dole!

ISIDOR

O, naravno, samo mi poležite put! (Njega odvođe, ali spreče sledećeg govornika da se popne, jer odvođe i njega. U međuvremenu se na sanduk popne Tom.)

TOM

U ovom gradu imamo njegovu policiju koja se može zamisliti. Svaki od njih ima bakarnu omču. Patrolni, narednik, poručnik, svi, svi... Kralj Bakra, Mudi, im je pridobio. Ali najveću i najdeblju omču od bakre ima šef policije Pol Blejk. To je onaj koji je...

POLICIJSKI NAREDNIK

Ej, silazite brzo!

TOM

Za vama, naredniče! (policajac ga odvodi)

DŽO

(penje se brzo na kutiju) Sloboda govora! Šta je to? Može li se to videti? Možemo li to dodirnuti rukama i držati malo ruke na tome. Može li se to staviti u banku i vući kamata? Ne, to se ne može videti ni opipati. Na to se ne plaće nikakav interes, ali bez toga smo robovi. A rob je mrtav čovek...

POLICIJSKI NAREDNIK

Šta vičete, mičite se sa te kutije, vidite ti njega.

DŽO

Privedite me lično. (Dva policajca odvuku Džoa. Na sanduk skače jedan dan čovek iz grupe).

POLICIJSKI NAREDNİK

Silazite smesta! Sta vam je...

GOVORNIK

Dame i gospodo...

POLICIJSKI NAREDNİK

Ma, čujete li me, silazite odatle..

GOVORNIK

Sta imam revolucionarno u tome "Dame i gospodo"...

POLICIJSKI NAREDNİK

Kad jedan od "cvečki" kaže "dame i gospodo"... to je revolucionarno. (Uhvate govornika i odvođe ga. U medjuvremenu se neko drugi popne na sanduk i gungula se nastavlja.)

- II -

SUDIJA HOUV, ED, BEN, DŽO HIL, PLICAJAC,

(U isto vreme svetlo lagano osvetljava drugi deo pozornice gaseći senzacivome delu. Osvetljeni deo predstavlja sudnicu. Uvode jednog po jednog od govornika koje je policija privela. Prisutni su sudija Houv, sudski pisar i optuženi)

SUDIJA HOUV

Šta jje optužba?

PISAR

Javno obraćanje zboru bez dozvole za javno istupanje i održavanje zbora.

SUDIJA HOUV

Šta vi tvrdite, da ste krivi ili da niste?

ED

Nisam kriv, gospodine Sudija. Zahtevam sudjenje sa porotom.

- SUDIJA HOUV

(strpljivo) Sudjenje sa porotom zakazujemo samo u veoma ozbiljnim slučajevima.

ED

To jemoje ustavno pravo.

SUDIJA HOUV

Znate li vi šta je to proces sa porotom? Prvo biranje i imenovanje porote, zatim okružni pravozastupnik, najzad vašlični advokat - jeste li sigurni da sve to možete platiti?

ED

Sudjenje sa porotom.

SUDIJA HOUV

(ljutito) Dobro, daće vam se porota, ali ćete u međuvremenu malo proveriti tabane u zatvoru.

ED

Nije ni zatvor najstrašnije stvar na svetu, ako se posmatra iz pravog ugla.

SUDIJA HOUV

Sledeći slučaj. (Dežurni policajac vodi Eda u zadnji deo sudnice koja je puna sveta. Sudija Houv mrmlja ne shvetajući) Šta li je do vraga mislio? Nije ni zatvor najstrašnije stvar na svetu, ako se posmatra iz pravog ugla? (Dežurni privodi Bena, pruži mu Bibliju i izgovara uvežbano i brzo)

DEŽURNI POLICAJAC

Kuneš li se da ćeš govoriti istinu, samo istinu i ništa više drugo osim istine, tako ti pomogao Bog?

BEN

(stavlja desnu ruku na Bibliju) Kunem se.

SUDIJA HOUV

Krivica?

PISAR

Javno obraćanje zboru bez dozvole za javno istupanje i održavanje zbora.

SUDIJA HOUV

(Benu) Priznajete li krivicu?

BEN

Gospddine Sudija zahtevam sudjenje sa porotom.

SUDIJA HOUV

I vi?

BEN

Sudjenje sa porotom je moje ustavno pravo!

SUDIJA HOUV

Čekajte malo, šta vi zapravo hoćete, zar vi ne znate kuda to vodi?

BEN

Zatvor nije najstrašnije stvar na svetu...

SUDIJA HOUV

Ako se gleda iz pravog ugla....

BEJ

To, gospodine Sudija, baš tako...

SUDIJA HOUV

Sledeći slučaj. (Dežurni vodi Bena nazad, a privodi vrlo brzo sledećeg. Ovoga puta je Džo)

DEŽURNI

(prinosi Džou Bibliju i brzo govori naučene reči)

Kunete li se da ćete govoriti istinu, samo istinu i ništa drugo osim istine, tako vam Bog pomogao?

DŽO

Kunem se.

SUDIJA HOUV

(gleda u papir ispred sebe na stolu) Džo Hil, to mi je ime odnekud poznato.

PISAR

On je pesnik i pevač.

SUDIJA HOUV

A, je li? A za šta je okrivljen?

PISAR

OBRAČANJE JAVNOSTI i zboru bez dozvole za to.

SUDIJA HOUV

Dakle, vi ste taj pevač?

DŽO

Pa, tako, ja pevam ponekad.

SUDIJA HOUV

Vi ste taj čovek koji izmišlja sve te stihove?

DŽO

Ako mislite na mene, Gospodine Sudija, ja zahtevam sudjenje sa porotom.

SUDIJA HOUV

Još jedan.

DŽO

Ili vi možete poništiti optužnicu, Gospodine Sudija.

SUDIJA HOUV

(uvredjeno) Šta kažete? (ispitivački opfezno) I šta onda? Šta biste učinili ako bih vas oslobodio optužbe?

DŽO

Otišli bismo odmah odatde ravno tamo na trg odakle su nas doveli.

SUDIJA HOUV

Dozvolite mi da vam se obratim kao čovek čoveku.

Zar je moguće da vi ne osjećate nikakvu odgovornost pred građanima mesta u kome živite? Zar ne shvatate da vaše pesme prouzrokuju nered i nasilje...

DŽO

Moje pesme slave radne ljude. Samo to. A sada vi meni dozvolite da vam se obratim kao čovek čoveku. Mi smo se lojalno obratili molbom za dozvolu zbora na kome bismo mi rudari objasnili građanima zašto idemo na štrajk. I mi nismo dobili dozvolu zbora. Zašto? Svako može dobiti tu dozvolu. Da, svako osim nas. "Cvečkama" ne date dozvolu. Džon Mudi ne dozvoljava. A što se vas tiče Gospodo Sudijo, čuvajte se, previše vam se vidi bakarna omča.

SUDIJA HOUV

(Hoće da odgovori ljutito, ali se savlada i nastavlja mirno)
Koliko ih ima optuženih za istu stvar?

PISAR

Sto osamdeset sedam.

DEŽURNI POLICAJAC

I još ih uvek skidamo sa sapsunske kutije, to im je znate govornica...

SUDIJA HOUV

(Džou) I svi vi zahtevate sudjenje sa porotom.

DŽO

(mirno) Baš tako izgleda, Gospodine Sudija.

SUDIJA HOUV

(savladjujući bes) Sudjenje se odlaže...

Svetla se brzo gase i pale na drugom prostoru za igru.

- III -

POL BLEJK, DŽON MUDI, HARI MAKREJ, ADAM STIL, SUDIJA HOUV, TOM

Ovaj deo scene predstavlja kancelariju šefa policije Pola Blejka. Prisutna su trojica. Džon Mudi, vlasnik Western kompanije bakra, Hari Makrej, detektiv istoimene detektivske agencije i Adam Stil, Mekrejov službenik, koji sve vreme jede kikiriki iz papirne kese. Pridružuje im se sudija Houv. Pauza traje momenat, pa sudija nastavlja da govori obraćajući se Džonu Mudiju)

Gospodine Mudi oni se zapravo bore za zatvor. Oni hoće da budu zatvoreni.

MEKREJ

Oni stalno dolaze, to ne prestaje, gospodine Mudi...

STIL

Mi ih ne možemo zaustaviti. (Mekrej ga pogleda neprijatno čudeći se šta se on sad meša)

MEKREJ

Evo patrolna kola dovoze novu grupu.

SUDIJA HOUV

I svaki od njih traži poseban proces sa porotom.

MEKREJ

Svaki rudar koji je mogao da stane na noge, došao je tamo na zborna mesto, tako mi se čini.

STIL

In vazija, in vazije, oni se skupljaju iz obe Dakote, iz Montane, iz Oregona, Kalifornije, ovo je strašno...

MEKREJ

Ne lupeaj, Stil!

MUDI

Eto vidite, sad, kako se sve ovo zamutilo. A ja sam upravo za to angažovao tebe Mekrej, upravo zato da sprečiš ovakve događaje, da ih osujetiš! Da im ne daš da uzmu meha. A sad? Ne mogu reći da sam zadovoljan tobom Mekrej!

MEKREJ

Čekajte, molim vas. gospodine Mudi...

MUDI

Šta je vidiš i sam sad... Ovo je lava. Usijana masa gotova da sprži sve na šta nađje. Niko ne može izbeći sada, svaki građanin ovoga naselja imaće pečat... Jesam li to je zaista napravio takvu grešku i angažovao vašu detektivsku kancelariju? I tebe? Ima toliko drugih koji bi bili vrlo zadovoljni da budu na mome platnom spisku...

(Ulazi šef policije Pol Blejk noseći neku beležnicu. Za njim ulazi Tom Šarp nekako snebivajući se, kao da se uvlači bojeći se da ga ko ne vidi. Kad je god to moguće on se zavuče negde gde se ne vidi, stalno se zaklanja za nešto ili nekoga. Iako učestvuje u sceni, nekako je više u senci, gotovo nevidljiv) Šta se događa, kakva je situacija, Blejk?

BLEJK

Kažem vam odmah, kao šef policije ovoga grada, stvari su ozbiljne. Situacija nam se potpuno otela iz ruku. Gradski zatvor je pun. Opštinski i okružni zatvori puni...

MUDI

Koliko ih je zatvoreno?

BLEJK

(kontrolni iz bležnice) Devet stotina šesdeset tri. Nemam više gde da ih trpam. Sledeću grupu ne možemo uhapsiti. Nema mesta.

SUDIJA HOUV

Zagušili su sudnice. Paralisali su administraciju. Ovde više nema apsolutno nikakvog reda ni zakona. Oni se dovesti ovaj grad do slo-
ma...

MUDI

Koliko bi vam vremena trebalo da sredite sudske spiskove okrivljenih?

SUDIJA HOUV

Godinu dana, možda čak i više, pa to je briljantna taktika, parali-
zacija grada...

MUDI

I vi ste svi upali pravo u njihove gvozdja...

SUDIJA HOUV

Šta ste mislili da treba da uredim? Da ih oslobodim optužbe i da ih pustim da idu. To su propalice, uzurpatori, skitnice.

MUDI

Da, da za javnu upotrebu mi ih zovemo tako, propalice, skitnice. Ali nemojte dozvoljavati da vas zavedu etikete koje ste sami izmislili. Oni su daleko od toga. To su ljudi sa planom i imaju većinu

većinu za sobom. Oni su vrlo opasni. Mogu uništiti sve što smo mi sebi učvrstili... Evo redimo, bez zadnjih namera, kad je ono vaša reizbornost?

SUDIJA HOUV

Ja sam uveren, gospodine, da u normalnim, to jest pod drugačijim okolnostima..

MUDI

Umirite se, pustite me da malo razmišlim!

SUDIJA HOUV

Da, gospodine.

GLASOVI SPOLJA

(Izdaleka se čuje pesma. Iako nisu blizu glasovi su jaki i razgovetno se čuju reči. Pevaju prkosno, promuklo i jetko)

Propovednici nam drobe stalno
Šta je moralno, šta nemoralno,
A kad ištemo nešto za klop,
Trebalo da čujete ljupkoga popu:
"Stolovi su za vas postavljeni
Visoko gore u veseljenjima... (u visinama)
Radi i moli - živi od soli,
Nadaj se hlebu tek na nebu, (kad te sahrane)

MUDI

(trudi se da nadviče glasove) Šta topevaju?

TOM

"Nadaj se hlebu tek na nebu". Pesma je napisao Džo Hil.

MUDI

To je poznata melodija. To je crkvena himna. On je ili previše drzak ili lud kad uzima religiozne melodije za takve reči.

TOM

On to stalno radi. Spevava pesme baš za takve melodije koje svi znaju.

BLEJK

I čuj ti sad njih, molim te. Nacio sam ih dole kao u kalup ne mogu da se pomere. Nema mrdanja, nema izlaska u klozet, samo stajanje i znojenje, jedva dišu, a pevaju...

TOM

12.
MUDI

Dakle trebalo bi vam godinu dana da sredite dokumentaciju za sudjenje.

SUDIJA HOUV

Možda i više.

MUDI

Poništite optužnice. Pustite ih neka idu.

SUDIJA HOUV

I pustite ih da govore šta hoće, i da hoće i kad hoće.

MUDI

Otvorajte zatvore, puštajte ih napolje!

BLEJK

ONda će oni odmah otići natrag i nastaviti celu stvar tamo gde su stali...

MUDI

Zar ne možete da osetite kad gubite igru? Radite kako vam se kaže!
(Blejk izlazi)

SUDIJA HOUV

Šta će oni da rade dalje?

MUDI

Započeti štraj, eto šta će? (Tomu) Je li tako?

TOM

Tako je. Čim nas puste, mi ćemo sazvati zbor za štrajk.

MUDI

Šire se kao kuga. Ko bi se to samo nadao od njih, molim te ovamo rudari, a vidi samo kako su sve isplanirari, keva šema.. Ko je to sve smislio?

TOM

Džo Hil.

MUDI

Onaj što sastavlja pesme?

TOM

Samo on i može da smisli takvu strašnu šemu, ko drugi?

MUDI

Ne samo strašnu, nego šemu koja funkcioniše precizno. Kaži mi sve o tom Džo Hilu.

TOM

On je Švedjanin. Doselio se ovamo pre jedno dvanaest godina. Postavljao je cevi za naftu u Kaliforniji, brao voće u Oregonu, katranisao

sturgarama, kosio žito u Dekori. Evo sad je rudar. Kopavaš bakar Bez porodice. Na stanu i hrani kod Bena Vintona i njegove žene Hilde. Ben Vinton to vam je onaj crnokožac on bašnije neka naročita fora...

MUDI

Živi kod crnca? Zašto sad to?

TOM

Takav je on. Ni za šta ne daje pet para. Nema nikoga. Ono odela što ima na sebi i jedna violina, to je sve čega je on vlasnik.

MUDI

Šta će mu pa violina?

TOM

Pa za pesme. On nam komponuje i piše pesme.

(Tom vadi iz džepa malu u crveno ukoričenu knjigu i daje je Muddiju. Ovaj je gleda i čita naslov.)

MUDI

"Pesme koje rasplamsavaju plam nezadovoljstva". Otkuk to da i ti imaš knjižicu?

TOM

Svako od nas ko pripada pokretu ima tekvu i nosi je svuda sa sobom u džepu. Glavna uprava naše Unije u Čikagu se sprema da izda novo izdanje od pedeset hiljada. Eto vidite kako su te pesme popularne.

MUDI

(prevrće strane) Bogami ovaj Džo Hil je dosta tih pesmica ovde sakupio.

TOM

Svake dve tri nedelje on dodje sa novom pesmicom. Ovde je najnovije što je ispevao povodom štrajka pružnih radnika u San Dijegu. Ta je na melodiju Kejsi Džons.

MUDI

Vrlo lukavo, ma šta kažeš...

TOM

Pa ti stranci znate, što rade za Južnu železnicu, oni su to sve odmah naučili i pevaju je sad uveliko. I to ih je nekako i zbližilo i okupilo. Znate, ništa ne okuplja kao pesma. I pobedili su, dobili su štrajk.

MUDI

Znam, znam sve o tome štrajku, upoznat sam dobro...

TOM

(Okreće stranu u knjizi) Ovu pesmu je Džo spevao za fabričke radnike iz Masačusetsa, za tkače u štofarama. On čak nikad nije ni bio tamo. Samo je napisao i poslao im. I oni su to pevali. To je sada njihova pesma.

MUDI

I oni su dobili sve što su tražili njihovim štrajkom. Znam i to. Sad sam ja na redu. Sad će napisati pesmu za ovaj štrajk i ja ću izgubiti.

TOM

Pa on je lično ovde sa svim svojim pesmama. On je ovamo došao smišljeno. On kaže da takav čovek kao vi ne treba da se kreće slobodno ovom zemljom. Kaže vas treba vezati i proterati. (Stil se nekako promuklo nasmejava, ali odmah stade, jer Mekrej pogleda u njega kao da će ga zgromiti.)

MUDI

Ma nemoj, to on dakle govori?

TOM

I on bogami ume sa ljudima. Oni mu sve veruju. On ih nekako okupi i svi kao da izgube pamet, oduševе se i polude...

MUDI

A ti, zar i ti poludiš?

TOM

Ja?

MUDI

Mislilo sam da ga i ti obožavaš?

TOM

(Negodujući) Zašto tako misliš o meni. Šta vam daje povoda. Ja sam samo hteo da vam kažem kako stvari stoje. Ja sam daleko od svega...

MUDI

Šta još znaš onjemu?

TOM

Često ide na zabave po rudarskim naseljima i barakama. On im svira i peva.

MUDI

To nije važno. Nego koja mu je cena?

TOM

Nema tih para...

MUDI

Nema čoveka koji se ne može kući!

TOM

Osim Džo Hila. To su već pokušavali. Mnogo puta, ali ništa.

MUDI

Čime mu se može zapretiti. Čega se plaši?

TOM

Ničega. Pokušavali su. Ima i sada ožiljak na levom obrazu. To se dogodilo u jednoj tuči u Kaliforniji. Dva dana kasnije, on je ustao iz postelje i sa ranom na obrazu organizovao štrajk. A rana otvorena do kosti. Ne vredi. On ima te djevolje ideje, on za njih živi, kaže. Može da živi bez para u džepu. Uživaj u tome i to vam je..

MUDI

O, može se ukecati i čovek sa idealima. Nije to ništa strašno. Ako se već ne boji, i ako neće pare, naći ćemo nešto drugo gde ćemo mu podmetnuti mišolovku. Šta još znaš o njemu?

TOM

Znam da živi sa jednom ženom.

MUDI

O, to baš nije nešto specijalno. Nije potrebno da budeš član Unije radnika da bi spavao sa nekom ženom. Šta na to kaže gospodin Sudac?

SUDIJA HOUV

(zbunjen) Molim vas gospodine, ako biste mogli da me izvinite. Smatram da bi trebalo da se povučem u sudnicu, na svoje radno mesto. (izlazi)

MUDI

I šta je s tom ženom.

TOM

Ona je udeta. Muž joj je težak pijanac.

MUDI

Tako dakle. Preljuba. Šta ako bi se jedne noći iznenada pojavio njen muž. I šta ako bi on te noći imao pištolj?

MEKNEJ

Zna li on šta mu žena radi sa Džo Hilom? Može li se doći do njega?

TOM

Ja ću to srediti. Mislim da će to moći da se udesi bez mnogo muke.

MUDI

Ne bih se baš uplitao previše u vaš plan. Detalji me ne zanimaju. (On se pomiče nazad, kao da prepušta scenu njima.)

STIL

Kako gadja taj Džo Hil? Je li dobar strelac?

TOM

Ta soba je vrlo mala, pa...

MEKREJ

Ovaj plan nijeloš. Polako. Glatko. Brzo učinjeno brže zaboravljeno.
(Dajće je Tomu koverat) Možeš početi.

TOM

(pogleda u koverat, pa ga zatim pažljivo gurne u džep. Podje, pa se iznenada zaustavi) Gospodine Mudi. Imao bih nešto da uložim. Par stotine dolara. Gde da investiram kod vas ili u Centralnu Kompaniju Bakre?

MUDI

Puni interes?

TOM

Da. Dolar na dolar?

MUDI

U Centralnu.

TOM

(Sa blagim osmehom) Tako sam i mislio. (Keće ka izlazu)

STIL

Proveri da mu pištolj bude napunjen!

TOM

Ja znam svoj posao.

MUDI

(odmerivši ga od glave do pete.) Dobar čovek. Vrlo sposoban.

MEKREJ

Najbolji koga imam u ergeli.

(Svetla se naglo gase. Sva trojica se povlače sa scene po mraku.

U međjuvremenu svetlo osvetli celu scenu koja predstavlja salu Radničke Unije.

- IV -

ED, DŽO, TOM, BEN, STRUGAR, GRK, ITALIJAN, ISIDOR, GRADJANI i GRADJANKE.

Na sceni je sastanak za štrajk. Ed, Džo, Tom, Ben i još nekoliko ljudi su u jednoj grupi. Oni su organizatori i vodje štrajka. Ljudi su zadovoljni, ali ozbiljni. Vidi se da su bili bijeni i kažnjavani, ali su se ponovo skupili, jer su uspeli da nadmudre sudije i da izbegnu zatvor. Upravo sada pripremaju plan za sledeću akciju.)

ED

Naša sepuska govornica bila nam je otskočna daska za zatvor ali smo izvojevali slobodu izbora. E evo nas sad smo se okupili da se borimo za veće zarade. Ovaj štrajk možemo voditi samo ako budemo sasvim učvrstili vašu volju. Mi sami našom snagom i dobrim slaganjem, zar ima nešto bolje od toga?

STRUGAR

Ej, Ed, mogu li ja da kažem nešto, A?

ED

Nego šta, nego možeš, izađi ovpmo da te bolje vidimo.

STRUGAR

(Izlazi napred) Ja radim u strugari. Na mašini. Raditi u strugari, to vam dragi moji nije zanat. To je bitka. Deset sati dnevno ruke su ti prilepljene za gvoždje koje ne gleda šta i kuda seče. Čelik je to! Pre ili posle ruka se pruži malo dalje. I evo šta se onda desi. (Pokazuje patrljak ruke.) Prvo izgubiš prste, a onda izgubiš posao. Mene su ovlastili iz strugare da vam kažem da ćemo i mi učestvovati u štrajku. Daćemo prilog za fond štrajkača.

GLAS

Na štrajk! (glasovi odobravanja)

ITALIJAN

(izlazi napred temperamentno) Evo ja sam Talijan. Kad sam još bio tamo kod kuće, svuda po mome gradu bile su izlepljenegeslike u boji kao s jedne strane fabrika, a na drugoj strani kolona radnika u redu pred bankom, kao ostavljaju novac što su zaštedeli. I onda mi potegnemo u Ameriku i šta se događa? Nalazimo neke Grke što su došli pre nas kako štrajkuju, a mi novajlije, nemamo pojma i razume se ko poslednje kurve - uzmemo im posao. (Uzvici negodovanja i pretnji u gomili. Italijan nastavlja temperamentnije pokušavajući da nadviče gomilu, glas mu zvuči kao da će da zaplače svakog trenutka.) Jestel! Mi smo tako radili svinjarije. Ali otkud smo znali. Trebalo nam je svih pet godina da nam istina udje u ove radničke ćupe. E sad je druga stvar. Sad mi štrajkujemo s Grcima. Ali su se vlasnici rudnika dosetili, ~~znaju i oni znađe~~. Samo promene zemlju. I evo vam sada nadiru Madjari. ~~Čepori Madjara~~, naravno sa onim slikama u džepovima, samo traže banku pa da i oni stanu u red. I oni nam uzimaju posao. Kako onda da uredimo tu solidarnost ~~prokletu~~, kako da se ujediniamo! (vraća se na mesto, mašući rukama)

GRK

(Izlazi napred) Znete šta. Ovaj Talijan je sve tačno rekao.

Mi sami zezamo jedne druge. Finci mrze Švedjane, Švedjani ne veruju Grcima, Grci se boje Talijana, Talijani cvikaju od Madjara novajlija. A Amerikanci imaju pravi preziru za sve nas došljake. Eto to je naša solidarnost i ujedinjenje.

ISIDOR

(Izlazi napred) Ja sam Jevrejin. (čuje se meukanje i izrugivanje medju prisutnim u gomili. Isidor dugo posmatra čoveka koji mejuče.)
 Da, da Jevrejin i šta onda? (za momenat nastaje tišina. Isidor čuti i gleda ih za trenutak prodorno i uporno.) Kad ~~je~~ su moji stari krenuli iz Poljske medju ono malo stvari što smo poneli stavili smo i slike reda pred bankom. Naravno i mi smo hvatili kad smo došli da ovde kao i svuda radnici rinteju za sreću i blagostanje bogatih i imućnih. Znate šta? Mi moramo najzad izbiti iz glave da smo Jevreji, Talijani, Poljaci, Rusi ili Grci. Mi smo samo radnici. To moramo imati na umu. I moramo svi štrajkovati. Treba da pridjemo novajlije iz Madjarske i da im objasnimo sve. Da im kažemo istinu. To je jedini način da se ujedinito. Svi moramo hteti.

BEN

(izlazi pred skup) Milioni moje braće su još na jugu. S vremena na vreme probijemo se u grupama i dlutamo ovamo na zapad. Ostali ostaju na jugu. Nema za nas tamo primamljivih slika koje nam obećavaju bogatstvo i name nas ovamo. Oni neće da se mi selimo sa juga, jer im famo trebamo za vuču. Onoga dana kad završe ukrcavanje jevtine radne snage sa strane, kad se luke zaguše i više ne budu imali odakle da uvoze ljude, odmah će imati potrebne rezerve snaga. Nas Crnce. Nas Američke domrodce. (Takođe se čuju podrugljivi uzvici. Ben gleda u grupu odakle se čuju, pa nastavlja prezrivo, ali savladjujući se) Onda će nas podeliti i zavaditi na bozi boje, na pitanju rase, isto ovako dobro kao što su napravili neprijatelje od Grka i Talijana na nacionalnoj i jezičkoj osnovi. Mi moramo da ih preduhitrimo. Ja vam kažem oni će nas zavaditi. Podeliće nas na nacije, na jezike na boje. Bolje da se složimo sada beli i crni i svi drugi. To će nas jedino izvući.

ED

Mi smo složni. Mi smo zajedno. Pobedićemo. A ako dobijemo ovaj strajk, zadržaće Kralj Bakra Džon Mudi. Spopašće ga groznica. I zaraziće ostale. Kraljeve strugara, barone uglja i sve te moćne. Eto to je ono što hoćemo da vidimo. Da doživimo da ih sve uhvati groznica od naše zajednice.

BEN

Jesmo li potpuno spremni?

GLASOVI
mi smo. Štrojki! Štrojki! Štrojki!

DZ

Dajte predjemo u akciju. Dajte dinamit! Dinamit!

GLAS ZA GRUBU

Dinamit!

DZO

(Proguta se i pred i odgurne grubo Tomr.) Tome Šrpe, bo i mu ljubim, štrojke s tobom, zopš i sam kako smo se dogovorili i složilii! (Obreće se ostalima ozbiljno i ubeđljivo) Ovo će biti miron štrojki i mi ćemo u tome istrajati. Bez izgređ. Ako bude upotrebljeno sila - biće to sa njihove strane, ne sa naše. Ali zapamtite i mi smo namoružani - (zastane za moment i nasmehi se široko svima) namoružani na tom zračničkom silom! Ako se mi dohv timo osuđju - zaustavićemo planetu. Jer zopš i sami policijski polic i plaćenički bijeneti ne mogu obratiti čoblo u šumama, ne može v diti uglj iz zemlje i ne mogu kretati brođovi okernima. (Zast je bur n spluz. On pođiže ruku u znak smi ivenjs ljudi). Mi ćemo izgrđiti bađem. Visok, čvrat, širok. Svako po kimen u njegov nek uzila. Sebe. kamen nacijs, kamen bojs, kamen nasa u zajednički bađem sl-grajs. Naj sid sloge ovrđiće ceo svet koji će oad biti b štrojki nsa.

GLAS ZA GRUBU

Jej, žo, zašto nešto ne zpevamo. Zar nema rišt novo d se pev?

DZO

Kako će ne. Ivo novo peva. (zpeva)

Noćesh li da budeš slobodan čovak...

DZ

(prihvata posmu i pev drugi stih)...

Je li ti dosta bađe i bađ?

DZO

Da ne budeš noćiji slug dovak..

DZ

Priđruži se noćoj Iniji Rada...

DZO

(Obreće se svima) Pevajmo svi!

SVI P VAJE

Veliki je sil, veliki je slug

U slozi radnih ljudi,

Kad se združje građi uz građi,

To je sila koja e buđi,

Ona će svetom da zovladi

Veliki silo Unije Rada...

(Svemu poslušaju u koliko puca svi zajedno. Oni od istupa)

ED

Starjka je objavljen. (Ljudi bacaju u viš kape i ščile, a tim
 svet je gungul i uzvici odobrenja i uzbuđenja.) Svi čen d' izd
 izdajemo od vde i u povorki odemo d' z pevamo tamo gde trebaj.

GLAS IZ GRUPE

A gde je to?

ED

Tamo gde nas moraju čuti. U povorku, marširajmo svi! (Svi se
 kreću pevajući izlaze sa scene. Svetlo jenjava na tom kraju
 scene da bi se pojačalo na drugom.)

- V -

M A R T A, D Ž O .

(Ovaj osvetljeni deo predstavlja dom Marte Veber. Marta sedi
 u sobi za stolom i radi. Na drugoj strani stola prazna stolica.
 Ona radi i peva jednu starinsku dečju brojalicu, očigledno odr-
 žava koncentraciju. Njena pesma se čuje odmah čim nestanu muški
 glasovi povorke. Njen glas kao da nastavi njihovu pesmu, ali neku
 mirniju i nežniju. Na stolu ispred nje su tabaci hartije sa rupa-
 ma. Dve kutije sa kopčama sa leve i desne strane tabaka. Ona
 stavlja patent kopče na hartiju, sprema ih za prodaju. Brzo na-
 mešta prednje delove, a zatim prevrće hartiju i stavlja zadnje
 delove. Kad je gotova sa jednim kartonom, stavlja ga na gomilu ne-
 punjenih, a brzo uzima drugi. Dok radi peva pesmicu nežnim gla-
 som, veoma ženstvenim. Radi brzo i vešto, peva ljupko.)

MARTA

(peva)

Ta-ra-ra, Ta-ra-ra,
 Sja zvezdica brojanica,
 Brojim jedan, brojim dva,
 Onda tri, pa četiri,
 Evo pet, nego šta,
 Tara-ra, Ta-ra-ra...
 Brojim dalje, brojim ja,
 Ta-ra-ra, Ta-ra-ra...

(Ulazi Džo. Vrlo je raspoložen i uzbudjen. Još uvek pevuši predjašnji song. Za momerat oboje pevaju zajedno, Marta svoj song, on svoj. Ugledavši ga, Marta se nasmeši pddigne glavu očekujući da je on poljubio. Ne prestaje da radi rukama, koje spretno zakopčavaju kopče na papir. Džo prilazi i blago joj ljuži kosu.)

MARTA

Poljubi me još jednom, Džo. (On opet je poljubi. Ona prestaje da radi) Volim te Džo, da se poljubimo još jednom? (Oni se ljube. On stavlja jedan paketić ispred nje) Šta si to doneo? (Ruke joj automatski opet na kartonu i rade.)

DŽO

(Primiče joj paketić) Čaj! (zatim iznosi još jedan paketić) - I svež hleb. (odmah vadi još jedan) I malo šunke! (još jedan paketić) A ovo je kolač, pozdrav od Bena i Hilde za tebe.

MARTA

Ben i Hilda mi poslali kolač.

DŽO

Ja sam im samo rekao da idem da vidim šta radi moja Marta i ona ti je ispekla kolač od jabuka.

MARTA

Mora da su oni stvarno neki divni ljudi. Ti mora da ih mnogo voliš Džo!

DŽO

Nisu oni divni, nego najdivniji, Marta, najdivniji ljudi...

MARTA

Kad ću ih ja upoznati?

DŽO

Sad ne znam tačno, jer je štraj , pa svi imamo posla. Ali biće to sigurno ove nedelje. Ja sam im sve ispričao o nama. I oni hoće da te vide što pre.

MARTA

Šta misliš, šta će Hilda reći za mene? (Stavlja na gomilu napunjen karton kopči) Ej, jesi li gladan?

DŽO

Čekaj prvo da malo pričamo. (Seda preko puta nje. Izuva se. Lagano miče prstima.) Bole me noge. Izgoreše mi. Ceo dan sam na nogama. (Onda se okrene stolu, uzme karton i kopče i počinje da radi, da pomaže Marti! Džo radi sa mnogo manje veštine nego ona, ali i on puni kartone dosta brzo.)

MARTA

Kako napreduje štrajk?

DŽO

Zasad barem svi znaju šta hoćemo. I ljudi na ulici i njihove žene

zajedno, u povorci za istu stvar. Bogami, Marta, ja mislim da ćemo ovog puta dobiti sve što tražimo. Ja mislim da ćemo pobediti. Vidi! (Uzima letak i stavlja je pred nju, tako da može da čita. Ona gleda u letak, ali ne prekida rad) Je li vidiš? Deset hiljada ima da se rasturi po gradu do sutra u podne. Prekrićemo grad. "Bakarne omče" će svisnuti kad vide i pročitaju letke. (Maše jednim letkom Veselo) Znaš šta? Ovaj je letak lep kao ti.

MARTA

Šta govoriš, Džo? Kakve je veze imam sa lecima? Zar sam ja tako blede kao ta hartija?

DŽO

Ne ti si lepa medju ženama, kao ovaj letak medju lecima? Razumeš sad? Ajde reci da razumeš? A?

MARTA

Razumem, Džo. To je sigurno neka pesma. Ko je to napisao?

DŽO

(Pokazuje na sebe) Ovaj ovde, a ko bi drugi.

MARTA

(Kroz smeh) Ej, Džo, Džo, mnogo si mi sladak. Obožavam te, eto ti.

DŽO

Lepa žena, lepa pesma - srećan čovek. To smo mi. Ej, lepa ženo, ej srećni čoveče, zdravo! (smeju se)

MARTA

Džo ti si zadovoljan sobom i svojim radom, je li?

DŽO

Pa naravno da sam zadovoljan i srećan. Šta treba još da očekujem od života, evo imam sve što mogu da poželim, (miluje joj kosu i čita poruku sa letka. Ona slaže kartone sa složenim kopčama) Koliko još treba da se naniže?

MARTA

Sto osam.

DŽO

Šta reče, ej šta to reče, ponovi, još treba da uradim sto osam.

MARTA

(za to vreme završava jedan ka ton i stavlja ga na gomilu gotovih uzima sledeći) Ne, ni govora, ne sto osam, nego sto sedam. I ja treba da ih predam sve ujutro u osam sati.

DŽO

Kako to da si u tolikom zakašnjenju, mila?

MARTA

Ko, ja u zakašnjenju, ma šališ li se? Kako si mogao to i da pomisliš. Ne samo da ne kasnim, nego ovo sada završavam pet stotina prekovremeno.

DŽO

Zašto, Marta? Ja sam ti rekao da ću doći večeras. Oću da budemo zajedno, da se odmorimo.

MARTA

Džo, znaš zašto, treba mi taj prokleti dolaz više. Eto zašto. (Izvadi bankovnu knjižicu i daje mu je. Ruke joj se automatski vraćaju poslu) Pogledaj ovde.

DŽO

(zaprepašćeno) Četrdeset osam dolara na knjižici? Marta kako si uspela da nakupiš ovolike pare?

MARTA

E, pa kad me isplate za ove kartone, staviću dva dolara na knjižicu ne jedan. I kad nakupim pedeset dolara to će biti dosta za advokata. Sutra ću imati pedeset i otići ću pravo u kancelariju advokatu staviću dolara na sto i reći: Molim dajte sada da počnemo sa tim razvodom. Počnite parnicu, meni se prilično žuri. Dosta mi je svega. Dovde mi je već! (Džo ustane, prilazi Marti i poljubi je. Marta ga zagrli. On joj miluje kosu sa ljubavlju i nežnošću. Ona pokušava da se vrati kartonu koji je započela, ali bez uspeha. Zagrli Džoa ponovo.) Džo, šta radiš? Ti rušiš naš zamak! Nevaljali Džo!

DŽO

Ja rušim! Ja? (smeje se veselo)

MARTA

Ti, ti da ko? Neću noćas završiti ove kartone. A ako ne završim noćas, neće me isplatiti sutra. A ako mi ne plate, neću imati pare za advokata. A bez para, nema razvoda. Sad ti meni reci, ko je opasan po našu sreću? Ko ako nisi ti? (Grli ga)

DŽO

Ma nemoj. Sve to zbog ovog malog poljupca. Ma idi molim te, i to onako sam te uzgred poljubio, ma čekaj sad da te poljubim ljudski...

MARTA

Ček, ček, momenat. Prvo da ti nešto pokažem. (Uhvati ga za ruku i vodi do stolice) Sedi českom ovde. Pomozi mi malo. Ali, pazi sedi na ovoj strani, nemoj prelaziti opasnu zonu. Ajde, molim te da to časom uradimo... (Oboje počinju da stavljaju brzo kopče u kartone. Pevaju Martinu pesmicu i smeju se. Vidi se da su veoma srećni).

DŽO

(stavlja gotov karton na gomilu) Koliko još?

MARTA

Sto jedaaannn!

DŽO

Uh, nećemo biti gotovi do ujutro!

MARTA

Oćemo, videćeš, samo da se malo smirimo. (Rede brzo, pevajući. Džo pogleda u Martu, Marta mu preti.) Ja mislim da će on sutra doći ovamo.

DŽO

Henri?

MARTA

Da, Henri. Pisala sam mu. Pisala sam mu da dodje da imam nešto važno da razgovaramo sa njim.

DŽO

Misliš si na razvod. To ćeš da mu kažeš?

MARTA

Aha. I eto on će doći sutra pravo ovamo. Znaš da me malo strah, Džo. Malo se bojim...

DŽO

Dobro bi bilo, možda da i ja budem ovde?

MARTA

Ne, baš hoću da to sve sredim sama. Da sebe nateram da to izvedem bez ičije pomoći. Ispočetka je odlazio od kuće po dan dva. Pa se to produžilo na po nedelju dana. A posle jedno vreme nikad nisam znala kad će se vratiti, ili kad je otišao. Ponekad bih se probudila ujutru sa čebetom p eko glave, sama promrzla. Trebalo je da prisilim sebe da ustanem ispod čebeta i da se krećem. Kada sam oduzeta.

DŽO

Prošlo je sve to, Marta.

MARTA

Jeste, prošlo je. Nije više hladno oko mene. Jeste da teško radimo i živimo, ali nije više hladno mili moj Džo. (On hoće da pridje i da je zagrli) Ej, ej, tamo, rekli smo nema prelaska preko opasne zone! (Džo se pravi da je uvredjen) Nemo još mnogo. Još malo pa smo gotovi. Časkom. Znaš, Džo ponekad satima zamišljam kako će nam biti kad budemo živeli zajedno, ka imaćemo svojjdmm, doručkovaćemo zajedno svako jutro! Ma to je stvarno divno, ajde reci, Džo, ima li li šta lepše?

DŽO

Marta znaš da ću sastaviti divnu pesmu za naše venčanje. Zvaće se "Svadbeni marš Džo Hila". (Marta savija i ispruža prste, kao da umalo

malo odmori ruke! Jesi li umorna?

MARTA

Ukoče mi se prsti tako.

DŽO

Jednog dana ovo će raditi mašine. One će to raditi stotinu puta brže nego mi rukama.

MARTA

Ali, Džo! Onda će nas devedeset i devet ostati bez posla! Zašto ne izmišljaju neke mašine da nam pomognu umesto što pronalaze ove što nas teraju na ulice bez zarada.

DŽO

Dobro kažeš. Na to ćemo sami sebi odgovoriti. I onda ćemo imati snage u sopstvenim rukama da svetu izmenimo lice. Znaš šta će se sad dogoditi? Ne znaš. E, reći ću ti. Ja ću da skuvam čaj. Onda ćemo jesti, a ja ću ti pričati sve to o mašinama i našem radu na tome da one budu u našim rukama i na našoj strani. Da li se slažeš?

MARTA

E to će da bude nešto. Hleb i šunka i topao čaj, a posle svega kolači od jabuka, a uz to predavanje o mašinama, a predavač moj Džo, ô, Džo Hile, ja to zovem uživanje, ajde stavi za čaj...

(Džo ustaje i izlazi. Marta radi brzo i spretno. Čini se još brže nego pre.)

- VI -

HENRI, VEBER, TOM

(Svetlo lagano prelazi na drugi kraj scene. Marta je za trenutak u tami. Ovaj deo predstavlja ulazni hodnik kuće. Prolaze Henri Veber i Tom. Henri je pijan, priča malo galasnije nego što treba pa ga Tom umiruje.)

HENRI

Ma nego kako! Ubiću ga kao zeca! Ubiti, jesam li jasan, ubiću ga likčno!

TOM

Ajde, smiri se, čuće te, pa će nam umaći kroz prozor, i sve će se svršiti na tvom urlanju...

HENRI

Ne može kroz prozor, prozorⁱ gledaju u hol u ovoj kući, jesam li jasan?

TOM

Jesi. učuti malo! Ja li ti pištolj nepunjen? Jesi li spreman?

HENRI

(potvrdno klima glavom posrćući) M. raeo bih malo da predahnem, samo malo. Ove stepenice mi ukinuše disanje, ej, ispustiću dušu. Znaš zašto? Zašto što mi pod kožom plice potok dobrog pića. Jesam li jasan? (Odjenom on sedne na patos. Izgleda kao da će istog momenta zaspati i neće se tako skoro probuditi.)

TOM

(Stane iznad njega i preti mu) Daj mi ovamo taj revolver da ga pregledam? (Henri s mukom vadi iz džepa pištolj i daje mu ga. Tom gleda pištolj, zatim ga vraća Henriju.) Dobro, šta sad čekaš, kog djavola iz pakla?

HENRI

Ne muvaj me. Ja ću da udjem kad meni bude zgodno, jesam li jasan, A?

TOM

Čoveče, on je unutra sa tvojom ženom!

HENRI

Pa šta se ti toliko koprcas? To jemoja žena, nije tvoja. (lukavo) Ej, mnogosi se nešto uzvrteo. Da ti njega nešto ne mržiš, je li? Čekaj, sad momenat, da vidim... (sedne stavi pištolj na patos Glava mu odjenom padne na grudi i on odjenom zaspi)=

TOM

(Podiže Henrija i udara mu nekoliko šamara da ga razbudi.) Da, to je tačno, mrzim ga. Mrzim ga krvnički, očajnički, jako... (udara Henrija) Nego šta nego mržim! On lepi pevač! Snažni vodja, omiljen od svih. I ta ga žena voli, obožava ga. Probudi se, čoveče, kad ti kažem! On se ne boji ničega, ni strasti! Nema dolara u džepu, a oseća se slobodan, jak! (naglo udara Henrija) Ma otvaraj oči, mrcino jedna, probudi se! (udara ga nogom u cevnicu)

HENRI

(ustaje držeći se za nogu i klataći se) Jao! Daj prestani sa tim udaranjem! (preteći maše glavom pogled mu se zaustavi na pištolju zgrabu ga i naglo se prodere) Ma šta ja tu čekam! Skloni se sad ću ja svima da pokažem!

HENRI, DŽO, MARTA,

(Skače i trči prema delu scene gde su Marta i Džo. Svetlo ga prati! Džo baš donosi na sto dve šolje za čaj, kad Henri ulazi sa pištoljem uperenim u njega).

O, vidi, vidi! Ovde je intimno i toplo, nema šta! Je l da se i ja izujem, pa da nam svima bude lepô... Pa valjda ćete me pozvati na čaj, vas dvoje, da pijemo čaj u troku, šta velite?

MARTA

Henri, molimte, skloni taj glupi pištolj!

HENRI

(Marti) Kučko! (Džou, mašuci pištoljem) A ti, lepi, spusti teš šolje na sto! (Džo spusti šolje mirno i bez ikakvog uzbuđenja.) I cipele na noge! Brzo! Ne volim da gledam u mojoj kući bosa ljude. (Džo obuje se) Uza zid! (Džo stane uza zid) U vis ruke! (Džo podigne ruke) Šta je sindikalac? Da nisi negde zaturio jezik? Daj, ocu da čujem jednu govornicu! Ili ne, bolje mi nešto otpevaj, više volim da mi se peva! Ajde, brzo! E, baš se vidi da mi se niste nadali, a?

DŽO

Znate šta, mister, nemojte držati takotaj revolver! Mislim tako uperen na mene! Ti pištolji su vam nezgodno gvoždje, oni ponekad opaljuju!

HENRI

Ma to i hoću! Ja moram da držim pištolj uperen u tebe! Ja ću da pucam u tebe!

MARTA

(ide prema njemu) Henri, dej mi taj pištolj, ajde lepo, daj mi ga u ruku!

HENRI

(grubo odgurnuvši Martu) Tebi sam rekao da ćutiš! (Džou) Šta misliš gde ću da te grunem prvo? Da li da ti isteram oko? Ili da ti prospem creva, možda najbolje odma u srce. Ajde ti izaberi. Ajde reci gde hoćeš da pucam!

DŽO

Mister, kajćete se za ovo za ceo život...

HENRI

Čuješ ti krpiguze! Nećeš više imati prilike da se uvlačiš u tuđe kuće!

MARTA

Henri!

HENRI

Spremi se, pravo u srce! Dok izbrojim tri.! Jedan!

(D)

DŽO

(istovremeno dok on govori, Henriju) Mister, znate li vi uopšte šta činiti?

HENRI

Dva!

DŽO

Obesiće vas, ludo!

HENRI

Tri! (Puc, Marta je bila poletela prema Henriju, ali kasno. Bacila se na njega i počela da ga drmsa snažno. On je pucao. Džo je pogodjen. Zanesse se i posrce. Pištolj ispadne Henriju iz ruku, a on se zateturao, pa se spusti kod stola i utone usan, mrmljajući nešto pijan i nerazumljivo. Marta uzima pištolj i stavlja ga na sto.)

MARTA

Ti si ranjen?

DŽO

Morem smesta ići odavde. Ako me policija nađe ovde, oni će to upotrebiti protiv štrajka. Kad dodju reci im da je to tvoj pijani muž pucao u vazduh, teđ da te zaplašiš! Ja sam dobro! Ajde videće mo se iduće nedelje... (Odlazi povodeći se)

MARTA

On je ozbiljno ranjen, jedva ide. (više) Džo! Džo!

(Svetlo lagano prelazi na drugi scenski prostor.)

- VIII -

TOM, MEKREJ, STIL, BLEJK,

(Na scenu izlazi Tom. To je kancelarija Šefa policije Pola Blejka. Unutra je samo Mekrej, koji gleda kao kroz prozor očekujući nekog. Stil i Tom uleze zajedno. Kad svetlo osvetli celu scenu Stil prsne u razuzdan i podrugljiv smeh. Smeh traje dok se svetlo pojačava.)

STIL

(gestikulirajući prema Tomu) Imam neke dolare da uložim, šta bi bilo bolje (Smeje se, imitira Toma) Bolje bi ti bilo da pripaziš malo više na posao. Možeš ti se desiti da ostaneš i bez posla i bez dolara. Šta ćeš onda ulagati!

TOM

(ništa padajući u vetru) Pazi da ne iščesiš vilice od silnog smeha.

- 29 -
MEKREJ

(Umeša se) Gde je sad taj Blejk! I evo gde je? I to mi je Šef policije! Ima mekinje u glavi!

STIL

(Tomu) Šta sad ima tu teško! Koji su to problemi, ubiti čoveka u sobi sateranog u ćošak! Ne znam ništa lakše na svetu od toga. Ali eto, Džo Hil je još uvek živ! (Smeje se) Mislim da će tvoje investicije otići do đavola!

TOM

Da li bi mogao malo da prestaneš s tim cerekanjem? Pusti mene da vodim brigu o mom novcu, znaš! (ledenim glasom) Kaži ti meni, Adam Stil, šta ćeš ti raditi kad ti starost zakuca na vrata? Ne možeš ceo život raditi ovaj posao, a ne bih rekao da si sve mladji i mladji.

STIL

Kad mi novac zatreba, ja ću ga nabaviti!

MEKREJ

A sad ti meni nešto reci? Šta ti radiš noću?

TOM

Imam posla u sindikatu!

STIL

A posle toga?

TOM

Onda idem u sobu.

MEKREJ

Da mi je samo znati gde se zeza?

STIL

(kao da nešto ispipava) Znam, ali šta radiš? Ja te nikad nisam video da se družiš sa nekim. Imaš li ti prijatelja? Ko su oni?

TOM

(nekako ravno glasom, kao da je mrtev) Ja nemam nikakvih prijatelja. Nemam je vremena za osećanja!

STIL

Pa šta onda radiš sa tim novcem?

TOM

(vidno uzbudjen) Štedim za stare dane. Trebaće mi sav taj novac kad ostarim. Ne mogu da smislim da budem siromašan pod stare dane.

STIL

To stvarno nije prijatno, mislim to biti siromašan. To svi dobro znamo sa siromaštvom se nije šaliti, ali zašto se...

TOM

(prekida ga) Novac je moje oružje, moj revolver za odbranu!

STIL

Od koga se ti braniš?

TOM

Od ovakvih kao ti i ja! Kad samo pogledam tebe, mene, Mekreju, odjednom mi postane jasno da je jedina stvar na koju ću moći da se oslonim kad sasvim okešavam jeste novac! Novac!

MEKREJ

(Polu Blejku koji ulazi) Kad vam poručim da dodjete, to uvek znači da treba da dodjete brzo! Brzo!

BLEJK

U, šta sam ja imao preko glave danas! Ne pitajte me! Smislite bolje neki veoma ubedljiv razlog što me budite u jedan sat moći i zovete ovamo!

MEKREJ

Šta je to sa Džo Hilom?

BLEJK

Čekaj, čekaj! Šta se to ovde događa? Šta se vas tiče Džo Hil?

MEKREJ

Mi smo ti koji pitamo, zato smo došli, ti samo odgovaraj!

BLEJK

Na njega su pucali. Zbog neke žene. Doktor mi je podneo report. Ja sam ga molio da to podnese pismeno. (Evo) Dodaje papir Mekreju. Otkud ti znaš sve to za Džo Hila?

MEKREJ

Daj mi knjigu evidencije kriminalaca?

BLEJK

O, ovo je nešto ozbiljno! (dodaje mu knjigu)

STIL

(pregleda knjigu) Bogami, može sreći da je ovo sasvim jedan kriminalno aktivan gradic!

BLEJK

Idite svi u đavola! Ti k sebi ruke sa mojih knjiga!

STIL

Djavo te odneo Blejk. Šta si odjednom postao tako osetljiv! Evo, zar nemaš dve i po strane različitih izgreda, pa je li to sad malo reci?

BLEJK

Pa subota večer, to je kad je na ulicama najveća gušva.

STIL

Evo, prepadi, provale, obijanja, oho! evo čak i jedno ubistvo!

Ubistvo!

TOM

(ironično) Pa znate kako je subota uveče!

STIL

Da, da, evo jednom malo usamljeno ubistvom potpuno zasebno zavedeno

MEKREJ

(uzima knjigu) Henderson! Henderson? To, mi nešto poznato zvuči! Otkud ja znam to ime?

BLEJK

Glupi kurvin sine, pa zar stvarno ne znaš ko je Henderson?

MEKREJ

(okreće Blejku ledja i čita prijavu ubistva iz knjige) U deset sati uveče, prošle noći maskiran naoružan čovek upao je u Hendersonovu piljarnicu! Viknuo je: Aha, sad sam te ukebao! i ispalio nekoliko hitaca! Ranjeni Henderson doteturao se do blagajne, zgrabio svoj revolver i pucao u ubicu. Martin Henderson, trinaestogodišnjia sin ubijenog trgovca, zasada jedi i poznati svedok, tvrdi da je naoružano provalnik ranjen u grudi. On je odgovorio na Hendersonovu vatru pucnjevima, ubio ga i nestao.

BLEJK

Je li sad malo ukapirao, ko je Henderson?

TOM

Henderson! (Pucne prstima) To je onaj što je ...

BLEJK

(prekine ga) Dobro ti kapiraš, ali on ne zna. (Mekreju) Ne znam zašto te drži taj Kralj bakra Mudi? Džaba ti daje pare? Henderson je bio policajac do p e godinu dana. Moj službenik. Onda me nepustio, otvorio radnju od uštedjevine i radio do sinoć!

MEKREJ

A sad ga se sećam!

BLEJK

U, genije se dosetio. Nije mu ni trebalo dugo!

MEKREJ

Naravno da se sad sećam. Sve znam o njemu. Pre pet meseci je neki razbojnik isto ovako uleteo u njegovu radnju i pokušao da ga ubije. Bolje bi mu bilo da je ostao žaca! Ej, Blejk, zašto je on kidnuo iz policije?

BLEJK

Zato što on nije trpeo sve ove naše manzafle rije! "Pošten čovek nije za policiju", govorio je često. Ja se s njim slažem. Zato sam i primio njegovu ostavku bez posledica po njega. Taj čovek, taj Henderson je bio lud, toliko je bio pošten i čestit. On ne bi uzео dolar za mito, isto kao što me bi pапnuo ni hiljadu dolara. On nikad nije htio da uzme šolju kafe, samo da se ne misli da je

Tvrdo glav kao vi! Nisi ga mo' aopomeriti ni a milimetar! Zato je i navukao , toliko neprijatelja, ničim ga nisi mogo kupiti! On je str-pao dosta ubica ia rešetaka. Revolveraši su ga se bojali kao crve-nog vetra! I eto jedan mu se osveti~~o~~

MEKREJ

Znaš šta ja mislim. Mislim da je ubica Hendersona Džo Hil.

BLEJK

Ma idi molim te!

MEKREJ

Rekao sam da je Džo Hil ubica Hendersona! Šta vi mislite?

TOM

Ne bi me to ni najmanje iznenadilo od njega.

MEKREJ

I trgovac mu je prišio jeno tane u grudi pre smrti.

BLEJK

Ne, ne, ne i ne! Ovoga puta ste došli na pogrešno mesto i obratili ste se na pogrešnu osobu!

MEKREJ

Nije baš tako!

BLEJK

Ja vam neću dozvoliti da sve ovo ~~zalepe~~ na Džo Hilava ledja! Moram da uhvatim ubicu Hendersona!

MEKREJ

Otkud odjednom toliko poštenje!

BLEJK

Oću da uhvatim ubicu, jer je Henderson bio dobar čovek?

MEKREJ

Nemoj molimte da mi prodaješ svilu. Mora da ti imaš i drugih razlo-ga, ajde na sunce s njima!

BLEJK

Ako ~~nam~~ taj čovek sad umakne, niko od nas više nije u sigurnosti nijedan policajac, čak ni ja!

MEKREJ

Aha! To li je dakle!

BLEJK

Neću moći više da nateram nijednog mog čoveka da puca u revolveraše, čak ni da ih prijavi.

MEKREJ

Možeš nešto da prilepiš Hendersonovom ubici. Nešto drugo isto tako teško.

BLEJK

Mnogo je lakše da se nešto drugo prišije Džo Hilu.

MEKREJ

Je li, je litebi stalo da ostaneš i dalje na službi u kojoj si? Onda daj da saradjujemo!

BLEJK

Molim te, Mekrej! Obećavam ti, kunem ti se da ću roku od mesec dana smisliti i namestiti takvu čarku Džo Hilj da se neće izvući iz zatvora dok je živ.

MEKREJ

To mora da se obavi još noćas! Moramo iskoristiti priliku što se podudarilo da i Džo ima metak u grudima. Upotrebićemo to kao deo optužnice!

BLEJK

Ali kad te molim! Kad ti obećavam drugu stvar za njega!

MEKREJ

Ništa ne pomaže. to se mora obaviti još noćas, ja moram predati Džo Hila.

BLEJK

Mudi? (Mekrej klima glavom u znak potvrđivanja) E ovoga puta ne može! Džo Hil je ranjen zbog neke žene. On će dovesti tu ženu i toga čoveka i šta ćemo onda?

MEKREJ

Ti ćeš ga uhapsiti pod sumnjom da je ubio Hendersona.

TOM

Samo sumnja i ništa više.

MEKREJ

Ali recimo da se on ne da, da se odupre zakonu i zatvoru silom. Recimo da on dohvati pištolj, ili samo da napravi pokret da hoće da se maši za pištolj.

TOM

Ili vam se učini da će potegnuti vatru!

MEKREJ

I morate pucati na nekoga ko se opiše izvršenju policijskog naredjenja. I šta možete poginuo je.

BLEJK

Ma, beži molim te!

MEKREJ

Šta je ne sviđa tise tvoj posao više?

BLEJK

Ne mogu to da učinim.

MEKREJ

Probaj, pa ako uspeš, uspeš!

BLEJK

Kako ću to da uradim?

MEKREJ

Svaka policijska ustanova ima po nekog manijaka koji puca na svaki mig. Ti ih imaš čak i dvojicu. Džonsona i O'Lirija.

BLEJK

TO je tačno.

MEKREJ

Pa jednostavno ih pošalji tamo. Reci im da je Džo Hil opasan. Nosi pištolj i brz je na vatri. Reci im da pucaš brže od đavola! Ne brini se dalje, oni će to već srediti.

TOM

I ne zaboravi da ih objasniš da Džo Hil živi u kući sa dve crne gorke čokolade.

BLEJK

Šta da radimo sa dečakom. Trgovčevim sinom. On je video ubicu. Kako ćemo njega preparirati?

TOM

Svi mrtvi ljudi izgledaju isto.

BLEJK

Šta ako ima i drugih svedoka?

TOM

Ma to ćemo lako. Uvek se nadju svedoci protiv mrtvih. Vi gledajte ovo prvo, ja ću vam naći svedoke za sve što treba.

MEKREJ

Slušaj Blejk! Niko na ovom svetu osim nas četvorice neće nikad znati za ovu stvar. Učinjeno zaboravljeno! Jasno?

BLEJK

O, biće govorkanja o svemu ovome, ne brini.

MEKREJ

Ko će to govorkati? Da neće muž koji je pucao na Džo Hila? Piljar Henderson? Pravi ubica, da neće on govorkati? Ma idi! Džo Hil će biti siguran i hladan kao stena?

BLEJK

A žena? Šta misliš da će i ona ćutati?

TOM

I to ćemo srediti?

BLEJK

Ajde da vidim. (Zove van scene) Ej, Vili! (Vili se odaziva) Daj mi Džonsona i O'Lirija, trebaju mi hitno!

(Svetla se iznenada gase i pale na drugom delu scene.)

DŽO, HILDA, ED, BEN, TOM, DŽONSON, O'Liri,

To je sada soba Džo Hila u kući Hilde i Bena Vintona.

Džo leži na krevetu. Vrlo je iznuren i s vremena na vreme se hvata za prsa. Hilda mu polako ispira ranu sa gužvicom vate koju kvasi u posudi sa vodom.)

DŽO

Marta! Marta!

HILDA

Nije ovo Marta. To sam ja Džo, Hilda!

DŽO

Šta su učinili Marti?

HILDA

Maništa. Šta su sad ija. Kad se dvoje vole, šta ima tu ružno. Ali baš nisi morao da dopustiš da te rane zbog nje, Džo, dotke baš nije moralo ići. (Džo tiho ječi) Evo polako ćuti kvasiti ranu, umiri se malo Džo, možda će ti biti malo lakše kad se ohladi rana...

DŽO

Gde je ona? Šta se događja? Šta su joj učinili?

HILDA

Sad ću ti ja staviti zavoj i ti ćeš onda malo da zaspiš.

DŽO

Gde je Ben? Šta je sa Benom? Bi li Ben mo ao da trkne da vidi šta je sa Martom? Ko zna šta je sa njom.

HILDA

Sad će Ben doći. Otišao je da potraži Eda i Toma. (Džo ječi) O, oprosti, Džo, ne mogu blaže i opet te povredim...

DŽO

Uh kad bi bar Ben otišao da vidi Martu.

HILDA

Otići će čim dodje, Džo.

DŽO

Daj mi mošim te olovku i parče hartije. D_o ti napišem njenu adresu. Ko zna, ovo me mnogo boli...

HILDA

Samo da ti stavim zavoje. (ulazi Ed)

ST. ED

Šta je rekao doktor?

HILDA

Pogodjen u pluća. Iz blizine, ali će se sve srđiti za dve tri nedelje, ako se bude popisno lečio.

ED

Je li Ben pronašao Toma?

HILDA

Još ih nema, sigurno ga Ben traži, nisu dolazili.

ED

(prilazi) Džouoskoroiłgütito) Šta je zar je prozor bih toliko visok da nikako nisi mogao da djipiš napolje.

DŽO

(isto ljutito) Nisam imao prilike ni da dodjem do prozora.

ED

A, dakle uhvaćen goti bos, lepo bogami!

HILDA

Ed, on ne sme da govori, to mu je lekar zabranio!

DŽO

Pusti, me Hilda, moja usta moja pluća. Ako mi se govori, moram govoriti. (zakašlje se i padne nađ na postelju)

HILDA

Je li vidiš sad?

ED

Srce me boli Džo. Zar baš noćas. Sutra imamo marš po gradu, marš štrajkača bez tebe i tvoje pesme je pogrebna povorka.

HILDA

(Edu) Je li to sve što imaš da mu kažeš, baš sadasi našao!

ED

Ma šta si se ustremila namene, Hilda!

HILDA

Za boga miloga zaboravio barem za jedan jedini minut na sindikat i na štrajk! Nemoj da misliš đamo na to kako ćete štrajkovati bez njega. Pomisli malo na njega. Prijatelj ti je i vidi u kakvom stanju.

ED

Znam, žao mi ga je mnogo mi ga je žao ali boga mu ljubim ljubav i štrajk ne mesju ometati jedno drugo!

DŽO

Je li, ti bi da ja nemam nikakvog ličnog života. Ja nemam dakle prava da zagrlim moju devojku dok je štrajk!

ED

I mi ostali imamo lične živote. Samo si ti tvojim ličnim životom uvalio njihove u dobar sos! Zar ne vidiš? Hoću da kažem da...

HILDA

Čuj ti sad malo mene, ti gospodine uzorno vladanje, kako bi bilo da svoje pouke ostaviš dok malo ozdravi!(Džou) Podigni se malo Džo Ed molim te pomoz mi da ga malo puidignem.

ED

(nežno podiže Džoa sa puno pažnje i brige da ga ne povredi)
Džo, moraš ti nama ozdraviti, što pre, stari naš, očeš ti, je li?

DŽO

Oću, Ed, znaš da oću.

HILDA

(posle male pauze) Dobro, Džo, sad se malo odmori. (dodaje Edupo posudu sa vodom) Oduesi ovo u kuhinju, Ed, molim te. (Ed odlazi u kuhinju, a Hilda Džoa pažljivo popravljaja jastuk i pokriva ga ćebe-
tem, kad se na vratima pojave Ben i Tom.)

TOM

Kako je sad?

HILDA

Biće mu bolje. Sad nije dobro! (vraća se Ed)

BEN

(ljutito uperi prstom u Toma) Znae li gde sam ga našao? U kafani. Samog samcatog u dva sata ujutru! E svaša!

TOM

Pa šta, onda valjda imam prava da budem sam u kafani u dva sata ujutru, ako mi se hoće i Imaš li kakav prigovor Bene Vintone?

BEN

Imaš prava, Tome Šarpe, ali jedno bih samo hteo da znam...(odmahne rukom)

TOM

Šta bi to hteo da znaš, Bene Vintone?

BEN

To bih hteo da znam, Tome Šarpe, zašto baš danas nadje da upotrebiš svoje pravo sedenja u kafani do dva sata ujutro sam, zašto baš ove noći, a ne neke druge. I zašto si bio onakonakostrešen kad sam te našao, sve to bih hteo da znam!

HILDA

Ma lakše malo, ljudi, ovde je težak ranjenik, šta ste digli prašinu Ben, jedaj još jedno ćebe! (Ben izlazi. Tom se primakne do kreveta i pažljivo pspituje Džoovo lice. U taj mah se čuje snažno kucanje na vratima.)

TOM

Ja ću videti šta je to tamo napolju. (Ide ka vratima)

ED

Šta je kakva je to lupnjava?

HILDA

Neko galami tamo pred vratima.

DŽO

(trgne se) Šta je to?

(Tom se vraća idući unatraske. Za njim Džonson i O'Liri sa otkočenim revolverima.)

DŽONSON

Gde je Džo Hil?

TOM

Evo ga ovde!

ED

(Tomu) Zašto prvo ne pitaš njih šta hoće i kosu?

DŽONSON

Džo Hil, imamo nalog za hapšenje. Ustanite i krenite sa nama.

HILDA

E neće moći tako. On neće izaći iz ove kuće dok se ne oporavi. Doktor je rekao da ovaj čovek ima rupu uplućima velikú koliko tunel za teretne vozove. Ben, odi vamo stani ovde!

DŽONSON

(Džou, odgurnuvši Hildu s puta) ~~Digni ih u vis idrži ih visoko~~
(Džo nije u stanju da reaguje) I rekao sam već, ustaj! ~~Da~~, Ruke gore, kad kažem!

O'LIRI

Vidi kako se hvata za revolver!

DŽONSON

Ma, ^{Voo!} ~~idi ne tražnjaaj~~, kakav revolver, (Puca u Džoa)

BEN

(utrči gleda Džonsona i O'Lirija) Šta vam je kako možete pucati u ranjenog čoveka!

DŽONSON

U stranu ti crnoguzi!

BEN

Ma neće vam to ići tako lako. Nemate vi za to dovoljno snage. Nije to samoubiti mene, a šta ćete sa mojom ženom, a s njim? (pokazuje na Eda)

HILDA

Mnogo nas je za pištolj!

O'LIRI

(odlazi do kreveta i kao pretražuje ispod jastuka i ćebeta)

Ej, Džonson, nema pištolja!

HILDA

(trči do Džoa, gurajući O'Lirija dalje od postelje. Klekne pored postelje) Džo, jesu li te pogodili?

DŽO

U desnu ruku.

DŽONSON

(Džou) Ajde. Diži se i kreči? (Džo se s mukom izvlači iz kreveta i posrćući pokušava da stane. Hilda ga ogrée kaputom)

TOM

Šta je krivio, zašto ga vodite?

DŽONSON

Ubistvo.

TOM

(smeje se ljutito) On umešan u ubistvo!

DŽONSON

Pucao je u Hendersona i ubio ga.

ED

Džo ne boj se ništa. Mi ćemo te izvući za dvadeset četiri sata.

HILDA

(Donsonu i O'Liriju) Evo predajemo vam ga živog. Za to postojê četiri svedoka, takodje živa!

DŽO

(napola hoda, a napola ga guraju Džonson i O'Liri) Ben, idi vidi šta je s Martom, ulica Midl 245, četvrti sprat. Njen muž Henri Veber je noćas pucao u mene. Reci mu sve šta se dešava. On me istina ne voli, ali će verujem učiniti sve da me oslobodi lažne optužbe za ubistvo. (Džonson i O'Liri ga odguraju)

ED

Dakle Veber, Midl ulica, ajdemo odma!

TOM

Ne, ne svi odjednom. Neko treba da ide u zatvor da vidi kako se postupa sa Džoom.

HILDA

Jeste treba da idemo u zatvor!

TOM

Ti i Ben idite u zatvor. (Hildi) Ti Hilda ostani ovde na mestu zbora za slučaj poruke, služićeš za vezu. Ja ću sam kod Veberovih.

(Svetlo se gasi. U isto vreme osvetljava drugi kraj scene koji predstavlja Mekrejevu kancelariju. Tamo su Mekrej i Mudi. Mekrej pokušava da umiri Mudija koji je užasno ljut.)

- X -

MEKREJ, MUDI,

MEKREJ

Šta možemo, prosto desilo se, gospodine Mudi. Kad se okrene da ne valja tako vam je to. Vidite i sami šta se sve tu ispovrtelo, ne bi ni u snu čovek mogao predvideti takav obrt.

MUDI

Znaš šta, muka mi je. Zašto ja moram da pokupim sve nesposobne koji postoje na ovome svetu? Zašto! Nesposoban šef policije koji dozvoli da mu se slučaj odvija bog te pita kud, nesposoban sudija koga nasankaju radnici, nesposoban detektiv koji ne može da obavi najjednostavniji zadatak, nesposoban nadzornik rudnika kome pred nosom radnici štrajkuju! I sve to u mojoj službi! Svet je pun pravih vezanih vreća, a ti si izvrstan primerak!

MEKREJ

Ne, gospodine Mudi, čekajtemolim vas da vam objasnim, mislim da niste u pravu ovoga puta! Rekao sam vam kako je sve teklo, nisam tu ništa mogli....

MUDI

(Šeta se gore dole po sobi, ljutito i uzbudjen) Pa dobro, zar ti misliš da je ovo običan štrajk! I da li ti u svojoj plitkoj pamti držiš da su ovo obični lideti štrajka? Ma oni hoće sve? Hoće da iz temelja promene poredak ovog našega društva! Je li ti sad jasno? Iz temelja!

MEKREJ

Gospodine Mudi, dozvolite mi da vas potsetim da ne bi trebalo da potcenjujete...

MUDI

Mi smo čoveče zakoračili i noga nam je na pagu! Mismo na ulazu u zlatno doba Amerike! Narodi Evrope kupuju od nas olovo, čelik, drvo, bakar! A zašto će im sve to, pitamja tebe? Za topove, ako nisi znao za oružje, za bombe brodove! Za dve tiri godine Evropa će biti u plamenu! Njena smrt, značiće naš život! U momentu njenog kolapsa, mi samo uskočimo i zavladaemo svetom. I zato ja neću dozvoliti, ja lično, razumeš li, neću dozvoliti da me zaplaše ovake... ove...

MEKREJ

Ma šta su oni, šačica nekih bednih faatika... Ma ja ću ih rasturiti, neće ih više biti uopšte...

MUDI

Ti si kompletna budala! Oni da su šačica fanatika. To je tvoje mišljenje? Ma čoveče, oni su ljudi sa preciznim planom, oni su očajni i smeli! Treba se bojati njih ozbiljno! (naglo se okreće ka Mekreju) Dobro šta je sad problem? Ko je taj čovk? Je li on neuništiv, šta li?

MEKREJ

Gospodine Muđi, kad vam ja kažem! Situacija je u našim rkama sada! Moja reč vam je garancija!

MUDI

To se mora brzo i efikasno srediti. Hoću reći mo-ra-lo je! A niti je sredjeno, brzo, niti efikasno! Preziremnespētne ljude!

MEKREJ

Evo verujte mi, on neće živeti ni sledećih deset sati! Eno ga sad u zatvoru krvari. Neće moći pred sud pē dva popodne. Dotada će biti ukočen! Kad vam kažem!

MUDI

Ja sam čini mi se već jednom naglasio da ne želim da bdem informisan o detaljima vaših planova! Ja ne znam ništa! Interesuju me sam rezultati. Dakle a ime boga završi već jednom što si zamislio!

MEKREJ

Biće u redu!

MUDI

Pa da tako jednostavna stvar se iskomplikovala u djavola. Samo se širi krug! Uvlači se sve više ljudi. Zasad već previše! Gledajte malo da suzite kō! Niko više da se ne meša! Jesi li razumeo?

MEKREJ

(Mudiju koji izlazi) Obećvam vam da će biti mrtav u sledećih deset sati. (svetla lagano prelaze nadrugū scenski pōstor)

- XI -

DŽO, MAJK DEJL, TOM ED, SKOT MEKREJAJD,

(Sad je osvetljen deo scene koji predstavlja zatvorsku ćeliju u kojoj je Džo Hil. Džo je sam. Leži na nekoj postelji. Glas mu se čuo preko zadnjih reči Mekreja. Lagano je pevušio neku pesmicu. Sad ga čujemo kako glasno peva. Komponuje novi radnički protestni song.)

DŽO

(peva)

Probudite se radnici sveta,
 Kidajte lance i prava tražite
 Jer delom svojih ruku i dleta
 Hranite bogate parazite!
 Zar ćemo smetno klečati večno
 Oč kolevki do našeg groblja
 Vratimo sebi lice čovečno
 Umesto lika pokornog roblja!

(za trenutak zaspne, malo se zamisli, pa zove) Ej, Majk! Majk Dejl!

GLAS MAJKA DEJLA

(spolja) Šta vičeš?

(ulazi) Šta ti misliš do vruga! Jesam li ja tebi spoljni momak?
 Boga mu ljubim, je li ovo hotel?

DŽO

Ej, Majk, šta se rimuje sa "strava"?

MAJK

E, stvarno ne znam šta mi je što te ne oteram u djavolsku mater,
 kaš što teram sve druge koji me gnjave!

DŽO

Majk, daj pomoz mi malo, budi drug! Moram da završim ovaj sng.

MAJK

Dobro daj da vidim šta si dosad napisao. Gde je zapelo?

DŽO

ček, ček. Evo, "umesto lika pokornog".. to sam završio, nešto vidi:
 peva -

Radnici sveta zašto spavate,
 Od vaše snage, hvataće strava...

Sad ne znam šta bi došlo tu?

MAJK

"Prava".

DŽO

(peva)

Radnici sveta zašto spavate,
 Od vaše snage hvataće strava,
 Kad uzmete bogastvo koje stvarate
 I izborite sva svoja prava.
 A kad radnici pregnu u grunu,
 Staće vozovi sa svih strana,

DŽO

Ej, Majk, šta bi još mogli radnici da zaustave...

MAJK

Mogli bi da zaustave ove štrajkove i ove vražje gužve što se dižu svuda, eto šta bi mogli zaustaviti ...

DŽO

Znam, ali nešto što se rimuje sa "strana"!

MAJK

Znam šta! Ladja okeana!

DŽO

Bravo, to jedobro! (peva)

A kad radnici pregnu i grunu,

Staće vozovi sa svih strana

Zaustaviće brzinu puņu

Velikih brodova svih okeana!

Hvala Majk! Ovo će biti sasvim dđro! (pevuši i dalje, kao da nešto odmerava)

MAJK

Baš me interesuje zašto stalni pišeš te pesme! Evo već šest nedelja otkad si ovde ništa drugo ne radiš!

DŽO

(pevuši i nešto prepravlja)

MAJK

Znaš šta bi ti trebalo da smisliš! Nekog advokata, braće, eto šta.

DŽO

(brzo piše stihove na hartiju. Potpuno je udubljen u to.) Hvala, Majk, ali izvućiću seja i sam.

MAJK

A, da, da. Ustaćeš tamo i otpevaćeš im jednu od tvojih pesmica. Onda će oni otvoriti kapiju i svečano te propustiti napolje. Slušaj uzmi nekog advokata, kad ti kažem!

DŽO

(završio je pisanje. Stavlja hrtiju u džep) Nema šta ja njima da dokazujem da sam nevin. Oni meni ima da dokažu da sam kriv.

MAJK

Kad te molim! Lepo te molim uzmi advokata.

DŽO

Sve što ja ima da dokažem, jeste da nisam bio one noći u Henderso-novoj trgovini. To je sve. Da nisam bio u subotu veće izmedju devet i deset tamo! I ja ću to dakome dokazati, lako.

MAJK

Da, da, ti ćeš dokazati! Isto kao onaj od prošle godine. Bio je neki momak u ovoj istoj ćeliji. On je znao sve o pravilima evidentiranja o posrednim, neposrednim, neposrednim i poluposrednim obaranjima do kaza, o uvredama, i začkoljicama, o ispitivanju svedoka po pravilima

i tako to i tako dalje, ma kad ti kažem, pravi mozak! I on je naravno rekao isto tako - ma ja sam sebi najbolji advokat! Još to nije ni bilo ubistvo. Samo neka sitna krađja iz magacina...

DŽO

Misliš na onog magacionera... Ne upravka skladišta...

MAJK

Tako ćeš i ti proći, baš kao on! I biše ti posle krivo. (Čuje se kucanje na vratima, a zatim glasovi.) "Hej otvorite vrata. Već je deset sati/ Eto došla su ti tvoja dva prijatelja. (odlazi da otvori)

DŽO

Majk, požuri otvori već jednom!

MAJK

(ulazeći sa Tomom i Edom za sobom) Evo ih!

DŽO

Tom, Ed, baš dobro što vas mogu ponekad videti!

MAJK

Znate šta momci, ni sekunda preko deset minuta. Prošli put sam nagrabusio što sam vas pustio duže. Bogami! Zval me dole!

DŽO

Znam, Majk! Ne brini! (Majk izlazi) Ej, šta je drugovi! Izgledate mi nekako kao pokisli? Šta se dešava?

ED

Džo druškane imamo svega deset minuta a imamo da rešimo vrlo važne stvari. Možemo održati radne sastanke.

DŽO

(udara aluminijskom porcijom o krevet) Otvaram zasedanje Izvršnog Odbora...

ED

Tom, kaži šta si uradio. Podnesi izveštaj.

TOM

Izveštaj je bedan! Nikakavih vesti o Marti. Nikakav trag! Ništa. Kao da je progutala zemlja.

DŽO

(kao da bi hteo da malo utvrdi sopstvenu nadu) Moramo tražiti dalje. Samo ako uporno tražimo možemo naći nešto. Traži i samo traži.

TOM

Šta mogu Džo, ne mogu više da te štedim. Moraš podneti istinu! Ti znaš da oni više nisu bili tamo kad sam ja onenoći otrčao da ih nadjem. Ne samo da oni nisu bili tamo, nego nije bilo ni jednog delića nameštaja. Šta da ti kažem, kad su u ponoć došla teretna kola i nekud ih odnela sa stvarima zajedn. I niko ne zna kud. Na koju stranu sveta! Ništa se ne zna pod bogom!

DŽO

Znam, znam!

ED

Eto vidiš, tragali smo za Veberom punih šest nedelja. Tajno, mimo, ali veoma ozbiljno smotragali daj mi moj! Nas četrdeset smo bihi legli na posao. Najboljih četrdeset ljudi iz sindikata. Po cevoj Americi smo tražili. I ništa.

DŽO

Ali nije to mnogo, svega šest nedelja, treba još tražiti!

TOM

Znaš šta, šansa da se oni negde pojave je sve manja. Svaki dan sve manje. I nismo baš kojekome poverili tragače. Ja sam lično rukovodio time. I vidiš nismo našli ništa. Prosto kao da ih je neko progutao. Kao da ih bog nikad nije ni stvarao. Eto to je izveštaj.

DŽO

Daj da porazgovaramo o daljim planovima. Ali sam brz, momci!

ED

Znaš šta te povlači za sobom, Džo? Nemaš alibi! Nemanje alibija! Upravo to! Ako nemožemo da nadgđm Vebera, nemožemo na čemu da zasnujemo tvoju odbranu.

TOM

Ed je u pravu!

ED

Prvi rafal koj će advokat tužilac ispaliti u tvom pravcu, biće pitanje -gde si bio one noći kad se ubistvo dogodilo. I šta ćeš mu ti odgovoriti? Da si bio kod žene koja ne postoji!

DŽO

Marta će se pojaviti, ona će ustati ispod zeliže da to dokaže.

ED

Možda ona stvarno ne može više da se pojavi, Džo. Prosto nije više u stanju. Nešto joj se dogodilo!

DŽO

Baš ato moramo da se potrudimo da je nadgđemo po svaku cenu!

ED

Šta ako nije u stanju da dodje zato što je mrtva?

DŽO

Marta nije mrtva! To nije moguće!

ED

Nije važno iz kog razloga ne može da dodje, jedno je jasno, ona nije ovde i ti nemaš alibi!

DŽO

(posle male pauze) I šta sad?

ED

E pa, na osnovu izveštaja i razgovora, zaključujem da ćemo morati da uzmemo advokata!

DŽO

Advokati traže da im se plati, a ja u ovom momentu ne bih baš bio najsposobniji da to obavim!

ED

Ja ću nabaviti pare!

DŽO

Odakle?

ED

Pokupiću od momaka iz sindikata.

DŽO

Od momaka iz sindikata, Misliš, tražićeš od njih da zakinu od usta svojoj deci i umesto da im kupe mleko, daće novac za dobrog starog Džo Hila! Hvala ti, Ed. Ne pristajem nikako! Ja sam se u ovo uvalio sam - sam treba i da se izučem!

ED

Dobro de! Ti si istina u zatvoru zbog nekih tvojih ličnih petljanja. I to jeste tvoja stvar. Ali to koliko ćeš ti ovde osapati i da li ćeš biti osuđen nije više samo tvoje problem. Nego problem svih nas. Čitave radničke Unije.

DŽO

Ne bih hteo da sindikat ustaje da me brani u ovakvom slučaju. Ovo je neka smešna noćna ujdurma, tako to bar izgleda sa pucanjem u pravo vreme i u tačnom pravcu. U to ne bih da mešam Uniju, je li ti jasno?

ED

Džo, ti si nam potreban! (nežno) Trebaju nam tvoje prdestne pesme! Trebaš nam, razumi!

DŽO

Dobro, pevajte moje pesme! U redu! Mogu da ih pišem i ovde i da vam ih šaljem preko ograde. (Vadi iz džepa pesmu što je upravo napisao) Evo vam jedne, nije sasvim gotova, ali može.

ED

(uzme hartiju, ali je odgurne ustranu) Džo ti si jedan od vodja, shvati to jednom! I ponašaj se tako! (Tom uzima pesmu i čita je za vreme scene).

DŽO

Molim te Ed, prestani!

ED

Da, i to treba da rešimo jednom! Prihvati jednom odgovornost za svoj talenat! Inače će te onemogućiti!

DŽO

Oni me ne mogu onemogućiti. Po zakonu ove zemlje čovek je nevin sve dok se ne dokaže da je kriv! A oni nemogu dokazati da sam kriv, ma šta uradili!

ED

Misliš?

DŽO

Ubedjen sam! Mali Martin Henderson, trgovčev sin, jedini pravi svedok rekao je na prvom pretresu da ja nisam čovek koji je pucao u njegovog oca! I ti to znaš!

ED

Evo da vidimo kako to izgleda. Evo, Martin Henderson ima trinaest godina i može mu se verovati kao svedoku, je li tako?

DŽO

Jeste.

ED

Tebe su izveli i pokazali a taj Martin Henderson jedini očevidac slučaja, on te pogledao pažljivo i rekao... Šta je rekao, ponovi mi tačno njegove reči...

DŽO

Rekao je: "Ne, ovo nije čovek koji je ubio moga oca. Onaj čovek je bio niži i deblji".

ED

Vrlo dobar iskaz za tebe, je li? E pa onda mi odgovori na jedno pitanje : Zašto te onda nisu odma pustili? Ajde , Džo, razmisli, malo o tome.

TOM

Ja mislim da se mi mnogo zadržavamo na tim stvarima. A nemamo baš vremena na pretek.

ED

(Tomu) Pusti me da ja brinem o tome, ako ti to suviše ne smeta.

(Džou) E sad da vidimo Džo , prvo saslušanje. Martin Henderson je rekao "Čovek koji je pucao u moga oca bio je niži i deblji".

Onda si ti mogaostvarno biti oslobođen, i otići slobodn kući.

Zašto si onda do vruga još uvek ovde? Da li ti je ikad palo na pamet da je sve ovo nameštaljka! A? Čista zavera? Lažiran proces.

DŽO

(nekako se snebiva, gleda u zemlju) Ma jesam, mislim sam i o tome.

Ali zašto bi oni baš mene našli da me ćorkiraju pod lažnom optužbom?

Što nisu tebe uzeli? Ili Toma, recimo. Zašto baš mene?

ED

Zašto baš tebe? To me ti pitaš? O, K, Odgovoriću ti. Prošle nedelje sedeli smo u sindikalnoj kuhinji i razgovarali. Bila nas je desetak. Sve ljudi Unije, oprobani. I znaš šta smo bili rešili? Da bacimo

koplja i istaknemo belu zastavu. Da se odvučemo kod Mudija i da
pristanemo na sve što nam ponudi. Makar i onu bedu od plata i isto
tačno vreme i sva poniženja što nas čekaju. I neka žene što su lju-
štile krompir tamo nazad zapevaše. Jednu od tvojih pesama. I onda..

DŽO

Koju?

ED

(nestrpljivo) Nije važno koju. I onda zapevaše drugu i tako se tamo
začas stvori raspoloženje. Svaka od tih pesama bila je tvoja.
Mi smose pridružili i pevali zajedno sa njima. I odlučili da ne
idemo Mudiju bar još za koji dan. Da preživimo o pesmi i krompiru.
Posle tri dana Mudi je poslao nadzornika rudnika sa porukom: "Dodji-
te na pregovore". Eto. Šta nas je održalo zajedno. Tvoje pesme.
Mudi i ostali kao on nisu naivni. Oni znaju šta znače štrajkači
koji štrajkuju pevajući. Oni ništa ne mrze tako kao protestne pe-
sme. Rado bi oslomili taj protest, jer ga se boje. Eto zašto si
ti u zatvoru. Eto zašto baš ti. I ako išta budu mogli učiniti, nika-
nećeš izaći odavde, barem ne živ. Eto. Odgovorio sam ti na pitanje.
Sad ti odgovori meni. Šta misliš da će tvoje sudjenje biti traganje
za istinom i pravim krivcem? Ovo je podmetnuta krivica. Namešteno
ubistvo. Oni imaju hiljadama zakonskih načina da te legalno uklone.
Zato mi iz sindikata i hoćemo da ti udješ u sudnicu u pratnji prvo-
razrednog advokata.

DŽO

Dobro, recimo da je tako. Meni zaista treba advokat za sudjenje.
Ali ja ne mogu da dopustim da ga platite iz zajedničkih fondova.
Ti advokati su skupi u đavolsku mater.

ED

Skupi, je li? A Džo Hil nam nije skup? Gde se kupuje drugi Džo Hil,
reci mi to!

DŽO

Ma prekini, Ed, šta si zapeo! Mi para nemamo. Šta hoćeš da Unija
ostane bez para. Da opelješimo blagajnu za moju odbranu, umesto da
se novac upotrebinu organizovanje.

ED

Džo, tvoja odbrana je sada pitanjenašeg organizovanja,

DŽO

Čekaj nemoj da preskačeš glavno....

ED

To je glavno. Kad ti kažem. Mi ćemo se organizovati bolje oko jed-
nog ovakvog problema. To je nešto štoneposredno vidim. U tome se sa-
stoji naše organizovanje. U rešavanju ovakvih pitanja.

DŽO

TOM

(gužva list hartije na kome je napisana Džooova pesma, zgužva ga sasvim u hopticu.) Ja se slažem sa Edom da je potrebno uzeti advoka. Ali se i s tobom stoprocentno slažem, da to ne treba prebacivati na sindikat. Ed ima divnu parolu: "Tvoja odbrana je deo našeg organizovanja." Ali u praksi to izgleda sasvim drugačije. To će malo naneti ljagu organizaciji. Smatraće nas neozbiljnim.

ED

Sve gluplje i gluplje.

DŽO

Stani, Ed, Tom ima reč.

TOM

(i dalje gužva hartiju u rukama) Džo ima pravo. To će izgledati kao da naša organizacija dozvoljava i pravda takve postupke. Mislim na to spavanje sa tuđjom ženom i pucanje noću po sobama i posetljama i tako to. To su stvarno tvoje privatne afere, Džo. I ja ne vidim zašto bi sad sindikat uvlačio u sve to.

DŽO

Tom se slaže samnom.

ED

Obojica grešite.

TOM

Mi neman o mnogo vremena. Majkl Dejl će se pojaviti na vratima svakog časa. Daj da glasamo. Evo ja vas pozivam na glasanje.

ED

Nismo još spremni na poziv za glasanje.

DŽO

Ko je za advokata bez mešanja Unije. (Tom i Džo dižu ruke. Džo vidi zgužvanu hartiju u Tomovoj ruci. Otme mu hartiju ljutito). Ej, jesi li pri sebi! To je nova pesma!

ED

Čekajte, momenat, molim vas. Ja nisam spreman za glasanje.

DŽO

Odluka je doneta, Ed. Dva prema jedan.

ED

Odluka nije doneta. Džo ti glasaš za sopstvenu smrt.

DŽO

Moj život moj glas!

ED

Nije to samo tvoj život. Ti pripadaš nama svima. Ja ti neću dozvoliti da se tako igraš sa sobom!

TOM

Smirite se, obojica! Sledeće važno pitanje koje moramo rešiti je ste advokat bezmešnja Unije.

DŽO

Stvar je jasna! Advokat bez mešanja sindikata! Jasno kao dan.

MAJK

Deset minuta je isteklo!

ED

Možeš li nam dati još minut?

MAJK

Nažalost ovo mi je posao moram da ga čuvam, jer mi je jedini! Ajde, kreći! (Gura Toma i Eda.)

DŽO

Sve je dogovoreno.

ED

(Viče kao da ga odvođe.) Glasanje je zbrzano. Ja ne prihvatom odluku!

DŽO

(viče za njim) Ovo je bio zvanični radni sastanak. I sve je zaključeno. Ed, jesi li me čuo! Ed!Ed! (Džo pokušava da ispravi zgužvanu hartiju na kojoj je napisana pesma. Na licu mu se vidi neka nedoumica. Misli o nečem vrlo napeto. Ulazi Majk.)

MAJK

Ima još neko ko hoće da se vidi s tobom.

DŽO

Ko?

MAJK

Skot Mekbrajd.

DŽO

Ko je to?

MAJK

Advokat. Vidjaosam ga ovde.

DŽO

Otkud da dodje ovamo da me vidi i to baš sad?

MAJK

^eki advokati imaju noš da namirišu gde da se pojave i kad je pravo vreme. Eto tebi treba advokat. Razgovaraj sa njim!

DŽO

O.K. Dovedi ga ovamo.

MAJK

Džo, advokat nije jeftin ovih dana. Evo ti ovih pet dolara. (daje mu novčanicu od pet dolara)

DŽO

(ustžući se) A otkud tebi pet dolara da ih tako lako razbacješ?

MAJK

On mi dao. Advokat. Dao mi da me podmiti da ga pustim u tvoju ćeliju. Ja bih ga i bez ovoga pustio, zna se. Onda je ovaj novac zapravo tvoj. (gurne novac Džou u ruku, pa izdaje i pokazuje nekome na vratima rukom da udje. Ulazi Skot Mekbrajd sa torbom u ruci.)

MEKBRAJD

Ja sam Skot Mekbrajd. Izvolite moju posetnicu. (Daje mu kartu.) Mene zanima vaš slučaj. Ja bih hteo da preuzmem odbranu.

DŽO

Zašto vas baš moj slučaj zanima?

MEKBRAJD

To je dobro pitanje. Odgovoriću vam, razume se. Šta je to advkat? Dok sam studirao, mislio sam da ću imati neku korisnu funkciju. I kao svi advokati služim umrlim, bolesnim, slobodnim i tlačanim - jad i beda. U lucidnim trenucima, ponekad se zapitam: "Je li to jedino zašto si studirao pravo?" Ali šta ćete treba zaraditi za hleb i to baš tako govoreći umesto tog jada i bede. Onda se pojavi neki slučaj kao vaš sad na primer. Vi niste došli da tražite mene. Ja sam došao vama. Dobro se snalazim kod ovih sudova. Ja znam gde bi pomoglo pet dolara. Ja znam kome ih treba dati. Ja znam ko je vlast. Poznajm sudije. Znam svakoga od njih u dušu.

DŽO

Brzi ste u govoru, gospodine i potrebljavate mnogo reči. Kratko rečeno, mnogo brate pričate.

MEKBRAJD

To je mala profesionalna deformacija.

DŽO

Znate, meni nije potreban advokat. To je činjenica.

MEKBRAJD

Poverite slučaj meni.

DŽO

SAMO ja nemam novac!

MEKBRAJD

Zarada me ovoga puta ne interesuje. Zanima me samo slučaj. Evo ovako moja cena je onoliko koliko sad imate u džepu.

DŽO

U! Moj džep vam djavolski plitak, samo da znate.

MEKBRAJD

Onda će moj honorar biti djavolski mali, to je sve... Treba prvo da pregledam neke zakone spise. (Vadi iz torbe parče papira) Stavite ovde potpis, to će mi biti ovlašćenje da se malo pozabavim vašom dokumentacijom.

DŽO

(sumnjičavo) Pa vi ste sve pripremili unapred. Otkud ste znali da ću pristati da mi vi budete advokat?

MEKBRAJD

Pa , znate, nekako sam se nadao da ćete shvatiti moje iskreno interesovanje za vaš slučaj. Zato sam i pripremio sve papire.

DŽO

Pa jeste, to zvuči prilično uverljivo. Mađčas sam razgovarao sa mojim drugarima. I oni smatraju da mi je advokat neophodan. Eto sad će nadam se svi biti zadovoljni. (potpisuje punomoć)

MEKBRAJD

Naravno. Svi će biti zadovoljni. Ne brinite ništa. Sad ste sigurni kao kraj cara u džepu tvrđice.

DŽO

Samo pazite da džep ne bude šupalj. Ne bih se baš lepo proveo da ispadnem iz džepa.

MEKBRAJD

Spavajte mirno. Nema opasnosti!

DŽO

Ej, slušajte, pošto ste se prihvatili da me zastupate trebalo bi da vam dam neku akontaciju. Evo imam slučajno pet dhara u džepu. Uzmite ih.

MEKBRAJD

Ma to nije uopšte potrebno. Rekao sam vam već. Ali ako ćete se vi osećati bolje, onda nemam ništa protiv da primim. (uzima novčanicu i stavlja je u džep.)

DŽO

Mi ćemo se sad vidjati vrlo često, jel te?

MEKBRAJD

Tako je , vrlo često.

DŽO

Onda molim vas, da govorimo međusobno malo jednostavnije i manje napregnuto. (preti prstom) Ali bez okolišenja, nego pravo na stvar.

MEKBRAJD

(smeje se) To je opet moja profesionalna deformacija. (i Džo se smeje) Daj da vidimo ozbiljno. Dečak je jedini očevidac događaja. Šta je bilo sa njim?

DŽO

On je već rekao na prvom saslušanju da ja ne ličim na čovka koji je pucao.

MEKBRAJD

Do-bro! Da neko dobije na sudu, često nije neophodno da bude u pravu. Ima masa malih stvari koje utiču na sud. Slušajte me pažljivo. Naučiću vas kako da se ponašate na sudu.

- XII -

d DŽO, MEKBRAJD, ED, SUDIJA MIČEL, OKR. TUŽILAC, MARTIN
HENDERSON, VIOLA HILEJ

(Svetlo od jednom osvetli celu pozornicu. U jednom delu scene je sudnica i Džo sa Mekbrajdom prelazi tamo. Sa drug strane dolazi Ed i pridržai im se. Prisutni su: Sudija Mičel, okružni tužilac Viterbi, Martin Henderson. Kad se obraćaju poroti gledaju iza scene, jer ova puta porota nije na sceni. Mali Martin Henderson stoji na postolju za svedoke i odgovara okružnom tužiocu. Martin je vidno zbuden i krije oči od Džoa.)

OKRUŽNI TUŽILAC

Nastavi, Martine, sve nam ispričaj po redu.

MARTIN

Moj otac je baš uspravljao jedandžak krompira, kad sam čuo neku buku i iznenada se otvoriše vrata.

OKRUŽNI TUŽILAC

Šta si ti onda uradio?

MARTIN

Okrenuo sam se., I video sam u vratima čoveka sa uperenim pištoljem!

OKRUŽNI TUŽILAC

Jesi li mu jasno video lice, ili je bio maskiran.

MARTIN

Imao je crvenu masku preko usta i nosa, videle su mu se samo oči.

OKRUŽNI TUŽILAC

I šta je uradio kad je ušao?

MARTIN

Viknuo je: "Nagad sam te ukebao!" i pucao je u nogu oca.

OKRUŽNI TUŽILAC

I šta je posle bilo?

MARTIN

Moj otac se oteturao do blagajne, zgrabio svoj pištolj i stao da puca u onog čoveka.

OKRUŽNI TUŽILAC

MARTIN

Ja sam pobeo i čučnuo iza blagajne.

OKRUŽNI TUŽILAC

Jesi li mogao da vidiš ubicu odatle?

MARTIN

Jesam, gospodine, izvririo sam iza blagajne.

OKRUŽNI TUŽILAC

E sad, molim te, pažljivo pogledaj čovka koji tamo sedi.

MARTIN

Da, gospodine.

OKRUŽNI TUŽILAC

E, dobro, Martine. Sad mi kaži kako ti se čini? Je li sličan onome koga si video na vratima.

MARTIN

Jeste.

OKRUŽNI TUŽILAC

Šta jeste?

MARTIN

On ima isti oblik glave kao onaj čovek što je pucao u moga oca.

OKRUŽNI TUŽILAC

Dobro oblik glave, ali onako upiš kad ga pogledaš, da i je to, mislim da li je ovaj čovek sličan onome?

MARTIN

Da, gospodine. On liči, oću da kažem: Njegov pojava odgovara pojavi čoveka koji je ubio moga oca.

(Svetla su malo slabija na opštem delu sudnice, ali zato osvetljavaju onaj deo gde sede Džo, Mekbrajd i Ed.)

DŽO

(šapuče nervozno) Zašto ih ne prekinete. Zar ne vidite da on praktično odgovara umesto malog. On ga je naučio šta da kaže, mali ponavlja njegove reči.

MEKBRAJD

Vi ste laik u svemu ovome, vi ne razumete terminologiju procesa. Molim vas oslonite se na mene u potpunosti. (Džo se osvrće tražeći Edov pogled, malo je iznenadjen i obeshrabren. Svetlo ponovo osvetljava ravnomerno celu scenu.)

OKRUŽNI TUŽILAC

Neka optuženi ustane, molim! (Džo ustane) (Sad, Martine, pogledaj dobro ovoga čoveka.

MARTIN

Da, gospodine. (Martin gleda Džoa. Pogledi im se susretnu prvi put u toku pretresa. Martin brzo pogleda oborivši glavu.)

OKRUŽNI TUŽILAC

jesi li ga pažljivo osmotrio? E sad, reci gospodinusudiji i poroti da li visina ovoga čoveka odgovara visini ubice koji je ušao one noći u vašu radnju i pucao ti u oca. Ne treba da žuriš sa odgovorom, polako, priberi se i odgovori mirno i prisebno.

MARTIN

Odgovara.

OKRUŽNI TUŽILAC

Odgovara čemu?

MARTIN

Odgovara visini čoveka koji je ubio moga oca.

DŽO

(Skoči i obraća se direktno Martinu. Za to vreme Mekbrajd ga je zgrabio za ruku i pokušavao da ga zadrži nastolici. Džo ga grubo odgurnu.) Martine, zar se ne sećaš kad si pre dolazio, kad su te doveli u zatvor da me vidiš. Lepo si rekao da ja nisam taj čovek. Da ne ličim na njega. Zar se ne sećaš? Rekao si: "Čovek koji je ubio mog oca bio je manji i deblji. "Kaži im to sad! Ponovi to, Martine! Zašto ne kažeš? Šta ti imaš protiv mene?"

OKRUŽNI TUŽILAC

Imam prigovor, gospodine sudija, optuženi se ne može ovak mešati, niti ometati svedoka.

MARTIN

(U isto vreme sa okružnim tužiocem) Ma ostavite me na miru! Valjda znam šta samvideo!

DŽO

Martine!

SUDIJA MIČEL

Gospodine Mekbrajd, moram da vas zamolim da preuzmete kontrolu nad svojim klijentom! (Džou) Gospodine Hil, postoji izvestan red u sudnici i vi ga se nažalost morate pridržavati.

DŽO

Ali, gospodine sudija, ako je dečak jedaput ... U redu, u redu, izvinite!

MEKBRAJD

Džo, nemojte to više da radite, upropastićete sve.

OKRUŽNI TUŽILAC

(mirno nastavlja ući sudjenje) A sad, Martine, odgovori na ovo pitanje : Da li u potpunosti lik ovoga čoveka odgovara liku onoga sa pištoljem?

MARTIN

Pa već sam rekao... ovaj ,nisam mogao da mu vidim lice jer je imao

OKRUŽNI TUŽILAC

Ali ti si svako zapamtio izgled toga čovka, mislim njegovu figuru i pojavu kompletno uzvši ? E pa da li to u potpunosti odgovara figuri koju vidiš ovde?

MARTIN

(samo što ne pobegne. Vrlo uzbuđen.) Da...da...mislim...

OKRUŽNI TUŽILAC

Hvala, Martine. To bi bilo sve zasada. (Mekbrajdu) Preuzmite svedoka.

MEKBRAJD

(Prelazi napred i počinje unakrsno ispitivaje) Koliko imaš godina, Martine?

MARTIN

Trinaest.

MEKBRAJD

U radnji tvoga oca bila je uvek prilična gužva. Dosta ljudi je svraćalo?

MARTIN

Jeste gospodine.

MEKBRAJD

Jesi li ikad pre video ovoga čovka ovde. Ovoga optuženog?

MARTIN

Nikad pre, gospodine.

MEKBRAJD

(prilazi sasvim blizu Martinu, stoji između njga i Džoa) Rekao si malopre da je ovaj čovk ovde iste visine kao i onaj koji je one noći pucao u tvoga oca. Je li tako?

MARTIN

Jeste.

MEKBRAJD

To znači da ti dobro zapažaš, je li tako?

MARTIN

Jeste.

MEKBRAJD

Onda mi reci koje je visine bio onaj čovek? (Martin ne odgovara)

I reci mi, opiši mi naime kako je izgledao, neke detalje.

(Martin pokušava da pogleda Džoa, ali je Mekbrajd između njih, zaklonio je Džoa i pomera se kao i Martin, pa mu ne da da ga vidi.)

OKRUŽNI TUŽILAC

Gospodine sudija. Imam prigovor! Protestvujem! Šta to on pokušava? On hoće da smuva trinaestogodišnjeg dečaka i ga ga uhvati u klopku unakrsne vatre.

SUDIJA MIČEL

Gospodine Mekbrajd mislim da se ne ponašate lepo prema svedoku. Vi ga zloupotrebljavate. On je dečak i veoma se dobro držao kao svedok dosada. Dozvolite svedoku da vidi optuženog.

MEKBRAJD

(Ne dopušta Martinu da vidi Džoa.) Gospodine sudija, ja sam samo hteo da stavim na probu sposobnosti svedoka. Da vidim koliko se možemo osloniti na njega. Zato sam...

SUDIJA MIČEL

Upozoravam vas, gospodine Mekbrajd da ne kršite sudske principe! Molim vas uklonite se !

MEKBRAJD

(ne pomera se) Ali gospodine sudija!

SUDIJA MIČEL

(besno udara sudskom palicom) Gospodine Mekbrajd ovo vam nije prvi proces koji vodite pred ovim sudm. Molim vas nemojte nas izazivati dotle da vam bude poslednj#...Molim vas ponovite pitanje svedoku!

MEKBRAJD

Odustajem od daljeg ispitivanja!

OKRUŽNIK TUŽILAC

Mogu li uvesti sledećeg svedoka optužbe, gospodine sudija?

DŽO

(tužiocu) Cekajte malo! Stanite! Rano je još za sledećeg svedoka!

SUDIJA MIČEL

Zar stvarno nema načina da mirno pratite proces! Opominjem vas za vaše dobro! Molim vas!

DŽO

Gospodine Sudija, morao bih da se posavetujem sa advokatom!

Molim prekid sudjenja na nekoliko minuta.

SUDIJA MIČEL

Molba se usvaja! (svetlo se lagano sužava na Džoa, Mekbrajda i Eda, ostali deo scene u mraku).

DŽO

(Uplašeno šapuće Mekbrajdu) Zašto ste tako lako pustili dečaka da ode. Zadržite ga na klupi. Pritisnite ga pitanjima. Izvucite istinu iz njega. Naterajte ga da kaže kako je bilo.

MEKBRAJD

(ljutito imitira Džoa) Naterajte ga... Pritisnite ga pitanjima... Vidite kako se sudija stuštio na mene istog časa kad sam to počeo. On bi me gromio u paramparčad da sam tog dečka zadržao da još svedoči.

DŽO

Pa dobro, čije interese vi branite ovde, svoje ili moje?

MEKBRAJD

Da sam ga još malo zadržao na klupi počeo bi da se dere da bi se sudnica orila od njegove dreke. To bi ostavilo koban utisak na porotu. Džo, morate se oslohiti na moje rasuđivanje stvari. Ja znam šta radim, ne bojte se!

DŽO

Sudija nam ne ~~č~~ zvoljava nijedn pravi potez. Dečak laže. Na koga onda da se oslonim, ako ne na vas. Zato gospodine, za boga miloga, nrdnite malo, zauzmite se žustrije za mene!

SUDIJA MIČEL

Možemo li nastaviti?

DŽO

(Podrugljivo Mekbrajdu) I, po bogu, učinite mi jedn uslugu ne udvarajte se sudiji, ako znate za nevolje! (Svetlo osvetljava ponovo celu scenu. Na klupi za svedoke je Viola Hilej, ruku drži na Bibliji koju joj je podme~~n~~uo sudski poslužitelj. Baš je završila zakletvu)

VIOLA

Kunem se da ću govoriti istinu i samo istinu iništa drugo osim istine, tako mi bog pomogao. (poslužitelj iznosi Bibliju)

OKRUŽNI TUŽILAC

Kako vam je ime?

VIOLA

Viola Hilej, gospodjica.

OKRUŽNI TUŽILAC

Gospodjica Hilej. Vaša adresa, gospodjice Hilej?

VIOLA

Severna visoka ulica broj 12.

OKRUŽNI TUŽILAC

Možete li nam reći ovde, gospodjice Hilej, gde ste bili u subotu veče desetog januara oko deset sati?

VIOLA

Bila sam na glavnoj ulici. Išla sam između druge i treće Avenije.

OKRUŽNI TUŽILAC

Otkud znate da je tada bilo deset sati?

VIOLA

Bila sam u pozorištu Imperijal. Gledala sam jedan vodvilj. Predstava se završila u deset i onda sam išla kući.

OKRUŽNI TUŽILAC

Je li se išta neobično dogodilo te noći, dok ste išli kući?

VIOLA

Pa, znate, kad sam prošla pored Hendersonove piljarnice, videla sam njega i njegovog sina. (pokazuje na ^{III}artina) ovog dečka ovde.

I sećam se ko sad da je bilo jedna mačka u izlogu. Nisam išla ni pet minuta, kad iznenada čuh kako iza mene trči neki čovek.

OKRUŽNI TUŽILAC

Zašto se sećate tog čoveka? Po čemu ste ga zapamtili?

VIOLA

Po tome što je bio vrlo drzak. Kad me stigao, skoro me srušio koliko me odgurnuo zamalo nisam pala na pločnik.

OKRUŽNI TUŽILAC

Gospodjice Hilej, možete li molim vas da opišete čoveka koga ste videli?

VIOLA

On je malo zastao, pa odmah produžio, nekako malo pognut. Držao se za grudi, kao da je bio ranjen, ali mogla sam da vidim jasno da je visok i mršav.

OKRUŽNI TUŽILAC

Imate li još nešto da dodate?

VIOLA

Primetila sam da jemosio maramu oko vrata.

OKRUŽNI TUŽILAC

Koje boje?

VIOLA

Ne znam, nisam videla koje je boje bila marama, jer je to bila noć.

OKRUŽNI TUŽILAC

Kako to da ste tako dobro videli toga čoveka. Prvo on je tžao iza vas. I čime vas je sustigao, obišao vas je i otrčao dalje. Kako to da ste mu uopšte videli lice?

VIOLA

Baš kad je tžao pored mene, okrenuo se i pogledao me.

OKRUŽNI TUŽILAC

Šta ste još primetili?

VIOLA

Da mu je lice bilo stvarno veoma mršavo. Imao je oštar nos sa tankim nozdrvama.

OKRUŽNI TUŽILAC

Je li imao ikakvih ožiljaka na licu?

VIOLA

Da, imao je jedan ožiljak na donjoj vilici. (pokazuje na Džoa) Evo kao ovaj čovek. On ima isto tako oštar nos, duge nozdrve i ožiljak na donjoj vilici.

SUDIJA MIČEL

Momenat samo! Gospodjice Hilej, pustite Okružnog Tužioca neka postavlja pitanja, nemojte odgovarati što vas ne pita.

VIOLA

Ja sam samo htela da pomognem, gospodiine sudija!

ED

(ustaje i protestuje, govori tiho, ali vrlo ubedljivo i ozbiljno)
Džo ovo je zanka! Ovo je namešten proces! (Istrčava iz sudnice),
Svetlo se brzo gasi i prelazi na drugi deo scene.)

- XIII -

ALEKSANDAR MARŠAL, ED,

(Na osvetljenom delu scene vidimo Aleksandra Maršala kako napušta sudnicu. Ed ulazi u osvetljeni prostor i pritrčava mu.)

ED

Gospodine Maršal, gospodine Maršal!

MARŠAL

Da, molim vašta mogu da učinim za vas?

ED

Ja sam Ed Rouen, sekretar lokalne sindikalne Unije...

MARŠAL

Ja vas poznajem, gospodine Rouen.

ED

Nadam se da vam ne smetam, nisam došao u nezgodno vreme?

MARŠAL

Ma ne, šta vam je gospodine Rouen? Ja sam samo malo navratio u sudnicu da vidim šta ima novo.

ED

Primetio sam da ste ušli. I šta kažete na sve ovo?

MARŠAL

Pa, šta imam da kažem? Znaete, gospodine Rouen, svaki advokat se trudi da pre nego što se porota imenuje učini sve da nijedan član porote ne dodje sa predubedjenjima bilo koje vrste u vezi sa slučajem. Jer porotnik može biti svaki gradjanin. A od prvog dana otkad je uhapšen Džo Hil novine vrve od propagande protiv njega. Sad se na njega gleda kao nas simbol svih nedaća koje zadešavaju čoveka. I onda mržnja za ubice, oni naravno takvu mržnju i zaslužuju i šta da vam pričam dalje....

ED

Šta još može da se učini, gospodine Maršal?

MARŠAL

Kako se dogodilo da Džo uzme ovog advokata, ovog Mekbrajda?

ED

On se sam ponudio. I besplatno.

MARŠAL

Nije to bio veliki posao, mislim to oko izbora ~~prav~~edne porote, ali or nije ni prstom makao. A ta tri svedoka, pre nego što je dečak sve dočio, pa to je smejurija. Svaki iole priseban advokat bi mogao da obori njihova svedočenja puna protivrečnosti i rupa.

ED

Je li on varalica? Da nije i on kupljen? Prodao se, A?

MARŠAL

Sud ne mora baš da kupuje branioca. Vrlo često oni se sami nude.

Zabadava. Njega su kupili drug njegovi bližnji, porodica, prijatelji, doušnici, oni mu provuku kroz uši: "Što bi ti išao iz nos sudiji i okružnom tužiocu? Ti živiš od suda i moraćeš da se pojavljuješ češće tamo da bi što više zaradio. A tvoj klijent, ko njega brenuje, on je neka "cvečka", pusti ga niz vodu"...

ED

Gospodine Maršal, sad govorim službeno. Kao sekretar Radničke Unije, molim vas da preuzmete Džooov slučaj!

MARŠAL

Ne mogu!

ED

Zašto ne možete?

MARŠAL

To bi mi mnogo vremena oduzelo.

ED

Mnogo vremena ?

MARŠAL

Pa da. Za to vreme dok branim Džo Hila, mogao bih odbraniti desetak slučajeva.

ED

(Mamerno ga gleda prodorno) Naravno vaše vreme je čisti novac.

MARŠAL

(uvredjeno) Nije to ~~ne~~ novac u pitanju!

ED

Vi ste i ~~ne~~nije branili radnike! Zašto se ne primite i ovog slučaja?

MARŠAL

Ja, vidite, verujem u neku esencijalnu čovečju dobrotu! Verujem da oni koji imaju bogatstvo i vlast moraju oboje da upotrebe na zajedničku korist. Ja se oduvek duboko nadam da će barem u ovoj

zemlji još za moga života poslodavci i zaposleni zajedno oblikovati ovaj svet od sloge i prijateljskog razumevanja. Eto, verovao sam u to.

ED

Da li još uvek verujete u sve to?

MARŠAL

Fakušao sam tri puta da branim radnike i video sam tada neke stvari mnogo bliže i jasnije. Video sam pohlepu i korupciju. Video sam kako bogatstvo razara slobodu. Pa zar je to sam ove zemlje Amerike. Da proizvodi magnate, džinove novca!

ED

Preuzmite slučaj Džo Hila, tu možete naći odgovor na neka pitanja koja sami sebi postavljate.

MARŠAL

Ne, bože sačuvaj! Još više ću se upetljati u sve to. Svi ti slučajevi sa radnicima su me koštali nerava i dubokih potresa. Nisam u stanju da to više podnesem.

ED

Podnesite! Podnesite! Angažujte se za nas! I za vas!

MARŠAL

Za mene? Zašto za mene?

ED

Ako volite pravdu i ako volite Ameriku, nemate onda drugog izbora, do da isporučite pred sud u ime Džo Hila. I evo da vam ja kažem zašto! Mi ljudi koji radimo u ovoj zemlji ne smemo izgubiti poverenje u nju. Recite i sami, zar zakon ne treba da bude jednak i pravedan za sve. Mi zahtevamo da ne bude jedan zakon za konfermiste, a drugi za one koji se bune. Teško ovoj zemlji ako jedan deo nas izgubi veru u nje-nu pravdu! Eto zašto vi morate osuditi ono što se događa u onoj sudnici tamo i zašto morate braniti Džo Hila, jer branivši Džo Hila branite zakon ove zemlje!

MARŠAL

(hvata se za glavu, zatim mirno) Dajte recite vi meni jednu stvar! Je li taj čovek nevin ili nije?

ED

Ja dobro poznajem Džo Hila. On nije počinio ovo ubistvo. To je bilo ubistvo iz osvete. Henderson je bio bivši policajac. Zbog njega su dolijali mnogi odmetnici i revolveraši iz ovih krajeva. Pet meseci pre nego što je ubijen, imao je neki mali obračun sličan ovome. Pokušali su da ga ubiju isti ljudi. Sećate li se? Bilo je u novinama.

MARŠAL

Da, sećam se.

ED

Posle toga, istog dana, intervjuisao ga je lokalni novinar Hardi Dauning. Henderson je rekao novinaru da je taj čovek hteo da ga ubije, ne da ga opljačka. Tada mu je rekao i ime tog čoveka. Dauning dakle zna i njegovo ime. Juče u sudnici, Dauning je na klupi za svedoke bio spreman da opiše čoveka onako kako ga je Henderson svojevremeno njemu opisao. Okružni tužilac je protestovao i sudija je uvažio protest. I sam Henderson je posle tog napada išao po gradu i pričao kako mu je život u opasnosti, i kako su to njegovi dugovi dok je bio policajajc. Pa i dečak je rekao na sudu da je taj čovek koji je pucao u njega rekao "Najzad sam te ukebao"! To je bila osveta, ne pljačka. Nije ubica hteo novac, hteo je samo da taj bivši policajajc padne mrtav - to je sve...

MARŠAL

Vi tvrdite da Džo Hil nije počinio to ubistvo?

ED

Tvrdim!

MARŠAL

Zašto onda ne izađe lepo na podijum i ne kaže gde je bio te noći kad se ubistvo dogodilo!

ED

Njegov alibi je osujećen! Te noći je ranjem. U njega je pucao pijani muž žene sa kojom je Džo išao poslednjih dana. Ali ti su ljudi nestali bez traga. On ne može da dokaže gde je bio te noći, jer nema svedoka

MARŠAL

Prva stvar koju treba učiniti jeste pronaći nekog detektiva koji će otkriti gde se nalaze njih dvoje.

ED

Gospodine Maršal, nas četrdeset najpoverljivijih ljudi iz Unije tražili smo za njima po celoj Americi, Nema ni pomena.

MARŠAL

Onda je ovo namešten proces!

ED

Namešten nego šta! To je jasno!

MARŠAL

E, dobra stara vremena, kad smo mogli daž živimo pošteno i mirno! Kako li se samo širi kolo mržnje? ... Ali ne gubimo vreme! Hajdemo u sudnicu! (oni polaze) Svetla se lagano gase na tom mestu i osvetljavaju postepeno sudnicu).

OKRUŽNI TUŽILAC, VIOLA, DŽO, MEKBRAJD, SUDIJA MIČAL, ED,
MARŠAL,

OKRUŽNI TUŽILAC

(Violi) Sad, gospodjice Hilej, pogledajte pažljivo okrivljenog i recite pred sudom, da li nos okrivljenog ima sličnost sa nosom čovaka koji vas je pogledao na ulici one noći?

VIOLA

Ne mogu da vidim ni trunku razlike!

OKRUŽNI TUŽILAC

A da li ožiljak na levoj strani donje vilice liči na ožiljak onoga koji vas je gurnuo?

VIOLA

Pa naravno! Isti ožiljak! Istaki ožiljak kao što je imao onaj čovek. (svetla se gaganu uvlače i sužavaju se na Džoa i Mekbrajda)

DŽO

(nestrpljivo i zabrinuto) Za ime boga, zar ne možete ovo da prekinete?

MEKBRAJD

To bi samo bez potrebe unelo razdor između sudije porote!

DŽO

Pa zar ne vidite šta on radi! Prosto joj govori šta treba da kaže! Šta čekate, čoveče?

MEKBRAJD

Čekam pogodan trenutak! Mislim pravi i jedini trenutak! Možete biti strpljivi!

DŽO

Dokle da čekam? Dok mi ne namaknu omču? (On skače. Mekbrajd pokušava da ga zadrži na stolici. Džo ga odgurne i istupi pred sudiju) Ako mi sud dozvoli ja bih sam preuzeo svoju odbranu!

SUDIJA MIČAL

Gospodine Hill, ako postoje neke razlike ili neslaganja...

MEKBRAJD

(ljutito) Gospodine sudija, ne postoje nikakve važnije suprotnosti mišljenja ni neslaganja između mene i mog klijenta.

DŽO

Postoje, naravno da postoje, Mekbrajd! I sami znate! Možete ići sad. Dosta ste mi naškočili i dosada!

SUDIJA MIČAL

Molim poslužitelja da ovde uspostavi red!

DŽO

Ali gospodine sudija, vi ste mi dali odobrenje da ...

SUDIJA MIČEL

(udara palicom) Porota se povlači! (za momenat nastane pauza dok se iza scene povlači porota. Oni koji su na sceni gledaju u tom pravcu. U momentu kad se povukla porota, sudija Mičel se hladno obraća Džou) Gospodine Hil, postoje utvrđeni principi u sudnici. Insistiram da ih se pridržavate. Molim sedite i budite mirni. (Mekbrajdu) Savetniče, u čemu je zapravo problem?

MEKBRAJD

Sve do ovoga momenta moji odnosi sa klijentom koga zastupam bili su više nego prijateljski.

DŽO

Samo mi jedno recite, ima li ja ikakvih prava... Imam li prava da otpustim svoga advokata?

SUDIJA MIČEL

Imate! Imate prava!

DŽO

Onda je on otpušten i buduće se obraćajte meni za sve.

SUDIJA MIČEL

(sugestivno) Zar ne shvatate da bi to bilo prilično komplikovano da uzimate drugog advokata. Bilo bi mnogo jednostavnije da predjete preko tih malih beznačajnih neslaganja sa svojim dosadašnjim advokatom i da nastavite sudjenje. Slažete li se?

DŽO

Ne, gospodine sudija! Ne slažem se! Dozvolite mi da pozovem ponovo neke svedoke. Videćete, ja ću vam dokazati koliko su lagali. Ovde kaoda je nešto unapred smišljeno.

SUDIJA MIČEL

Kao sudiji ovog suda, dužnost mi je da štitim vaše interese što bolje mogu. Ja ne mogu dozvoliti da se batrgate ovde bez profesionalne pomoći iskusnog advokata. To bi bilo isuviše okrutno. Iz tog razloga...

DŽO

(prekida ga, oštro) Zašto ne želite da se sam branim!

SUDIJA MIČEL

Iz tog razloga gospodine Mekbrajd, dozvolite mi da vas zamolim da ostanete njegov branilac i da upotrebite vaše znanje u najboljoj formi u interesu vašeg branjenika.

DŽO

Ja imam pravo da ga otpustim! To iste mi sami rekli malopre.

SUDIJA MIČEL

Tačno, vi imate prava da ga otpatite. Ali je moja, dužnost da štitim vaše interese. Kako da usaglasim vaše pravo i svoju dužnost oko iste stvari? (Mekbrajdu) Jeste li vi voljni da i dalje služite kao amicus curiae?

MEKBRAJD

Voljan sam, gospodine sudija!

DŽO

Šta to znači?

SUDIJA MIČEL

Amicus curiae, A-M-I-C-U-S C-U-R-I-AE! To je latinski i znači "Priatelj suda". (Mekbrađu) "Priatelj suda", ja vas ovlašćujem da služite sudu savetom u slučaju potrebe kako bi odbrana tekla po propisima. Drugim rečima, sud vas poziva da nastavim proces u interesu odbrane i branjenika.

MEKBRAJD

Hvala, gospodine sudija,

DŽO

(veoma ojađen) Onda to ispađa da se ja nemog osloboditi svog advokata!

SUDIJA MIČEL

Možete i to ste već učinili. Ali ja kao sudija ovoga suda mogu da ga naimenujem za "priatelja suda".

DŽO

On je vaš prijatelj - nije moj! I ja mu sad kažem: "Eno tamo su vrata, napolje odavde!" A vi mu odmah zatim kažete: "Uđite unutra na ta ista vrata"!

SUDIJA MIČEL

Tišina! Ja ću vas optužiti za potcunjavanje i vredjanjesda!

DŽO

Dobro, pa šta onda! Osudićete me na trideset dana zatvora. Ja sam već proveo pet meseci tamo. I nije mi ništa. Onda nema ništa da izgubim, zato ću barem reći sve šta mislim!

SUDIJA MIČEL

Molim služitelja da uspostavi red!

DŽO

Nećete vi mene više ućutkivati, vašim lepim ućtivim grazama!

OKRUŽNI TŽILAC

Gospodine sudija, ne vidim razloga za odlaganje...

DŽO

Da, samo napred!

SUDIJA MIČEL

Porota će se vratiti na svoja mesta. (Opet je mala pauza dok se porota ne smesti.)

DŽO

(upire prstom u gospodjicu Hilej) Mogu li postaviti nekoliko pitanja gospodjici Hilej?

SUDIJA MIČEL

Možete.

DŽO

Dobro, gospodjice Hilej, kažete da ste išli glavnom ulicom one noći prošli ste pored Hendersonove radnje, a onda je naišao onaj čovek gurnuo vas i prošao.

VIOLA

Jeste! Gurnuo me grubo, prostački....

DŽO

Onda se okrenuo i pogledaovao i vi ste u tom trenutku, naravno osmotrili njega.

VIOLA

Da!

DŽO

I videli ste da je nosio crvenu maramu.

VIOLA

Nije bila crvena.

DŽO

Je li bila plava?

VIOLA

Nosio je maramu, u to sam sigurna ali ne znam kakve je boje bila.

DŽO

Zar niste mogli da vidite kakve je boje bila?

VIOLA

Nisam pa bio je mrak.

DŽO

Ali nije bio mrak da vidite ožiljak na donjoj vilici.

VIOLA

(posle jedva primetne pauze) Pa jeste. Bili smo na uglu pored uličnog svetla, i baš kad je naišao osvetlo je nekako padalo na oči ožiljak.

DŽO

I onda vas je munuo gurnuvši vas prema zidu zgrade, a on je prošao pored jarka?

VIOLA

Ne, on je bio pored zida, a mene je gurnuo na drugu stranu, zamalo nisam pala u jarak!

OKRUŽNI TUŽILAC

Ulažem prigovor! Svedok je i ranije jasno izjavio da je bio odgurnut u pravcu jarka!

SUDIJA MIČEL

Prigovor usvojen!

DŽO

Izvinite, gospodine sudija! Biće dasam ja stvarno spor sa ovim detaljima i da zadržavam stvar. (Violi) Dakle da budemo precizni. On je vio do zida i išao je na sever, a vi ste bili nastrani jarka i išli ste ~~na~~ isto na sever! Je li to tačno?

VIOLA

Tačno tako!

DŽO

(Pokazuje rukom) I ~~pošto~~ ste išli na sever, evo ovako, vi ste bili ovde, a on ovde. Je li tako?

VIOLA

Tako je.

DŽO

I onda ste pogledali u njega, dakle videli ste ga s desne strane je li tako?

VIOLA

Sa desne, tako je.

DŽO

I kako ste onda mogli videti ožiljak. Ja imamožiljak na levom obrazu ne na desnom? Kako je to sad moguće?

VIOLA

(potresena, neprijatno joj je) ~~viče~~: Videla sam ožiljak i tačka. Kad vam kažem, videla sam...

DŽO

Gde je bio ožiljak? Na levom ili desnom obrazu?

VIOLA

Pa nisam sigurna, čini mi se...

DŽO

Ako ste bili na toj strani nakojoj tvrdite da jeste i ako ste išli na sever što takodje tvrdite, onda ste videli desni obraz čoveka koji se okrenuo prema vama. Ja nemam nikakav ožiljak na desnom obrazu! To je sve!

SUDIJA MIČEL

Vi ste sasvim zbnili svedoka!

DŽO

Da, vidim, kao Solomon kad je hteoda podeli dete. (Violi) Rekli ste da je bio mrak. Zatoniste razaznavali boju maršale. I rekli ste da je čovek išao poguren držeći se za grudi, kao da je bio ranjen. Kad se okrenuo da vas pogleda to je otprilike izgledalo ovako. (pokazuje kako bi to izgledalo) Koliko mu sada vidite lice. Skoro nikoliko! Niti mu dobro vidite levi ni desni obraz. A vi svejedno tvrdite i opisujete ovde detalje i osudjujete nekoga na smrt!

VIOLA

Ja se ne... Meni je zlo! Meni je pozlilo!

DŽO

Izvedite je napolje pre nego što počne da povraća na vaš lepi čisti sud! (ulazi poslužitelj i izvodi je napolje, "žo se obraća Mekbrajdu) Ovo ste vi mogli brže izvesti da ste imali tri čiste. (U tom trenutku u sudnicu ulaze Ed i Maršal. Oni daju znak Džou , koji klima glavom u znak da je sve video i izrazio. Obraća se sudiji:) Gospodine sudija, molio bih dozvolu da se povučem za kratko vreme!

SUDIJA MIČEL

)svaja se! (Ed i Maršal idu ka Džou, svetlo se koncentriše na njih.)

ED

(Džou) Doveo sam novog advokata! Ovo je Aleksandar Maršal.

DŽO

(Rukuje se sa Maršalom) O dobro, hvala bogu! (iscrpno) "obro što ste došli, ja sam gotov! (prilazi im Mekbrajd) Mičić se odavde! Dalje od mene, Mekbrajd! Onog časa kad sam vas izabrao za branioca počinio sam kriminal prema samom sebi!

MARŠAL

(Korakne prema njemu) Ja sam Aleksandar Maršal.

MEKBRAJD

A ja sam Skot Mekbrajd. (rukuju se)

MARŠAL

Ja sam pozvan da preuzmem odbranu slučaja. Molim vas objasniti sudiji,. Predočite mu promene i najavite našu spremnost da nastavimo prosec. (Mekbrajd ide do sudijskog stola i nešto se tiho dogovara sa sudijom. Malo zatim izlazi sa scene. Svetlo se lagano vraća na celu pozornicu. Maršal se obraća Edu) Baš se radujem što sam preuzeo slučaj. Zahvaljujem vam što ste bili uporni u nagovaranju. (izlazi pred sudiju) Gospodine sudija, ja bih hteo da podnesem svoje predloge!

SUDIJA MIČED

Porota će se povući (Ista scena povlačenja porde iza scene dok voi koji su na sceni gledaju tom pravcu u kratkoj pauzi)

MARŠAL

Gospodine sudija, ja sam upravo naimenovan za advokata odbrane. Morao bih da proučim materijal i podatke i da se za odbranu pripre-
mim. Ulažem zahtev da se proces odloži za dva dana, kako bih imoa
dovoljno vremena.

SUDIJA MIČEL

Ne verujem da bi se sa odlaganjem sličila porota, to nije zgodno ni
za sud ni za svedoke! Zahtev se odbija.

MARŠAL

Dozvolite mi da tražim jedno izuzeće gospodine sudija. Plediram za
činjenicu da je saslušanje vodjeno nepravilno i to dokazjem potre-
bom promene u zastupanju odbrane!

SUDIJA MIČEL

Zahtev odbijen!

MARŠAL

Mogu li da zatražim još jedno izuzeće, gospodine sudija! Zahtevam da
se cela porota oslobodi naimenovanja i da se raspusti kao takva.

SUDIJA MIČEL

I sami znate, gospodine Maršal, da jednom kad porota položi zakle-
tvu ostaje pod zakletvom i ne može se za navedeni proces ponavljati
naimenovanje. Zašto ste uopšte uložili takav zahtev?

MARŠAL

Zato što se ne slažem sa izborom porotnika. Smatram da je izbor
napravljen s predumišljajem. Lako mogu da dokažem predrasude porote
na osnovu koji h se može dokazati da je proglašenje moga klijenta
krivim od strane te iste porote stvar više nego unapred rešena.

SUDIJA MIČEL

(ljutito) Zahtev odbijen!

MARŠAL

Izuzeće!

SUDIJA MIČEL

Gospodine Maršal, mene lagano izdaje strpljenje, vaše je ponašanje
vrlo čudno!

MARŠAL

Gospodine sudija, zahtevam da se ponovo pozove nekoliko svedoka.

SUDIJA MIČEL

Koga želite da pozovem ponovo?

MARŠAL

Martina Hendersona.

SUDIJA MIČEL

Ne dozvoljavam! Ne mogu dopustiti da se taj dečak muči ovde pred mnoštvom još jednom. Zahtev odbijen!

MARŠAL

Izuzete! Zahtevam da se vrati svedok Viola Hilej!

SUDIJA MIČEL

Okrivljeni je sam ispitivao unakrsnim trikovima! Zahtev odbijen!

MARŠAL

Izuzete gospodine sudija, koga mogu ponovo pozvati?

SUDIJA MIČEL

Svakog drugo svedoka koji vam se čini potrebnim.

MARŠAL

Svakog drugo, osim dva najvažnija osim dva ključna svedoka, očevidca. Gospodine sudija vi ste izgleda zabrinuti za svačije emocionalno stanje i trudite se da ugodite svima osim Džo Hilu. Bolje rečeno bilo da obratite svu svoju pažnju i milost na njega, gospodine sudija, njegov je život u pitanju, on će uskoro morati da bere kožu na šiljak!

SUDIJA MIČEL

Šta ste rekli, gospodine Maršal?

MARŠAL

Rekao sam, gospodine sudija da vaše ponašanje ostavlja više nego siguran utisak da je ova država rešila da se otarasi Džo Hila, bez obzira da li će proces biti ispravan ili ne! Molim vas zato da još jedanput uzmete u razmatranje vaše sudske odluke.

SUDIJA MIČEL

Gospodine Maršal, vaše su primečbe veoma uvredljive po ovaj sud. Ako budete dalje vredjali sud ovakvim izjavama, moraću da vas opozovem zbog uvrede nanetih časti suda.

MARŠAL

Gospodine sudija, ja vam se obraćam sa ovoga mesta kao branilac i savetnik mog brata građanina. Ja smatram da neću moći da služim mome klijentu svojim potpunim snagama, budem li dozvolio da sud ili bilo ko drugi drži pod pretnjom, Iako ste mi sad zapretili strogom kaznom, ostajem uz mog klijenta i ostaću da se borim za njega kao što sam dosada činio i sad činim. Jer moja je osnovna dužnost da kao profesionalno lice, suda, služim svojim klijentima bez obzira na posledice po sopstvenu ličnost!...Mogu li nastaviti gospodine sudija?

SUDIJA MIČEL

Nastavite!

MARŠAL

Hvala vam! (prilazi stolu da uzme neke hartije, kad dodje do stola tiho kaže Edu) Slučaj je izgubljen kod nižeg suda. Ali mi ćemo se boriti. Tražićemo izuzeće. Ali ovu smo bitku izgubili. Sledeći naš napad biće na Vrhovnom državnom sudu.

ED

Za to će nam biti potrebno dosta novca?

MARŠAL

Trebaće.

ED

Onda bolje da sazovem miting i sa dnevnim redom "Odbrana Džo Hila". (Kad se Maršal odvoji od stola i krene napred, svetlo se naglo ugasi i posle male pauze osvetli jedan kraj ² drugi ¹ scene.)

- XV -

BEN, TOM, GRK, ISIDOR, ITALIJAN, HILDA, GRADJANKE, GRADJANI,

(Svetlo prati Eda koji dolazi na sastanak za odbranu Džo Hila. Sastanak se odvija u sali Radničke Unije. Svetlo je nešto jače i sad tek vidimo poznata lica. Ben, Tom, Grk, Isidor, Italijan upravo dolazi. On nosi paralu "Dajmo dnevnu zaradu u fond za odbranu Džo Hila". Veoma je mala pauza izmedju Edovih zadnjih reči u predhodnoj sceni i njegovog govora ovde. Kao da nastavlja tamo započetu misao). Oni očigledno mrze Džo Hila. Zašto? Zašto što smo mi svi Džo Hil. On govori u naše ime, peva u naše ime. Dakle oni mrze Džo Hila, zato što mrze nas sve. Zašto? Zato što smo spremni da se borimo. Jer za što se mi borimo? Da li za deset sati rada dnevno? Za malu zaradu? Za neosigurane rudnike? Za što više bolesti, sakatih ruku i ranih umiranja? Za nadzornike koji vas šamaraju čim otvorite usta? Džo Hil je podigao glas protiv svega ovoga. Upravo protiv ovakvih uslova. I oni hoće da smire taj glas. Oni mrze toga čoveka koji peva za ponižene i siromašne, bedne i potlačene. (Ed jedva govori od uzbudjenja. Ulazi Hilda sa nekim papirom u rukama. Čim vidi Eda, uputi se njemu kroz gomilu. Pridje mu i oni se nešto dogovaraju. Zatim je on propusti napred.)

HILDA

Braće i sestre. Porota je maločas objavila presudu. Imamo crne vesti. Ništa neočekivano, ništa iznenada. Nismo se ni nadali pravda od tih poganih, grubijana, podmićenih bakrom u kome će istrnuti. Džo Hil je

ED

Kako! Proglašen krivim! Mi smo svi krivi! Ali kažem im odavde, E neće to baš tako ići! Nećemo vam dati da radite tako sa Džo Hilom! (Neki čovek brzo izlazi ivraća se sa nekoliko konzervi piva, dodaje jednu Edu, Ed maše njome) Zna li šta je ovo? Pivska konzerva! Juče je to bila i danas je još uvek pivska konzerva! Bila do ovog trenutka. A znate li šta je ovo odsada? Oružje za demonstracije. Imamo ih dosta! (Čovek deli konzerve piva. Jedan glas počinje pesmu "Velika je sila, velika je snaga"... Ostali polako, pa sve jače prihvataju pesmu. Ed pokušava da nadviče pesmu. Čuje se njegov glas, ali se reči gube u psmi, koja je sad već gromoglasna.) Krenimo sa ovim pivskim konzervama. Pazite neka budu teške! Neka budu jake! UBojite! Nabijte ih svojim protestom! Svojom borbom, svojim teško zaradjenim groševima, svojim besom! Odbrana je okupljanje, ujedinjavanje! Zapamtite! Mi se branimo, mi se skupljamo. Mi ćemo rasplamsavati borbu sve dotle dok odvratni smrad ove prljave spletke protiv jednog poštenog radnika ne zagolica nozdrve svakog pristojnog čoveka u ovoj zemlji, a i u svetu! (za vreme pesme i govora, čuju se pojedini glasovi i uzvici: "Prilazite svi"! Jeste li sa nama!" Šta čekate, upadajte!" Svi ubacite po neku paru za našeg Džo Hila") Braćo i sestre ovo je ozbiljna bitka i mi smo na potezu! Hajdemo! Napred! (Svetla se lagano sužavaju na Eda. On kreće napred kao vodja. Pesma se ori veoma glasna i prkosna! Svetla lagano nestaju. Mrak!)

Kraj prvog čina

AKSEL KULEJ, BIERD, VEJČ, STOUN, DŽO HIL, MARŠAL,
STRAŽAR

(Scena: Privatne prostorije Vrhovnog Suda. Kad se zavese dignu, na sceni vidimo tri čoveka. Sva trojica su obučena u sudske službene odore. Tu su: Vrhovni sudija Aksel Kulej i sudije Vrhovnog suda Alfred Bierd i Fred Vejč.)

BIERD

Nadam se da će Stoun doći na vreme.

VEJČ

(gleda na sat) Ostalo je još tačno dva minuta. Stoun nikad ne kasni.

BIERD

Veljda smo postupili ispravno? A?

VEJČ

Odluka je doneta i neka tako bude! Ne vredi sad zvocati.
(ulazi Javni Tužilac Stoun sa satom u ruci)

STOUN

Dobro jutro, gospodo. Hil i Maršal dolaze za minut. Jeste li ovde svi spremni?

VEJČ

Razume se!

KULEJ

(Pružá Stounu fasciklu sa hartijama) Hoćete li da pregledate?

STOUN

Ne hvala. Potpuno sam upoznat sa celokupnim materijalom.
Možemo početi, gospodo! (kucanje na vratima)

KULEJ

Udjite!

(Ulaze: Džo sa lisicama na rukama, stražar i Maršal)

SVA TROJICA

Dobro jutro.

KULEJ

(pokazjuje stražaru da skine Džou lisice, ovaj to čini) Molim, pričekajte napolju. (stražar izlazi) Gospodine Hil i gospodine Maršal. Mi smo vam poslali po primerek naše odluke. Kroz koji čas, ista će odluka biti data u javnost. Ovo nije uobičajen postupak da se proces i odbrane održavaju u unutrašnjim prostorijama Vrhovnog suda. Zašto smo se ipak na tako nešto odlučili u ovoj poziciji? Zato što je ovaj slučaj od trenutka pućanja u Hend-
~~...ne do danas dostigao neverovatne razmere popularnosti.~~

~~o ovoj poziciji?~~ Zato što je ovaj slučaj od trenutka pucanja u Hendersona do danas dostigao neverovatne razmere popularnosti. Interesovanje za proces je ogromno. ~~Vremena su teška. Velike je napetost oko nas.~~ Prema tome i iz tog razloga, mi smo odlučili u obostranom interesu kako odbrani, tako suda, da vodimo mirnu diskusiju, istraživačkog karaktera, pre nego zaključci budu objavljeni, u ovim prostorijama. Obraćamo se, ne vama gospodine Maršal, nego upravo vama gospodine Hile, ovim objašnjenjem, jer vi možda ne razumete ... kao laik možete...

DŽO

Šta ima tu da se razume! Ova trojka ovde vi svi, podržali ste odluku nižeg suda. Ja sam osuđen na smrt. Očekujete li da budem zadovoljan presudom?

STOUN

Ja vas razumem! Razumem vaše ogorčenje! To vam naravno ne pada lako.

DŽO

Ko je ovaj čovek?

STOUN

(brzo) Ja sam Javni Tužilac Stoun - ja sam službeni posmatrač.

BIERD

Gospodine Hil, mi smo učinili sve što je u našoj moći. Naša je dužnost bila da ispitamo da li je vaš proces bio zakonski ispravan.

VEJČ

Mi smo proučili sve podatke i zaključke. Išli smo od tačke do tačke veoma precizno i odgovorno. To sve stoji u našem materijalu.

DŽO

Materijal, materijal! Moj prvi advokat me nije ni branio.

KULEJ

U slobodnom društvu, svaki čovek ima prava na slobodan izbor, ali mora podneti i konzenkvence svoje odluke. Ako okrivljeni po svojoj slobodnoj volji izabere rdjavog advokata, onda je to zaista samo njegova lična nesreća.

DŽO

Drugim rečima, hoćete da kažete da iako sam imao nesreću da mi odbrana bude bedna, pošto je tu sve ispravno zapisano, ništa se ne može učiniti. E to je više negoprokletstvo!

STOUN

Niko nije rekao ~~tao~~ nešto. Gospodine je rekao da su sudije isto obavezne da se drže zakona i da nemaju nikakva prava da zanemate odgovornosti koje prema tome imaju.

DŽO

Znam šta je on rekao. Ne treba mi vaša pomoć. (Kuleju) Moj slučaj

je vodjen veoma loše. Dozvolite mi obnovu procesa.

BIERD

Kako mi to možemo?

KULEJ

Da podlegnemo sentimentalnosti i da vam odobrimo obnovu procesa! To ne spada u naš domen, to pravo ima samo država. Mi bismo se dakle ogrešili o prava države. Povredite prava države, isto je tako nepravdan potez kao i povreda prava okrivljenog. Zato što ta dva prava stoje jedno pored drugog i imaju podjednaku važnost i svojstva.

DŽO

(Kuleju) Vas ne zanima pravda, baš mnogo. (Zove) Stražar, Stražar! Ja znam zašto ste me pozvali ovamo!... Nije to zato što ste vi ljubazni! Pozvali ste me da bi slomili moju volju za borbom! Ali ja ću se boriti na svim mogućim mestima. Vi se služite zakonom da bi pomoću njega zataškali nepravdu! Izadjite napolje! Pogledajte! Tamo stoji armija ljudi i žena, koja raste i jača. Oni se bore za sebe, boreći se za moje prava! Stražar! (ulazi stražar, Džo pruža ruke) Stavi mi to gvoždje! Vodi me iz ove korupcionaške kuće. Vodi me na svež vazduh moje zatvorske ćelije! (stražar upitno pogleda Kuleja)

KULEJ

Odvedite ga. (stražar stavlja Džou lisice i oni izlaze. Za njima izlazi i Maršal. Naglo se smanjuje svetlo. Svi sede mimo na sceni. Kao da su se ukočili. Zatamnjenje.)

- II -

ED, HILDA, BEN, GRADJANKE, GRADJANI,

(Svetlo se premešta i akcentuje scenu sastanka za odbranu Džo Hila)

ED

Kao što sam već rekao kad sam otvorio sastanak, mnogi ljudi su na strani Džo Hila. Učitelji, farmeri, trgovci, Hilda podnesi izveštaj!

HILDA

Mi smo krenule u agitaciju pomoću pite od jabuka. To je sad naš zajednički zadatak. Žene izabrane iz pet različitih krajeva grada mese pite. Odabrane su u crkvama. Četiri crkve za belce i jedna crnačka crkva poslale su žene. Ima dvesta i šezdeset i četiri žene. Odredili smo normu da svaka žena napravi četiri pite nedeljno. I onda, znate nije to samo da prodajemo pite. Pozivamo

76.

77.

Ljude kod crkve i oni jedu pitu, a mi objašnjavamo slučaj Džo Hila. Mislimo, znate, svako ko hoće da jede perče pite, daće neki prilog a saznaće istinu. I da znate, jedenje pite postaće sport, uskoro će biti popularnije nego bezbol. To će postati industrija...

ED

Ej, Hilda kad bi bilo takvih kao ti milioni na svetu, lako bismo. Ja ću podneti kratak izveštaj o međunarodnom interesovanju za slučaj. Švedska vlada se obratila Predsedniku Vilsonu povodom slučaja Džo Hila. Italijanski metalci su poslali telegram guverneru Vidu koji se završava rečima: "Oslobodite Džo Hila!" Masovni Miting Australijskih radnika doneo je rezoluciju u kojoj se traži bezuslovna sloboda za Džo Hila. Ben daj tvoj izveštaj!

BEN

Tri grupe Zapadne Federacije Rudara poslale su telegrame i obećale novčanu pomoć. Dvadeset četiri čobana sa Bar-Cet renča iz Nju Meksika poslali su nam dvadeset i četiri dolara, svaki je odvojio po dolar i napisali su da žale što ne mogu da odvoje više.

(Ed glasno uzvikuje "Juhuuuu!") Pismo su završili rečima: Istrajte u borbi za Džo Hila, mi prevamo njegove pesme!" Radnici u mlinovima Minnopolisa u Minesoti održali su podnevni miting i strogo zatražili da se Džo Hil oslobodi! Udruženje saobraćajnih inženjera koji rade na Južnom Pacifiku pišu "Šaljemo vam 48 dolara i 33 centa Pesma Džoa Hila "Velika je sila... " pomogle nam je da se održimo zajedno za vreme najtežih časova našeg štrajka. "I daravno mi smo organizovali protestne marševe sa sedenjem pred Guvernerom rezidencijom dva puta nedeljno. Cim nam se pridruži još ludu, organizovaćemo marševe tri i više puta nedeljno. (Svetlo se naglo gasi. Ljudi mirno izleze po mraku. Tišina.)

- III -

- III -

KULEJ, BIERD, VEJČ, STOUN, VID, DŽO HIL, MARŠAL, STRAŽAR,

U medjuvremenu svetla lagano otkrivaju novi prostor za igru na sceni. Prostorije Vrhovnog Suda. Za trenutak sve tri službenika Vrhovnog suda ostaju u istoj pozi u kojoj smo ih maločas ostavili. Oni onda ustaju, skidaju odore i sedaju ponovo. U prostorije ulazi Guverner Vilijem Vid.)

VID

Dobro jutro, gospodo. Mislim da vas nisam ostavio dugo da me čekate.

BIERD

Ne Guverneru, došli ste na vreme.

STOUN

Ako smo spremni pozvati ga unutra. (On sedapored trojice članova Vrhovnog suda)

VID

(Seda na drugoj strani od njih. Poziva mirno) Stražari! (Džoa uvodi stražar. Maršal je sa njim. Guverner pokazuje stražaru da mu skine lisice i tako bude.) Budite napolju, molim vas! (stražer izlazi) Gospođine Hil, ako imate nešto da kažete ovaj prisutni Odbor za Pomilovanje će to rado saslušati. (Džo ćuti) Niste se tako ponašali za vreme sudjenja. Zakon ne predviđa da se iz nečijeg ćutanja zaključi da je nevin. Isto tako ovde, na ovom mestu, vaše ćutanje se neće upotrebljavati protiv vas, ali se neće uzimati ni u vašu korist!

DŽO

Ko je predsednik ovoga Odbora za Pomilovanje?

VID

Ja sam.

DŽO

Jeste li vi izabrani ili naimenovani, mislim vas petorica?

VID

Naimenovani.

DŽO

Od strane koga? Ko vas je naimenovao?

VID

JA.

DŽO

Po kome pravu?

VID

P o pravu koje imam kao Guverner Države.

DŽO

I po tom pravu ste rešili da naimenujete tri čoveka iz Vrhovnog suda koji su već izrekli presudu u mome slučaju .

BIERD

To što smo mi učinili na Vrhovnom sudu učinili smo kao sudije, rukovodeći se slovom zakona i njegovim odredbama. Mi smo danas skinuli svoje sudske toge. To što sada činimo, činimo kao službenici u potpuno različitoj funkciji.

DŽO

(Bierdu) A, da, skinuli ste vaše mantije. Ali jeste li promenili način mišljenja i osećanja? I onda još i to odozgo, vas trojica ste pozvani da ispitete važnost sopstvene odluke! (Vidu) Što niste uzeli ljude koji nisu bili ranije umešani u proces. Evo, ovde sa-
da vidim trojicu sudija Vrhovnog suda, Guvernera Države i Javnog Tužioca . I ne može me niko ubediti da oni nisu pristrasni u presudi.

STOUN

Mladi čoveče, vi morate pogledati stvarnosti u oči. Ovo je Odbor za Pomilovanje, dopadao se vama izbor članova ili ne. I ovo je jedini Odbor za Pomilovanja pred kojim vi i vaši zastupnici možete uložiti svoje prigovore i zahteve.

MARŠAL

Džo, mi nemamo drugog izbora. (Odboru) Mi bismo počeli.

STOUN

Onda da počnem, s vašim dopuštanjem!

MARŠAL

Gospodine, postoji jedno prilično rasprostranjeno ubedjenje , na koje se mora računati u javnom mnjenju Amerike, da je Džo Hil podvrgnut procesu ne zato što je kvir. nego zato što prip da pokretu radnika, radikalnoj grupi po čijem konceptu treba da se promeni poredak u našem društvu.

STOUN

Nije i ne može biti tačno da je on, molilac za pomilovanje, zatvoren i sudjen zbog svoga članstva u Radničkoj sindikalnoj Uniji. O tome nema nikakvih dokaza u dokumentaciji. To je reščišćeno!

MARŠAL

Medju materijalom nema zapravo nikakvih podataka. Sve su to spolja zagledjene poluistine.

STOUN

Proces je vodjen postupno i ishod je jasan. Molilac je osudjen za ubistvo. Ako nije kriv, molim vas, dozvolite mu da izađe sa dokazom. Neka istupi!

MARŠAL

A ja vam kažem, Džo Hil je žrtva borbe izmedju moćnih i beskućnika. I još vam kažem da je slučaj Džo Hila još jedna manifestacija borbe izmedju radnika i njihovih poslodavaca za...

BIERD

Nije! Nije! Nije! Zakon ne poznaje razliku izmedju siromašnih i bogatih, meštana i stranaca, Jevreja i Nejevreja, belaca i crnaca, radnika i poslodavaca...

MARŠAL

Gospodo, morate biti savesni i udvostručiti obzire u ocenjivanju ovoga slučaja. Ne smete dozvoliti sebi ni pod kojim uslovima da pomislite "Imamo pravog čoveka, ali osudjenog iz pogrešnih razloga"... Zapitajte se jeste li se rukovodali isključivo ciljem pravde? Možete li reći da ste ostali na braniku stražari duboko predani zakletvi da se vlasti vlade neće sprovoditi nepravedno i neće rizikovati ničiji život i slobodu. Ovo su neodložna pitanja na koja odmah morate odgovoriti. Jer poslati čoveka u smrt ako je nevin, iako je radikalnih nazora jeste kriminal - ubistvo, ^(kriminal) pravno ubistvo!

VID

Pravno ubistvo!

MARŠAL

Da, pravno ubistvo. Dozvolite mi da vam to objasnim. Zakon predviđa odgovarajuće kazne za odgovarajuće prestupe. Prestroga kazna je prestup onoga ko je izriče. Ako recimo. Odredjeni prestup povlači kaznu od dve godine zatvora, a tumači zakona odrede kaznu od pet godine, onda su oni krivi za pljačku. Opljačkali su tri godine u čovekovom životu... A kakva je tek krivica onih koji proglašavaju čoveka krivim i pošalju ga u smrt, a treba da ga oslobode i pošalju na slobodu i sunce. To je pravno ubistvo. A oni koji su ga osudili su pravne ubice!

STOUN

Gospodine Maršal. Vi idete suviše daleko. To su ekstremna gledišta. Ne postoji nikakva garancija da je zakon izuzet od svih grešaka. Mi učinimo sve što možemo. Preduzmemo sve predostrožnosti, ali ne dajemo nikakve garancije... Dozvolite mi da se poslužim neoborivim primerom. Ako jedan čovek bude proglašen krivim za ubistvo i dozvoliti mi da nastavim sa primerom, ako bude osudjen na smrtnu kaznu, i da

zaključim primer s vašim dopuštanjem, kazna nad njim bude izvršena a deset godina kasnije bude dokazano da je bio nevin. (posle male pauze ironično) Šta sad? Štase može? To su normalni slučajevi zatajivanja u svakoj administrativnoj mašineriji jednog iole kompleksnijeg društva, I sama činjenica da čovek živi u civilizovanoj ljudskoj zajednici povlači reperkusiju da on može postati žrtva iznenadnog kvara mehanizma. Ali jedan usamljeni primer ogrešenja o pravdu nije odraz celokupnog Anglo - Saksonskog koncepta zakona i njegove administracije. Ovaj predmet je jednostavan i jasan. Optužen je čovek za ubistvo. Može li ponizni molilac za pomilovanje da nam predoči i jedan dokaz svoje nevinosti? Odgovorite mi direktno. Imate li dokaze?

MAŠAL

Ne nemamo takvu vrstu dokaza.

STOUN

E sad znamo gde smo. Vi nemate dokaza. A sad bismo želeli da čujemo vas gospodine Hil.

DŽO

Ja nisam poznavao trgovca Hendersona. Nisam ga nikad video. Nisam mu nikad kročio u radnju. Ne znam ništa o tom ubistvu. Eto tako vam ja! To je istina. Šta još da kažem. Moj život mi je jedina zaloga. A on je u vašim rukama. Vi naravno imate vlast da me ubijete ali smemota će pasti na vas.

STOUN

Vaš se branilac zalagao dosta dugo da objasni da je vaš slučaj u tesnoj vezi sa socijalnim pokretom naših dana. Ali mi nismo...

DŽO

Moj je branilac rekao: Ako ja budem osuđen na smrt za ovako sraman i prljav kriminal to će strašno srozati ugled pokreta. On nije u pravu. Pokret će jačati i biti sve opasniji...

STOUN

Što ste toliko u to uvereni?

DŽO

Zato što znam. Čovek mora raditi da bi živeo. A radeći se lagano okupljaju. I ništa više nemože da razbije jedinstvo, jer zajednici su zajednički odlučili da ne rade za bedne plate. A čim se razjedine nateraće ih opet da rade za milotinju. I sad to ide zajedno. To je sad jasno svakom radniku da su zajedno jači. Oni to već sad osećaju svakim deličem svoga garavog tela.

STOUN

A gde ste naučili da to tako stilizujete?

DŽO

I da vam kažem j š nešto. I nema u ovoj zemlji tako jakog čoveka da sruši radnike Amerike. Da ih potčini. Ako se takav i pojavi biće to smrt američke slobode.

VID

(zove) Straža! (ulazi stražar) O dvedite zatvorenika. (stražar nemiče Džou lisice i izvodi ga. Maršal ide za njim, Vid im se obraća.) Vas dvojica ćete sačekatu u predsoblju. (Džo, Stražar i Maršal se povlače i stoje mirno u mraku dok se scena nastavlja)

BIERD

On je nevin. Covek koji misli i govori kao on nije u stanju da izvrši ubistvo zbog pljačke. Mogao bih da shvatim da počini deset ubistva u interesu svoje organizacije, ali nemogu verovati da bi on ikada mogao ubiti iz koristoljublja. On je nevin. On mora biti oslobodjen.

STOUN

Zašto onda, dok ste sedeli za sudskim stolom Vrhovnog suda, zašto niste glasali za ponovni pretres i obnovu procesa?

BIERD

Ja sam imao veoma malu kompetenciju u Vrhovnom sudu. Meni je bila dodeljena samo veoma uska istraga zakonitosti procesa. Moje lično mišljenje je i onda bilo da on nije imao pošteno sudjenje. Zakonski ispravan proces i prevedan proces nisu iste stvari. Njegov proces nije bio prevedan.

STOUN

Vi me direktno iznenadjujete! Da li vi zaista verujete u to što ste izgovorili? (Bierd ustaje i izmiče se malo od njih okrenuvši im leđa. Vidje takodje ustao i zamislio se okrenuvši se na drugu stranu) A vi, Guverneru? Šta vi mislite smatrate?

VID

Radničke Sindikalne Unije su jače sv kim danom. Stižu mi telegrami pisma, molbe iz Čikaga, Njujorka, Klivlenda, Dolaze delegacije iz Fresnoa i Denvera. Stižu kablogrami iz Evrope. Toliki pritisak ne može biti prenebregnut. Mi nemožemo odbiti sve to.

STOUN

U vašem uobičajenom okolišanom maniru, vi mi dajete ne znanje da ste za pomilovanje? Je li tako?

VID

Je li stvarno tako?

STOUN

(obraćajući se Kuleju, koji se takodje izmakao i okrenuo na drugu stranu) A vi?

KULEJ

To je tačno da te Unije jačaju. Ali kakve to veze ima sa ovim slučajem? Ništa novo nije iznešeno pred nas. Par pretpostavki, neke spletke i ništa više. Ovaj čovek je očigledno kriv.

STOUN

(Okreće se Vejču) A vi?

VEJČ

Kriv. Ja sam protiv pomilovanja. (Kulej mu prilazi sedne do njega. Vid, videvši ovo ustaje i seda do Biera.. Oni su okrenuti jedni drugima leđima. Stoun između njih.)

STOUN

(gleda u jedne pa u druge, pa onda kao da ih nagovara) Gospodo, gospodo, dajte da se ponašamo kao gospoda. Ne smemo zaboraviti da smo to. Siguran sam da možemo da se sporazumemo i da svi budu zadovoljni. Bilo kako bilo, (Vadi sat i gleda) Sad je tačno dvanaest manje jedan minut. Dajte da se povučemo na ručak. I da se ponovo nadjemo ovde ravno u jedan. Tada ću vam ja predložiti rešenje, za koje smatram da će biti povoljno za sve nas. (s satom u rukama Stoun izlazi i ulazi u novu scenu, svetlo ga prati.)

... I V V

- 1 V -

STOUN, MEKREJ,

(Sad osvetljava deo scene koji predstavlja kancelariju Mekreja u koju ulazi Stoun. Ostali članovi Odbora brzo izlaze. Nema pauze osim za promenu svetla scena se nastavlja odmah, Stoun se obraća Mekreju)

STOUN

Ja ovde samo gubim vreme. U roku od jednog sata moram doneti veoma važnu odluku. Šta čekate? Moram imati te podatke sada, sad razumete li!

MEKREJ

Pa to je strašno! Vi ste baš čudni, gospodine. Kako ste se samo setili da dodjete ovamo! Šta ja znam o Džo Hilu? Otkud vam ta ideja?

STOUN

Vi ste vlasnik detektivske kancelarije Mekrej, je li tako? Jedan od vaših veoma važnih klijenata je Džon.T.Mudi sa svojom Zapadnom

Kompanijom Bakra. Tačno?

-MEKREJ

Ne mogu da odgovorim. Moj posao je stvar poverenja. Ja radim u tajnosti. Ko su moji klijenti i šta mi oni naručuju to je tajna profesije.

STOUN

Upotrebite malo svoju glavu! Svako od nas će imati čiste koristi od ovog procesa. Džon Madi će slistiti sindikat. Džo Hil će umreti kao radnički heroj mučenik i sećaće ga se godinu do godinu i po dana. A Ali čoveče, ja ću biti sledeći guverner države.

MEKREJ

Vi?

STOUN

Nego ko bi drugi?

MEKREJ

(gleda ga za momenat ispitivački) Šta vas interesuje? Šta to hoćete da doznate?

STOUN

Dve stvari. Prvo: Priča se da je Džo Hil bio one noći sa nekom udatom ženom i da je u njega pucao njen muž i ranio ga u grudi. Je li to tačno? Drugo: Ako je Džo Hil stvarno bio tako i ako je ovaj njen muž pucao u Džo Hila, ko je ubio trgovca Hendersona?

MEKREJ

(besno) Vi nemate nikakva prava da me sve to pitate!

STOUN

A šta ste vi mislili da ću vas pitati? Kolika vam je uštedjevina? Ili kako vam se sviđa novo cveće u gradskom parku? Molim vas odgovorite mi na prvo pitanje!

MEKREJ

Da. Postoji takav bračni par i on je bio te noći kod žene.

STOUN

Gde su ti ljudi? Ovde u gradu?

MEKREJ

Nisu više u ovoj državi.

STOUN

Gde ih može odbrana naći?

MEKREJ

Za ime boga završavajte već sa Džom Hilom! Sa mužem nemamo problema, ali ne možemo više da izadjemo na kraj sa ženom. Ako nam se nekako daju izvuče iz ruku i dodje...

STOUN

A ako je slučajno neko sretne, mislim onako slučajno, tajno?

MEKREJ

Pobrinučenom se već i za to!

STOUN

Ne možete je držati pod stražom za ceo život. Nemate baš mnogo izbora. Asad drugo pitanje. Ko je ubio trgovca Hendersona?

MEKREJ

Neki revolveraš. Ako ga uhvate zbog sledećeg ubistva, dok je Džo Hil još u životu, on će priznati obadva i šta ćemo...

STOUN

Osim ako ga opet slučajno neko sretne pa ukrste vetru, kao što revolveraši obično rade.

MEKREJ

„Ahtevate suviše ubistava brate.

STOUN

O, prečisti i nevini Mekrej! Je li vam stalo da vas ne otkiju za podmetnuto ubistvo!

MEKREJ

Pa šta čekate toliko, vi iz Obara za Pomilovanje! Šta vas toliko zadržava?

STOUN

Sve činjenice ukazuju na brzo rešenje slučaja. (Sa satom u rukama prelazi u sledeću scenu.)

- V -

STOUN, MUDI

(Pošto Mekrej izlazi, svetlo osvetljava deo scene koji predstavlja kancelariju Džoha Mudijsa. Scena se nastavlja bez pauze. Na sceni je Džon Mudi.)

Vrlo je lepo od vas što ste me primili u tako nezgodno vreme. . . Gospodine ja sam u pravom škripcu. Moćemo brzo naći neko rešenje.

MUDI

Šta vas je navelo da se baš meni obratite?

STOUN

To što nema pouzdanja u neke svoje kolege id Idbora. Vidite mi imamo pred sobom veoma značajan slučaj. Odbor je podeljen. I sticajem svih okolnosti, ja trenutno držim u rukama konce jednog života. U mojim je rukama "da" ili "ne" odluka. Ime osudjenika je Džo Hil.

Verovatno ste čuli za taj proces.

MUDI

Da, čitao sam u novinama.

STOUN

On tvrdi da je nevin. Ali, kao što ste već čitali nikako da ustanu i kaže gde je to bio one noći. Bilo kakobilo, nekoliko članova Odbora je za pomilovanje.

MUDI

Ma šta kažete?

STOUN

Da, da. Jedan je za pomilovanje zbog pritiska javnosti, telegrama, pisama i delegacija iz cele Amerike i iz Evrope. A drugi ja mi slin iz čisto sentimentalnih razloga. Žao mu ga.

MUDI

A šta je sa drugom dvojicom.

STOUN

Oni su ~~uv~~vereni u njegovu krivicu.

MUDI

Dakle, odlučujuća reč je vaša. Od vas zavisi rezultat glasanja. Pa, uradite po svojoj savesti i onako kako vam se čini. U čemu je ta stiska o kojoj ste govorili?

STOUN

Ja ne mogu da dozvolim da su mišljenja podeljena. Mora Odbor doneti jednoglasnu odluku: Bilo da ga pomilujemo ili da ga osudimo.

MUDI

Sto vam je toliko stalo da te jednoglasne odluke?

STOUN

nam

Desiće se kao i obično da se odluka diskutuje i analizira u detalje. I može godinama kasnije da se pronadje neka sitnica, dovoljna njegovim pristalicama, a ogorčenim protivnicima presude, da podignu optužujući glas. A politička situacija u našoj zemlji na ročito sada u vreme rata u Evropi, nije baš takva, da možemo da dozvolimo takve ispade. Ne! Ovaj slučaj je previše nabijen političkim eksplozivom, da možeda raznese sve oko sebe, ako se zapali. Ja moram da pronadjem tako sigurna, neprotivrečna, neoboriva obrazloženja, da sva petorica iz Odbrane uvide da nemaju drugog izbora do

da kažu: kriv!

MUDI

Kakouopšte mislite da postignete jednoglasnu odluku?

STOUN

Govorkalo se okolo da on ne govori gde je bio one noći, jer je u pitanju neka udata žena, njegova ljubavnica, koju on neće da meša u celu stvar. Možda je to sve tačno. Biće da je on neki zavedeni romantik. Ja ću mu predložiti, u najvećem poverenju, da nam kaže gde je bio one noći. Ako dokaže gde je bio, mi ćemo ga osloboditi.

MUDI

Ako ne može da dokaže?

STOUN

Onda smrt!

MUDI

A, ako odbije da govori?

STOUN

Ćutanje je priznavsnje krivice! Smrt!

MUDI

(sa divljenjem) Dakle to je ta vaša čarobna formula za jednoglasnost? Ako dokaže istinu, onda će i ona dvojica koja su verovala da je krivi promeniti mišljenje.

STOUN

I obrnuto. Ako ne dokaže mišljenje menjaju ona druga dvojica.

MUDI

To je rešenje jednog državnika.

STOUN

Hvala vam! (pogleda na sat) A sad, moram da krenem.

MUDI

Voleo bih da se malo družimo kad se sve ovo svrši. "od mene na večeru ili tako nešto, A?

STOUN

O, bio bih veoma počašćen! Hvala vam!

(STOUN, KULEJ, VEJČ, BIERD, VID, DŽO HIL, MARŠAL,
STRAŽAR,

(Svetlolagano osvetljava ceļu scenu. Mudi izlaž, dōk se Stoun sa satom u ruci osvrće i prelaž na deo sene gde je rastao sa člano- vima odbora. Tu su svi članovi i Džo, Maršal i stražar. Nema pauze, osim za veoma brzu promenu svetla i ulazak ljudi. Stoun se sad o- braća Džou, igrajući se lancem svoga sata, kao malo nervozno.)

STOUN

Da, svi smo se složili jednoglasno smo oslučili da vas oslobodi- mo. Udmah.

DŽO

Da li jemoguće!

STOUN

Pod jednim jedinim uslovom. Ako ispunite taj uslov, odavde ćete izaći kao slobodan čovek.

DŽO

Šta je uslov?

STOUN

Bila je okolo neka priča da ste vi one noći bili sa jednom udatom ženom i da vas je njen muž ranio iz revolvera. Je li tako?

DŽO

Jeste.

STOUN

To je dakle tako. Tako ste vi ranjeni u grudi i to je vaš alibi? (Džo klima glavom) E, to bi bio naš uslov. Recite nam s kim ste bili one noći. Imenujte taj bračnipar. Dajte nam njihovu adresu. Ako se utvrdi da je vaš navod istinit, mi ćemo vas istog časa oslo- boditi. (Džo jednu. On shvata da je uhvaćen u prava gvoždja. Malo zatim on se pribira i ćuti.)

BIERD

Govorite, gospodine Hil. Recite nam gde ste bili one noći? (Džo ćuti) Ja mogu da shvatim zašto niste hteli da joj pominjete ime na javnom sudjenju, Ali zašto ćutite ovde? (Džo idalje ćuti) Ako hoćete da vam se da malo vremena za razmišljanje, jedan sat ili možda jedan ceo dan, mi ćemo vam to vrlo rado omogućiti!

VID

Čoveče, vaše potpuho pomišlovanje je u vašim rukama. Zašto ne govorite?

STOUN

On ćuti! Na osnovu toga ćemo moći da zaključimo samo jedno.

DŽO

(osvrne se na ^{maršala} aršala. Uvaj mu pridje i nešto mu tiho šapće na uvo. Džo odmahuje glavom. Maršal ga nagovara. Džo pristaje, ali nekako usežujući se.) Oni se zovu Marta i Henri Veber. Stanuju u ulici Midl broj 245. Četvrti sprat unutra.

STOUN

Tako. Najzad smo nešto ~~bar~~ dobili. ^{Ustavite!} Ustavite!

DŽO

Ali njih tamo više nećete naći.

STOUN

Oni su nestali. ^{itali}itali smo susede. Oni su namrekli da je u sred noći došao kamion i nekud ih ~~xxx~~ ot selio. Pokušali smo da nadjemo kamion. Ni traga!

STOUN

Dakle one noći ste bili sa tom ženom koja više ne živi na adresi koju ste nam dali. I njen muž koji je pucao u vas je iščezao i više se ne može naći. I vi hoćete da vam mi poverujemo?

DŽO

Vi verujete samo u ono do čega vam je stalo. Ali ja znam da govorim istinu. Ja to znam, jer ja sam svestan toga da je sve ovo meni podmetnuto. Kad bi ta žena bila na slobodi, ja znam da bi smesta došla i svedočila. Eto upravo to, činjenica da ona ne može da dodje, dovoljno objašnjava sve.

STOUN

(Okreće se ostalim članovima ^{odbora} odbora) Gospodo mi smo mu postavili odlučujuće pitanje. On na njega ne može da da odgovor. On je čak pokušao da izmisli neki alibi, ali na vrlo nevešt način. Ja mislim da ćemo morati ostate pri našoj odluci. (Bierdu) Vidite li neko drugo rešenje? (Bierdu ćuteći klima glavom) A vi? (Obraća se Vidu)

VID

(Veoma ozbiljno i snuždeno) Da! Odluka se mora izvršiti. Bićete pogubljeni u četvrtak 28 oktobra, dakle tačno za šest dana od danas.

MARŠAL

On nije kriv. Ako ostane u životu mi ćemo to dokazati. Dajte nam vremena. Mi smo tražili oslobodjenje od kazne. Sad tražimo zamenu kane za Džo Hila.

STOUN

(Džou) Guverner vam je rekao da ste osudjeni na smrt, a kazna treba da se izvrši za šest dana. To je naša poslednja reč.

DŽO

To je vaša poslednja reč. Ja bih ipak imao još nešto da kažem.

Članovi Odbora za Pomilovanje, zahtevam obnovu procesa!

BIERD

Ovaj Odbor nije ovlašten da vam dozvoli obnovu procesa. Mi možemo odobriti ili odbiti pomilovanje, ali ne možemo da odobravamo obnovu procesa. Takav je zakon!

DŽO

Pa promenite onda zakon! Vi stega izmislili, vi ga i promenite!

STOUN

Zakone donosi naše zakonodavstvo, ne mi. Mi smo samo službenici ove specijalne ustanove i kao takvi, ne smemo zaobilaziti zakon ni u jednoj instanci. Ako bismo se ogrešili o zakon bili bismo krivi za anarhiju!

DŽO

Vidi, vidi, ko govori o anarhiji! Krijete se iza zakona i tako zaklonjeni radite svašta, skrnavite taj isti zakon. Kažete zakonodavstvo! Pa recite njima da promene zakon jer ovo je stanje opasnosti!

VID

Oni ne zasedaju sada.

DŽO

Onda mi odobrite odloženje izvršenja kazne dok ne počnu da zasedaju.

STOUN

Eto, to je ono što on stalno traži. Više vremena.

DŽO

OVO je sramno, sra-mnoo!

STOUN

Guverneru, zahtevam od vas da zaključite zasedanje Odbora za Pomilovanje.

KULEJ

Zaključite ga!

VEJČ

Zaključite! Zaključite!

VID

U ime zakona, zvanično zaključujem ovu sednicu Odbora za Pomilovanje.

STOUN

(više) Straža! (stražar ulazi) Stavite mu licise! (Dok stražar stavlja Džou licise, Stoun mu dovikuje) Umirajte za šest dana od danas.

51.
DŽO

Nisam ni očekivao ništa durgo. Alinemojte se prereano tešiti. Ovaj proces nije otišao u ludo, pa neće ni moja smrt. Vi možete ubiti mene, ali ne možete ubiti radoznalost za moj slučaj. Drh-tite, moja plemenita gospodo, kad ljudi ove jake zemlje doznaju istinu i ustanu da zatraže objašnjenja! (Izlaze Džo, stražar i Maršal, za momenat nastaje tišina.)

STOUN

Dobro, i to se završilo. I on je gotov.

BIERD

Zar ste stvarno uvereni u to?

STOUN

Ma, dobro, biće malo govorkanja, možda malo i gužve tu i tamo, ali će se to sve ubrzo zaboraviti.

VID

To jemožda svršeno za sve vas. Osim za mene. On će sad doći k meni i tražiti pomilovanje.

STOUN

Pa? Zar je to problem? Sve što vi imate da učinite jeste da se pozovete na jednoglasnu odluku Odbora, koga ste vi, dozvolite mi da vas podsetim, član!

VID

Ali recite mi jednu stvar! Kako mogu da ga pustim da umre, kad ja u stvari ne verujem da je on kriv!

STOUN

Jednostavno ćete se držati odluke!

VID

(odjednom naglo zgrabi Stouna za rukav) Zar vi zbilja verujete da je kriv? Siguran sam da i vi smatrate da je nevin!

STOUN

(slobadja se) Pogledajte ga samo! Čistunac! Čist kao jutarnja rosa!

BIERD

(sa gorčinom) Odbor za Pomilovanje se poziva i upravlja po odlukama Vrhovnog suda, Guverner će se upravljati po odlukama Odbora. Baš je to divno, toplo intimno, poverenje medju sudovima od najnižeg suda do Džo Hilove smrti!

STOUN

(Baci pogled na sat i krene ka izlazu) Gospodo mene kod kuće čekaju ranije na večeru! (kucanje na vratima)

BIERD

Udjite! (ulazi čovek sa porukom)

WID

(besno) Zar ne znate da nikad ne smete prekidati sastanak Odbora za Pomilovanje?

KURIR

Ekselencijo, na telegramu je napisano da je hitan. Poruka je od Predsednika Sjedinjenih Država.

VID

(otvara koverat) O blagi bože! (hartija mu ispada na pod, Stoun pokazuje kuriru da može da izadje. On odlazi. Stoun dohvati pismo sa poda i čita. Onda vadi pero i hartiju iz džepa i počinje nešto užurbano da zapsuje.)

BIERD

Zar nam nećete pročitati poruku?

STOUN

Čitajte sami!

BIERD

(čita poruku Kuleju i Vejču) Beža Kuća, Vašington D.C.
Dragi Guverner Vid, Ako je ikako moguće odložite izvršenje kazne Džou Hilu i dozvolite kompletan novi pretres slučaja. Postoji dosta jak osnov za uverenje da bi to bila nepopraviva greška prema pravdi ako se taj čovek pogubi.
Odlučio sam se za ovu vrstu sugestije, jer sam siguran da vam je veoma stalo da slučaj rečite bez progovora i u najboljoj mogućoj formi. Srdačno vaš, Vudrou Vilson.

KULEJ

(cinično ali sa divljenjem) Vidi ti suru lisicu iz Nju Džerzija! Kako se samo dosetio! Kakav ljupki manevar! Poslao nam ovamo ljubaznu učtivu cile-mile poruku, kako bi pokazao da se njegov humanizam prostire dovoljno široko, da pod to okriljemogu da stanu i radnici, koji su možda žrtve pravnog pritiska! On se zaštitio na vrlo zgodan način. To će biti veoma dobar podatak za istoriju, a i biće pogodan za biografiju!

VID

Naravno na moj račun! Jer baš njega briga štaće se dogoditi sa Džo Hilom!

STOUN

Kad je sledeće zasedanje Odbora za Pomilovanje?

VID

Petog novembra.

STOUN

(upravo je završio pisanje. obraća se Guverneru) Tako, Džo Hil je iznenada zaradio nekoliko nedelja. Evo vam odgovora za onog profu.
(čita)

Predsedniku u Vašingtonu D.C.

Po zakonu u našoj državi, krivica i nevinost se određuju po pravnom postupku pod zakletom evidencijom. Sudski materijal i svi podaci pokazuju da je Džo Hil imao zakonski ispravan proces. Do današnjeg dana Džo Hil nije podneo nijedan novi dokaz. Ipak, pod pretpostavkom da može u međuvremenu pribaviti neke nove podatke, odložićemo izvršenje smrtne kazne do sledećeg asedanja, Odbora za Pomilovanje. Ako tom prilikom, na saslušanju ne bude predočio apsolutne dokaze zasvoju nevinost, biće dat na raspolaganje Izvršnom sudu, gde će biti određen novi datum pogubljenja.

(daje Vidu hartiju) I ovde samo dolazi vaš potpis.

VID

(odbiya) Neću da šaljem takvo pismo! Vidite sad u kakvu je on mene poziciju doveo?

STOUN

Kroz četrnaest dana Džo Hil će se pojaviti pred nama poslednji put. Ili neka da konkretan materijal ili će biti potvrđena presuda i biće smaknut devetnaestog novembra.

BIERD

Čini mi se da se nešto mnogo žurimo!

STOUN

Ma šta kažete? Tako vam se čini?

BIERD

Zapravo, čini mi se da se mi žurimo. Vi se nešto preterano žurite, dragi kolega.

STOUN

Šta vi mislite! Da mi možemo dopustiti da se odugovlači sa ovim slučajem? Ova se zemlja trese od štrajkova. U Evropi se ratuje. Pre ili kasnije i mi ćemo se umešati. Možemo li se mi mešati u taj rat ovako nesprenni, razdirani nemirima i štrajkovima po celoj zemlji. Mi moramo ugušiti te štrajkove. Zaustaviti ih, iskoreniti! To što se ja žurim, to je zato što mi stvarno ne možemo sebi da dozvolimo luksuz da oklevamo. Mi moramo završiti ovaj slučaj jednom zauvek. (okreće se besno prema Kuleju) Vi se divite starom liscu što se trudi da ostavi dobre pisane izvore o sebi. Za r vam se ne čini da je krajnje vreme da se on manje brine za svoju biografiju, a malo više za interese ove zemlje. Trebalo bi da da malo razmisli o tom ratu u Evropi, o ovim štrajkovima ovde koji krnje industrijsku proizvodnju, a ne samo da misli kako će sebi obezbediti dobar glas. Da je imao na umu malo važnije poslove, ne bi zabadao svoj dugi nos ovamo i zadavo nam jade i komplikovao nam već skoro rešen slučaj. (dajte Vidu papir) Uzmite ovo!

VID

(ustručavajući se) Ne mogu! Ne bih mogao da opravdam taj postupak. Šta mogu da kažem u svoju odbranu!

STOUN

Ova poruka našeg Predsednika je zapravo napad na čast ove zemlje. To treba da kažete. On je pred celi svet izneo pravu uvredu, tvrdeći da službenici pravde ove zemlje mogu poslati u smrt nevinog čoveka. Eto to možete reći! (nasilno) Ma uzmite ovaj papir!

VID

(uzima hartiju i poziva kurira, kurir ulazi) Ovo je telegram Predsedniku Vudrou Vilsonu. Molim neka se odmah pošalje. (kurir ~~odmah~~ izlazi) pet članova posedaju isto kao što su sedeli za vreme predhodne scene. Potpuno se umire. Svetla se gase. Oni ostaju u mraku.)

- VII -

MARŠAL, DŽO HIL,

(Svetla na drugom kraju scene sužena na Džoa i Maršala.)

MARŠAL

Ja treba sad da udjem. Zaštone udjete samnom? Ajte da udjemo. Mislím da je bolje da ste i vi prisutni.

DŽO

(odrečeno vrti glavom) Ne mogu. Oni su ionako već unapred odlučili. Ne dam da me tamo ponovo muče.

MARŠAL

Biste li se mnogo izenađili ako bih izašao odande sa pobedom u rukama.

DŽO

E, to bih i ja voleo. Ali znam da se to neće dogoditi.

MARŠAL

Nemojte tako da govorite Džo. Ja treba za pet minuta da udjem i zahtevam da se oslobodite!

DŽO

Znam vi se borite za mene na vaš način. Jase borim na svoj.

MARŠAL

Okej.

DŽO

Ipak ima jedna stvar koja nije loša u ovoj državi. Ovde ti dozvoljavaju da biraš kako hoćeš da umreš, kad te osude na smrt.

MARŠAL

A to je zbilja veoma dirljivo od njih. Kako su samo dobri.

DŽO

Ja sam već rekao čuvaru svoj izbor. Ne mogu da im dozvolim da da me obese kao nekog bednog kriminalca. Hoću da me ubiju. Streljanje, to je kazna za vojnika koji se pobunio! I još jednu stvarmi morate obećati. Sve zapisnike, materijal i ostale podatke pošaljite u upravu mog odeljka. Sindikalne Radničke Unije. Neka imaju dosije sa dokazima. Trebaće im jednog dana.

MARŠAL

Zašto govorite o sebi kao da ste mrtvi. Ostavite sad dosije. Sledeća i prava stvar o kojoj treba da razgovaramo jeste ovaj Odbor za Pomilovanje.

DŽO

Govorim zato što bih želeo da neko jednog dana utvrdi i obelodani samo jedno da sam nevin.

MARŠAL

Imamo mi vremena da se time pozabavimo!

DŽO

Niste mi obećali! Obećajte! Dajte mi reč!

MARŠAL

Dajem vam reč, Džo! Obećavam! Evo vreme je da...

DŽO

Udjite, gospodine Maršal! Molim vas udjite i izadjite sa nekim iznenadjenjem. Sa nećim lepim! Bio bih tako srećan... (Oni se čvrsto zagrlje. Zatim Džo blago gurne Maršala prema delu scene gde sede članovi Odbora.)

- VIII -

STOUN, KULEBJ, VEJČ, BIERD, VID, MARŠAL,
(Svetla sužena na njih dvojicu, osvetljavaju celu scenu. Članovi odbora miruju.)

MARŠAL

Gospodo članvi Odbora za Pomilovanje, nastupa pred vas u ime...

VID

Gde je Džo Hil?

MARŠAL

On neće doći.

STOUN

Zar on smatra da ovaj skup nije vredan njegovog prisustva?

MARŠAL

Gospodo! Stolećima silaze pralje Londona na Temzu da ~~šamo~~ na njenim obalama operu prljavo rublje Londona. Ali jednog dana, bilo je to maja 1732. perući rublje one su počele razgovor. "Mi smo lude. Borimo se da radimo, samo zato da bism dobile ovu crkavicu od plata koje nisu dovoljne ni za prehranu dece. "Njihove su reči odjekivale obalama Temze. "Daj da više ne peremo praljavi London, sve dok nam ne daju dovoljno da možemo da se hranimo. "Pralje su pozatvarane i optužene za tajnu udruživanje i zaveru. Neke su kaznili novčano, neke strogim zatvorom. I tako su Londonci, vlasnici prljavog, rublja smatrale da su se zauvek rešile opasne urote, da se tako šta više nikad neće dešavati u njihovom gradu. Naravno, na njihovo veliko neodobravanje, pralje su se opet pobunile. Sledeće godine, pa onda odmah sledeće godine opet. I tako redom. Oni su to smatrali zaverom. Bio je to medjutim sam odjek, samo jedna epizoda velike stalne bitke za oslobodjenje čoveka. Ta bitka je duga koliko i tiranija i tlačenje. Ona je počela onoga dana kad je prvi čovek učinio robom čoveka kao što je i on.

Ja zastupam Džo Hila. Borim se za njega. Pogledajmo malo na sudbine onih koji suse zalagali za slabe i siromašne. Uvek su padali žrtvom. Niti su se njihovi branjenici štedeli. I oni sužrtvovani.

U zatvorima, na gubilištima u plamenu. Ali oni su podnosili smrt, kao što će je podneti i Džo Hil! Ali razmislite dobro! Možete li slomiti osećanja i težnje miliona kojima će Džo Hil mahnuti rukom sa gubilišta, dok očejuje da mu se ospe plotun u srce. Upišajte se sad! Da li vi ovoga čoveka osudjujete na smrt zato što je kriv, ili zato što je davao ljudima nade da će jednoga dana moći zarađivati ne samo za hleb, nego i za smok. Vi samo reci jednu reč i on će umreti. On je običan smrtnik! Ali ne budite slepi, ne budite koliko lakomisleni da poverujete da ćete u njegovu svežu humku sahraniti zajedno sa njim i istinu za koju se on borio. Milioni ljudi će šreuzeti štafetu sa njegova grba. Pogledajmo a trenutak ko će vam to apaudirati ako ga pustite da bude ubijen, a ko će vam pevati himne ako ga oslobodite, Ako ga ubijete pljeskaće vam oni u kancelarijama velikih fabrika, banaka, stanica - od njih ćete primiti blagoslove i buran aplauz. Ali ako ga oslobodite, oni drugi će vam pevati pesme zahvalnice. Oni u širokim perijama koji dirinče svojim rukama, oni na okeanima koji rade na brodovima, oni u rudnicima duboko dže u nedrima zemlje, u strugarama, mlinovima, fabrikama, hiljade ljudi, žena dece. Ljudi koji rade, ljudi koji pate

Ljudi koji rade, ljudi koji pate, žena i dece pogurenih od brige ti ljudi, te žene i ta deca će ispružiti ruke prema vama da vam se zahvale za pravednu presudu!

Nema načina da se Džo Hil vrati dvadeset dva meseca koje je proveo u zatvor. Njegovo tamnovanje je izuzetna nagrada za zalaganja i brigu za svoga bližnjega. Eto šta je nagrada za pomoć siromašnima, potlačenima i obespravljenima, Eto kako se provede čovek koji bez nevina, bez sudova, bez društvenog mehanizma iza sebe, krene u borbu za čast i ponos ljudske rase. Takva nagrada sledi svima onima koji krenu u takvu borbu, sve od prvog borca do danas.

Ja zastupam Džoa Hila. Govorim u ime Džoa Hila. Ja znam da vreme radi za njega. Svet će biti na njegovoj strani. Govorim u ime Džoa Hila. Govorim u ime siromašnih i nezaštićenih! U ime potištenih! U ime velikog broja onih koji su još u mraku i beznadju, jer su rođeni kao radnici. Njihove oči su urpte u vas. Danas svi gledaju u vas pet ljudi oče.

STOUN

A šta je sa dokazima. Imate li neke nove stvari da nam predočite? Precizne, konkretne podatke, molim!

MARŠAL

Nemam ih.

STOUN

Ulažete li protest na osnovu nekih činjenica?

MARŠAL

Nema novih činjenica.

STOUN

Možda ima novih dokaza koji su se pojavili za vreme procesa.

MARŠAL

Nema više načina da se opovrgne presuda jer vi Guverner Vid, nemate hrabrosti da mu ireknete pomilovanje.

STOUN

Možda ima nekih starih dokaza koji izbilo kojih razloga nisu dovoljno razmotreni tokom sudjenja.

MARŠAL

U hladno predvečerje devetnaestog novembra 1915. kad meci išaraju srce Džoa Hila, vi ćete pokušati da izbegnete moralnu odgovornost. Tešićete se ime da ga niste ubili vi. Da niste lično pucali, nego su ga ubili ljudi za to plaćeni.

STOUN

Možda imate dokaze koji do sada nisu mogli biti podneti zbog procedure u istrazi.

MARŠAL

Ali nećete se izvući. Nem ožete smanjiti odgovornost. Biće to isto kao da ste vašim prstom pritisli obarač. Jer kriv je onaj koji naredi ne onaj ko izvrši.

STOUN

Samo to mora biti dokaz! Pravi dokaz. Ne samo uopšteni protest i tvrdnje da je nevin.

MARŠAL

Jer onaj ko navede drugoga da počini zlo, počinio ga je sam!

STOUN

Ako ne možete da nam predočite nijedan nov i potpun dokaz, ne treba dalje gubiti vreme na puke generalizacije. Za pet dana Džo Hilće biti vraćen Vrhovnom sudu da mu se pòtvrdi kazna. Smrt će ga zadesiti 19 novembra 1915!

MARŠAL

Čujem neke glasove u vazduhu! Čujem lomljavu, rasprskavanje, čujem tresak, padanje, nešto kao zadnji znak pred padanje neke ogromne zidine koju je godinama podlokavala voda, pa se evo obrušava... Zidovi padaju, lavovi su ponovo na slobodi. (Naglo se gasi svetlo. Članovi Odbora se povlače u mraku.)

- IX -

DŽO HIL, STRAŽAR, ED, GRADJANKE, GRADJANI, MUDI, MEKREJ, TOM,

(Svetlo se postepeno pali i vidimo Džo Hila u zatvorskoj ćeliji. Sedi za stolom i piše nešto na parčetu hartije. Ulazi stražar sa Edom. Stražar izlazi i ostaje da stoji u mraku.)

ED

Džo!... Napolju je nekoliko hiljada ljudi. Nisu svi radnici. Ima ih svih zaniamnja. Starih, mladih. Siromašnih i bogatih. Ih svih krajeva zemlje. Čitava armija ljudi je pred kapijom. U ponoć ćemo početi pesmu. Pevaćemo tebi, a ti pevaj nama.

DŽO

Dobro. U ponoć. Vi zapevajte, ja ću vam odgovoriti. Ima li ikakvih tragova o "arti?

ED

Nikakvih, Džo.

DŽO

Osećam da je mrtva.

ED

Ne verujem da ćemo ikad saznati.

DŽO

(sa suzama u očima) Jadna Marta. (pruža Edu parče hartije) Uzmi ovo.

ED

Šta je to?

DŽO

Pesma.

ED

Još imaš snage da pišeš pesme. Dan uoči streljanja.

DŽO

Šta drugo da radim. Ti znaš da smo mi navikli da radimo. Ako prestanemo, znači da se predajemo. (Ed hoće da razvije presavijeni papir) Nemoj to sad čitati. Pročitaj sutra.

ED

Kakva je to pesma?

DŽO

To jem ož testament! Moje zaveštanje. Moje poslednje želje moglo bi se reći. Stavi to u džep. Pročitaj je momcima u sali naše Unije kad se sastaneš sa njima. Kakva je noć napolju?

ED

Sija mesec, vidno je...

DŽO

Doveli su me u ovu ćeliju bez prozora. Znaš lida nisam video travku ni drvo ima više od mesec dana. Nisam video brdo ili reku ima skoro godina. Bio sam gladan i bilo mi je hladno mnogo puta, ali svejedno mislim da je ovaj svet divan i ne želim da me iz njega izbace. Hteo bih još malo da se movam okolo i da vidim još nešto. Eto zdravo sam. Iskreno ti kažem Ed, mrzim smrt! Mrzim i samu pomisao na nju. Mrzim, mrzim!...

ED

Džo, nemoj se bojati da plačeš u ovih nekoliko poslednjih časova. Zapamti sve što učiniš^u poslednjim minutima, ne računa se... budi ponosan na svoj život...

DŽO

Ed, mora da ima pedeset hiljada malih gradova u ovoj zemlji, možda i više, a jasam ih vieo desetak. A koliko tek ima planina, dolina i divnih reka koje nisam video. Ja volim život, Ed!

ED

Znam, Džo. O tome ti govorim. Budi tužan, to je prirodno. Nemoj se savladjivati u ime nekog ponosa. Umirenje nije lako i ne treba

se čuvati pobune protiv smrti.

DŽO

Mislio sam već o tome. Mislio sam da mi se može desiti da se ba-
bim na zemlju, da odbijem da koračam prema smrti, da moraju da
me donesu do tamo. Onda bih mogao da se derem da vrištim, da se
pretvorim u ranjenu zver! Znam da mi se može dogoditi tako nešto.
Ali voleo bih da ne bude tako. Bojim se da neću izdržati uprkos
svega. Bojim se ...

ED

Džo iako ne izdržiš nema tu ništa sramno. To nije nikakva bruka,
Džo!

DŽO

Hteli su da umem brzo. Hteli su da umem tajno. Jer to je njihovo
oružje. Tajno umorstvo. Ali ovako kad me streljaju, svi će doznati
razloge moje smrti. Znaće zašto sam umro i kako sam umro. To je ono
što govorim sebi sve vreme. Ali kako da izdržiš, kad znaš da ćeš
biti tako sam kad umreš. DA nema nikog s tobom. Ničija te ruka ne
pridržiava niko da te uteši. Bez prijatelja. I kako da izdržiš sve
to kad znaš da voliš život, kao što ga ja volim,. Daj nauči me
kako? Ed Rouen, nauči me, janemam još mnogo vremena!

STRAŽAR

Još dva minuta!

DŽO

Vidiš li! Nenam više vremena. Treba mi podrške za hrabrost! Neću
da plačem tamo! Neću da puzam. Trebalo bi da mi se ulije neka
snaga.

ED

Nemoj se mučiti ! Ne strahuj zato da ćemo ti zameriti što si pla-
kao pred pogubljenje. A šta se dovraga radio ceo svj život! Poma-
gao drugima! Ne miraš na njih misliti i u zadnjem momentu!

STRAŽAR

Vreme je isteklo.

ED

Tom, Hilda i Ben me čekaj napolju.

DŽO

Poljubi Hildu u obraz za mene i stegni Ben ruku. Kaži Hildi
da je dobra kao što su dobri njeni kolači od jabka i reci Ben
da je ljudina, bez mane. Reci Tomu zbogom umsto mene... I...Ed,
drži ga malo na oku. Prati ga. Čini mi se da je sumnjiv. On je do-
neo nekoliko fatalnih odluka. Čuvaj ga se.

ED

Mi ga već pratimo. (zagrle se) E, pa jednog dana će se razmaći

oblaci i zemljaće biti obađjana. (ED jeca)

DŽO

Ne plači za mnom! Radi! (stražar izvodi Eda, tišina, Džo pogne glavu. On se jedva drži. "aoda je u agoniji. Zvone crvena zvona. Džo broji zvona u tišini. Onda počinje da broji glasno)devet, deset, jedanaest, dvanaest.

(spolja dopire pesma)

GLASOVI (spolja)

Budite spremni evo nas!
Radničee ustani, snažan budi!
Rame uz rame, dižimo glas
Za pobedu svih radnih ljudi!

DŽO

(peva)

Za pobedu svih radnih ljudi...

GLASOVI (spolja)

Džo Hil nam je vđja, Džo Hil nam je vodja
Mi svi do jednog uz njega stojimo,
Džo Hil nam je vodja, Džo Hil nam je vodja,
ovde smo i nikog se ne bojimo,
Nećemo lako otići odavde,
Dok za za našeg vodju ne bude pravde...

DŽO

I neću lako otići odavde....

(spolja)

GLASOVI (glasovi)

Velika je sila, velika je saga
U slozi radnih ljudi,
Kad se združe grudi uz grudi,
To je sila koja se budi,
Ona će svetom da zavlada
Kao velika Unija rada...

DŽO

(na licu mu je neki nežan osmeh) Hvla vam braćo isestre. Sad mi se čini da ću koračati hrabro do zida. I neću plakati. (Glasovi napoluju ne prestaju sa pesmom. Ponekad su im glasovi snažniji. Oni pevaju Džou sve vreme pripreme za streljanje. Ulaze dva stražara. Stavljaju Džou lisice i vode ga. Sledeća scena je priprema vezanja za stolicu. Postavljaju Džoa na kuhinjsku stolicu i vezuju mu noge za nju. Zatim mu stražari skidaju lisice i vezuju mu ruke za stolicu. Hoće da mu stave povez na oči. Džo odbaci povez) Nije mi potreban! (ipak oni mu stavljaju povez, prilazi doktor i pritiska mu stetoskop na srce) O tu je, doktore, kuca glasno i snažno.

(Doktor~~x~~ vadi crvenu kredu i udara znak "X", na mestu gde je Džou srce. Doktor izlazi. Stažari se povlače na samu ivicu scene. Utaj mah glasovi su veoma glasni. Pevaju)

GLASOVI

Nećemo lako otići odavde...

STRAŽARI

Priprem!

GLASOVI

Dok za našeg vodju ne bde pravde...

STRAŽAR

Nišani!

DŽO

Neću lako otići odavde...

STRAŽAR

Pal i! (~~priznanj~~ pucnji, Džoova glava posrce napred. Svetla se smanjuju. Mrak. Zatim je snop svetlosti upravljn na prozor hotelske sobe, na drugom spratu iznad prisutne mase. Na prozoru su Mudi, Mekrej i Tom. Mudi gleda dole i veoma je uznemiren)

MUDI

Ovo ja sahrana koju može sebi poželeći jedan kralj.

MEKREJ

Vidi samo kako plaču!

MUDI

Kaš se setim da se ovosve moglo obaviti sa samo četiri čoveka...

MEKREJ

Svet je svuda još na dve milje okolo.

MUDI

Zašto se nismo držali prvog plana...

MEKREJ

(Tomu) Idi dole, mešaj se malo sa njima...

TOM

Zar baš moram?

MEKREJ

(pokazuje na gomilu) Zar ne vidiš da te čekaju.

MUDI

To je bilo tako jednostavno. Moglo se uraditi ovako (puca prstima) M_gli smo se njga osloboditi vrlo jednostavno. I vidi sad šta smo uradili. Pogledaj rezultat!

(Naglo zatamnjenje. Svetlo se vraća na celu scen, koja se sada pretvorila u masovnu sahranu Džo Hila. Ed govori prisutn. Za vreme govora Tom se ~~umeša~~ mešja medju slušaoce i muva se okolo, da bi ga svi primetili.)

ED

Danas u ovaj čas u svim zemljama radni ljudi žale Džo Hila. U selima i gradovima. U kućama i na ulicama. Žalimo, jer smo izgubili Džo Hila.

Džo, ti si pevao o stvarima kojim i znamo, koje osećamo i u koje verujemo. Oni supokušali da te umire. Nisu mogli. I u zatvoru si pevao pesme za nas. Ubili su te. Ali nisu mogli ubiti tvoje pesme. Nisu mogli zatomiti tvoj glas. Ti si mrtav, Džo, ali tvoj glas nije prekinut.

Sve dok ima i jedan čovek u ovoj zemlji, naš čovek koji može da zapeva, živeće Džo Hil. Sve dok ima i jednog čoveka koji je spreman da se bori, da radi, da rizikuje životza svoga druga u radu, Džo Hil neće umreti.

BEN

Dozvolite da se pročita pesma koju je Džo Hil predao Edu Rouen noć pre streljanja. (Ben čita pesmu. Ljudi počinju da ponavljaju reči pesme za njim. Na kraju pošto su pročitali pesmu, zajedno pevaju.)

GLASOVI

(pevaju svi glasno)

Blagosloven neka je rad,
 I blagoslovene radne ruke,
 Blagoslovene motke i kuke,
 Blagosloveni čekić i plug,
 BLAGOSLOVENE prese i struge,
 Blagosloveni ekser i vle,
 Blagoslovene turpije i pile,
 Blagosloven rad iznad svega
 I onaj koji živi od njega!

K R A J !

